E.5.56

DE JURAMENTI Promissorii OBLIGATIONE

Prælectiones Septem.

Habitæ in Schola Theologicà Oxon. Termino Michaelis *Ann. Dom.* MDCXLVI.

A

ROBERTO SANDERSONO.

S. Theologiæ in Academia Oxonienſi Profeſſore Regio.

Præmiſſa Oratione ab eodem habita cum publicam profeſſionem auſpicaretur 26. Octobr. 1646.

LONDINI,

Typis *T. R.* & *E. M.* Proſtat vænale apud *O. Pullen* & *A. Crook*, in Cœmeterio *S. Pauli* 1647.

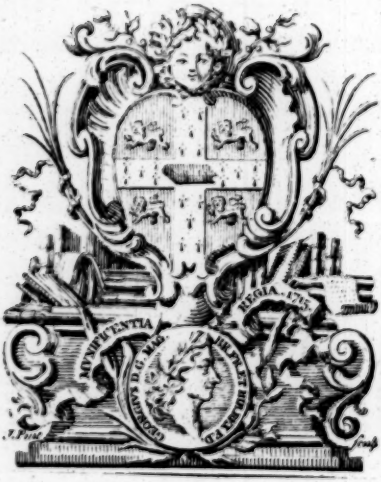

234:90

UNIVERSITY
LIBRARY
CAMBRIDGE

Oratio habita in Schola Theologica *Oxon* a R. S. sacræ Theologiæ Regio PROFESSORE, cum publicam professionem auspicaretur. 26. Oct. 1646.

POstquam mihi, integro jam quadriennio & quod excurrit, quicquid est hoc professorii sive muneris delegatum, sive oneris impositum esse sensi: dici vix potest (Auditores) quam horruerim totus; quam variæ adversantesque sibi cogitationes mox animum alternatim incesserint meum. Observabuntur imprimis ante oculos quamplurima, quæ virum longe viribus præstabiliorem, audentioremq; quam ego me aut esse puto, aut haberi velim, a suscipiendo tam arduo munere prorsus absterrerent, Prov. cum omni tempore difficilis; tum illis, nisi

pejora insecuta essent, pessimis temporibus, post tot enatas novas, veteres renatas hæreses, multo difficilior: Vires, cum vel maxime vigerent, admodum exiguæ; & tunc accrescentibus annis fractæ plurimum imminutæque: Memoria fragilis & infida: Impediti oris, in hac etiam balbescente senectute, infantia: Vel ipsius Latini sermonis, post quinque tum superque lustrorum absentiam, insolentia. Perorandi, prælegendi, disputandi, determinandi, cæteraque quæ hujusce sunt muneris præstandi (quæ fortassis ab his exigi fas est, qui assidui sunt in hac palæstra) facultas siqua olim inerat, quum in his studiis aliquantulum versaremur, (& quantilla tum illa!) exoleta jam prorsus, & plane nulla. Denique, ut minutiora illa præteream, longinquæ migrationis cum famulatu & supellectile qua libraria qua domestica, tædium, reliquaque ab re familiari incommoda:

vel

vel is unus, quem & fateri pudet, pudor pluſquam ſubruſticus, & (quam facile patior amicos amoris quodam errore Modeſtiam interpretari) invirilis quædam verecundia. Inſuperabilis illa quidem; ut quam natura inſevit, firmavit educatio, fovit hactenus, atque etiamnum fovet tenuitatis propriæ conſcientia: ſed qua tamen vix aliud comperi quidquam a prima pueritia ad hunc uſque diem, aut rationibus meis aut exiſtimationi magis adverſarium. Retundit hæc aſſidue generoſiores quoſque animi impetus: eximium quid auſuri conatus frangit: memoriam peſſime labefactat, ſermonis vim aut præripit, aut ſiſtit: ut, quod mihi viſus ſum quandoque mente concepiſſe haud prorſus incommode aut abs re, hoc aut non auſim proloqui ſtatua taciturnior; aut ſi tente, ſic timide, ſic gelide, ſic id faciam hæſitans, ut aliquanto nonnunquam præ-

ſtaret non tentaſſe, Dicam verbo, & quod res eſt; una hæc timiditas, & (ſi dabitis vocabulo veniam) hæc inſiducia mei, ut de munere hoc detrectando ſerio cogitarim, atque etiam aliud eam in rem tentarim; plus efficit, quam cætera illa, quantumuis gravia, quæ hactenus commemini, univerſa.

Occurrebant dum iſtæc cogito, ex adverſo pauca quædam, nec aſpernanda, quæ labantem animum nonnihil erigerent, cunctantemque ſubinde velut ſubjectis ſtimulis in hanc arenam propellerent. Optimi Regis judicium: crebri amicorum hortatus: veſter multorum (ut illi ſubmonebant, et ego haud inexpertus humanitatem veſtram facile credebam) in me proni affectus. Repulerunt iſta fateor, (ut par erat) animum meum; quin & commoverunt: ſed hactenus, ut tamen ſi meo unius arbitratu res ſtatuenda foret, nec lenga nec difficilis

ficilis futura esset deliberatio. Quidenim? Patererne ego me ætate jam declivi, defectis viribus, memoria lubrica balbum & pertimidum senem, ex suavissimo quo perfruebar otio & umbra, in apricum & in pulverem, iniquissimo tempore, post 25 annorum missionem, quasi post-liminio, & invitum rapi? et quæ me poterant satis expurgasse cicutæ, si lubens consensissem? Quis non omnem mihi Anticyram destinatam crederit, ni abnuissem & quoad verecunde licuit, restitissem.

Ergo ne perduci poteras, inquietis, ut conditioni tam iniquæ acquiescerestandem, sanus utrisque auribus atque oculis? Poteram, ut videtis, & perductus sum; ita sunt ut res humanæ, sic & consilia incerta: Sanusne an secus ubi facti rationem edidero, vosmet judicate. Certe non ego hac in re vel ingenio meo obsecutus sum, vel etiam judicio: cui ut optatius fuit, ita visum

est

est salutarius, in tenebris latitare securum, quam cum labore & periculo prodire in scenam. Imo vero egi cum amicis, qui apud serenissimam Regiam majestatem videbantur aliquid posse; idque non una vice, coram & per literas semel atque iterum obtestatus per omnem amicitiam, Regis animum pertentarent fieri ne posset sine ipsius offensione, ut de hac Cathedra aliter statueretur, nec ego tam importunum onus tam imparibus humeris sustinere cogerer. Pertentant: *renunciant fieri non posse; perstare in sententia Regem, quod ante jussisset & id ratum esse velle: non utique obniterer porro frustra, sed onus quod excutere non possem, qua possem animi alacritate subirem & perferrem.* Hæc admonitus, *officii conscientia, cujus voluntati obtemperare debui, ejus authoritati cessi:* Maxime cum altius assurgerem, (*nam quæ hactenus dicta sunt*

ad

ad humanas tantum rationes pertinent,) & ut decuit hominem & Christianum & Theologum, ſummam Dei Opt. Max. providentiam, ſingula quæ in terris aguntur vel minutiſſima quæque, prout ipſi collibitum eſt, & ſuaviter & fortiter moderantis, diligentius cogitarem: Scilicet eſt cor Regis in manu domini, ſicut derivationes aquarum; & pro bene-placito ſuo convertit ipſum. Hæc ego quo ſæpius & attentius cum animo reputavi meo, eo mihi propius conjunctam cum Regia voluntate divinam etiam vocationem viſus ſum contueri. Siquidem nihil aliud eſt, quantum ego quidem adhuc intelligere potui, ordinaria Dei ad aliquod munus vocatio, quam ab his penes quos eſt plena & legitima de ejuſmodi rebus ſtatuendi poteſtas, perſonæ ipſorum judicio non inidoneæ, nulla intercedente prava ambitione, dolo, maliſve artibus, deſignatio. Pervicit itaque omnia impedimenta, omnia objecta-

menta

menta deluit, duplex illa parendi neceſſitas, voluntati Regiæ, divinæ vocationi. Quo mihi paratiorem apud omnes bonos, apud omnes æquos rerum æſtimatores excuſationem fore confido, ſi (quod indubie futurum proſpicio) in obeundo hoc tam illuſtri tam arduo munere, nec votis meis, nec veſtræ expectationi ſatisfacerem. Dabo tamen operam officio utcunq; ut ſatisfaciam meo: & ſane, ut aliquid ſaltem de me fidenter dicam, ſpero me aliqua ex parte ſatisfacturum: illud ſi concedatis, quod omnino concedi debet & eſt veriſſimum, non ſatisfeciſſe officio qui ſe ingeſſit, ni fecerit, quod debuit: ſatisfeciſſe qui admotus eſt, ſi fecerit quod potuit.

Expoſui pluribus, auditores, provinciam hanc quo concilio jam olim ſuſceperim: cur in ea adminiſtranda toto quadriennio nil geſtum ſit, ſi forte requiratis, paucioribus expediam. Quo tempore reverendus in Chriſto Pater Vigorniæ Epiſcopus, cathedra paſtorali con-

consensa, doctoralem hanc quam permultis jam annis plurimum ornaverat mihi successori designato reliquit (fuit id æstiva vacatione circiter Kal. Sextiles:) discessi tum hinc ea mente, ut proximo termino Michaelis certo etiam die constituto, Kal. sc. Novembribus revertetur; res domesticas interea componerem, eaque curarem quæ reditum maturarent. Quid multa? Curo, compono, & totus in hoc sum. Gliscere jam tum simultates publicæ, magis magisq, indies universa in pejus ruere, ardere passim omnia discordiis civilibus: versari in ore, in auribus, in oculis omnium nil nisi bellici apparatus, armorum strepitus, tumultus militum. Ego tamen pergo, sed segnius aliquanto quam occæperam, vasa colligere, sarcinas complicare, capsas & cistulas rebus necessariis implere ex quibus una, magno meo cum infortunio, paulo longius domo mea eo fine premissa ut huc commodius

modius aſportaretur, poſt aliquot menſes cum ſupellectile quam habui pretioſiſſima incidit in glutinoſas manus bonorum illorum virorum, quibus pro jure vis eſt, & arma pro legibus: unde eam mihi reglutinandi nulla jamdiu reliqua eſt aut facultas, aut ſpes. Sed quod amiſſum eſt, miſſum facio; & pergo. Inſtat tandem deſtinatus itineri dies; & erant quæ ad profectionem videbantur neceſſaria, pleraque expedita: præſtolabar tantum tabellarium hinc cum literis ex quibus nonnulla, quæ mihi uſui forent, & reſcire intererat, intelligerem. Miror hominem condicto die non adeſſe: expecto adhuc diem alterum, tertium, quartum; comparet nullus: quinta demum luce venit, ſed pedes, inops, ſqualidus, & mœſtus. Nempe acciderat forte per illa tempora, (ipſiſſima hac fere anni tempeſtate,) prælium illud atrox, & utriq; parti ſatis funeſtum Monticlivenſe, ſive ad Edge-

hill

hill: *unde disjecti sparsique per oppida longe lateque milites vicina quæque loca occuparant, & vias undique publicas nefariis deprædationibus infestabant. Narrat miſellus homuncio, ut in hos incideret, ut ſe minis contumeliisque peſſime exceptum, equo, veſtitu, nummis, & tabellis expoliaverint: docet omnia rapinis, latrociniis, concuſſionibus, terroribus plena: quoad ardor ille belli refrxierit, intuta omnia viatoribus. Quibus auditis, neceſſitati iterum parendum ratus, abjeci profectionis conſilium, certus memet domi continere, donec reſideret nonnihil belli æſtus, & immutata rerum facies ſpem oſtenderet commodioris profectionis: quod ego ſane, ut eram illarum rerum inexpertus, intra paucos ſaltem menſes futurum non dubitavi, Sed heu! quam inanis fuit ſpes illa! Exarſit ex illo tempore multo quam ante æſtuoſius belli furor, pervagatuſque eſt latius; &*

a-

afflictiores indies res evaſere publicæ: Venit interea Oxonium cum exercitu ſereniſſimus Rex Carolus: urbem vallo & foſſa cingit, preſidio firmat: figunt hic ſtativa pretoriani milites. Abjecta igitur protinus omni ſpe & pacis publicæ, & reditus huc mei: quod reliquum erat, experire ſtatui, veterum illud λάθε βιώσας an aliquid contineret ſanæ ac ſolidæ Philoſophiæ. Periculum feci, latui, eaque fui in propoſita ſententia, (poſtquam ita conſtitueram) ſive conſtantia mentis ſive pertinacia: ut cum alias quam parciſſime, idque non niſi magna cogente neceſſitate, tum integro propemodum biennio, non omnino aut ocreas induerim aut equum conſcenderim, aut parochiolæ meæ anguſtiſſimos fines (qui ubi maxime patent vix ſunt millenum paſſuum) vel latum pedem unquam exceſſerim. Quod quam animo meo fuerit jucundum, quam rebus meis ſalutare; nec ego

ſatis

ſatis oratione complecti, nec vos exiſtimationi conſequi poteſtis. Qua in re ingratiſſimus eſſem quot quot ſunt uſquam mortalium, ſi non providentiæ divinæ vim, ſapientiam, bonitatem & agnoſcerem lubens & lætus deprædicarem: cujus ſingulari beneficio factum eſt, ut quod pauciſſimis in tanta rerum perturbatione contigiſſe reor, mihi domi meæ inter meos conſidere licuerit; libris, literis, otio frui: & quod ad animi mei fructum maximum duco, illibatam una cum libertate conſcientiam & dignitatem conſervare. Sc. ab domo abductus ſum mea, iniqua ut tum videbatur conditione, ſed (Deo providente) non infelici tamen; ut alium quendam verbi præconem belli lege captivum in libertatem redimerem; virum ſane gravem & diſertum, quicum interceſſerat mihi a multis ante annis ex vicinia & longo uſu non levis animorum con-

junctio

junctio et amicitiæ quædam necessitudo. Ne longam faciam; uterque tandem data utrinque fide publica ita domum remissi sumus, ut communis incolumitatis mutui invicem obsides essemus. Hæc fides sancte servata, utrique nostrum in hoc tanto rerum æstu tranquillitatem securam præstitit. Sicque mihi, auspice Dei bonitate, brevis procella longam peperit halcyoniam.

Verum, ubi post deditam hanc urbem, immutatamque in tantum rerum conditionem, ut saltem itinerantibus securiores essent viarum transitus, oblatam mihi opportunitatem sensi Academiam revisendi: de ornanda hac quæ mihi obtigisset Sparta denuo cogitare cæpi: Nempe contractam longo situ seu rubiginem, seu scabritiem ocyus abradendam, excutiendum omnem torporem: reptandum e latebris in apricum; ingenium deses & inurbanum qua pote exitandum, et ad Academicos mores, studia

studia, institutaq; paulatim efformandum: hoc est, ut ego interpretor, vim naturæ faciendam, et vel invita Minerva Minervam colendam. Statui itaque, sed communicato prius per literas cum amicis concilio, ad medium Octob. adesse, si & illis id oportunum videretur. Rescribunt non sibi id oportunum videri, sed necessarium, adeoq; ab omnibus expectari: proinde advolarem, de prælegendo aut disputando ne sollicitus essem; nec enim in tanta Academiæ solitudine, in mediis castris & inter arma (ubi silere solent leges) istarum rerum rationem ullam haberi, nedum expectationem. Pergratum id fuit homini et semper cunctatori, & subire onus ignavo, maxime & imparato. Quamprimum itaque per alias occupationes, & continuos imbres licuit, huc advolo: ita securus ab omni publici officii metu, ut ne vel solitariam schedam adversariarum annotatiuncularum mecum attu-

rim. Alium enim mihi proposueram istiusce itineris finem duplicem: alterum, ut de Academicarum rerum præsenti statu certius aliquid præsens cognoscerem: alterum, ut de futura prælegendi ratione cum viris amicis & prudentibus consilium caperem. Sciebam enim vi statuti atque etiam officii prælectiones habendas esse: sed in prælegendo quam potissimum viam insisterem, ut id sequerer quod Theologiæ studiosis & gratissimum esse posset & utilissimum, id vero nisi ab his edoctus qui quid maxime esset ad gustum & sensum eorum qui nunc sunt hominum, exploratum haberent, scire non poteram. Ast ubi advenissem, vix salutatum resalutatumque est invicem, cum mihi nova occinitur cantilena: prælectiones ordinarias pro more solito a professoribus expectari: Egone ut aliquid sic insperatum præstem, hac temporis angustia, hospes, & harum rerum insolens,

insolens, & quem tot alia premunt incommoda? Fieri non potest, iniquam: Illi contra, At fieri oportet. Tunc ego mecum, Jam ergo teneris: nec est aut elabendi spes, aut deliberandi locus. Sed bono es animo; Non est impossibile, nisi nos dialectici fallant, quodcunque est necessarium:--- Δύναμις γὰρ ἀνάγκης ἔγγυθι ναίει. Audendum ergo aliquid; & nunc tertium, quod a te bis antea factum est, necessitati parendum. Protinus ergo & calamum et chartas, & scrinia posco: & dum meditor (pro more publice profitentium) aliquid ipso in limine præfari, quod apud humanitatem vestram habiturum esset justæ excusationis instar, dum eam in rem scriptur io nescio quid subsecivis horis & subsultoria opera; exit tandem de re nihili, hoc est de me, & de rebus, factis, consiliis meis jejuna hæc & (ut vereor) nimium importuna narratiuncula.

Quam, quo mihi videmini proniori-bus animis & auribus excepiſſe, eo confidentius ad illa accedo quæ ſuperſunt dicenda: & ſpero vos facile exoratum iri, ut qua me attentione & patientia hactenus proſecuti eſtis de præteritis rebus deſerentem, eadem proſequamini porro, dum quid ego vobis in poſterum ſpondeam, quidque a vobis viciſſim petam, qua potero brevitate expoſuero. Prius illud quod attinet, imprimis aperte profiteor non eſſe me ex illorum numero, quibus cordi eſt litem ex lite ſerere, rixas ciere doctiores quam componere, quique controverſias novas movere malunt quam ſummovere veteres, & contentionis funem trahere quam abrumpere: ingenioſi ſuo, fortaſſis & aliorum judicio; ſed certe malo publico. Eſt hæc gens hominum numeroſa ſatis & multigena: ſed in triplici fere diſcrimine. Sunt qui ſuo neſcio quo malo genio, vel etiam odii invidiæve æſtri

per-

perciti, alienorum operum Aristarchi fiunt & censores severissimi. Excutiunt hi non sententias modo & locutiones hominum, sed & vocum et syllabarum minutissimos quisque apices. Si erratum est in re aliqua quamvis levissima, si quid forte aut vehementius, aut temperatius dictum quam pro ipsorum palato; vociferantur continuo, insectantur, damnant, & tantum non diro anathemate feriunt. Si quid obscurius prolatum aut ambigue, trahunt semper in deteriorem partem; et ne desit calumniæ locus, sensum ei de suo affingunt. Quod ita sanum, solidum, pulchrum est, ut non audeant vituperare, (quod vituperio proximum est) maligne laudant. Est alterum genus eorum, qui aut ex inanis gloriolæ cupiditate, nova & inaudita opinionum monstra in Ecclesiam invehunt, quorum est hoc infœlix seculum longe feracissimum; aut μικροφιλοπωία quadam laborantes pulchrum esse du-

cunt inutilibus distinctiunculis & subtilitatibus, aut puerilibus inaniis, gratiam apud adolescentes captare, aut risu diducere rictum Auditoris: Disputaturientes Theologi, nec veteri Stoicorum vulgo multum absimiles; qui severiorem professi philosophiam, in exilibus tamen Grammaticorum λεπτολογίας vel Dialecticorum argutiolis omne ævum transegere. Tertium genus latissime patet, estque eorum hominum qui aut studio partium sic illos admirantur, quibus se magistris addixerunt ut sibi nefas esse putant ab eorum placitis vel latam unguem discedere; aut odio partium ita se demum satis esse religiosos existimant, si ab eorum sententia, quos sibi adversarios constituerunt, quam longissime recesserint. Hinc alios effectus videas ἀμετρέα τ ἀνθολκῆς ex Antipapismo Semianabaptistas, alios ex Antipuritanismo Semipapistas, alios---Sed piget ista ulterius

prose-

proſequi tam innumera, tam ingrata: & ad alia feſtino. Harum ne in ulla claſſe nomen cenſeri mereatur meum, Deum cordis mei conſcium teſtem advoco, cui ſervire in ſpiritu filii ſui ante omnia cupio, ea me mente ad hoc munus accedere, non ut propriæ exiſtimationi aut affectibus, non ut alterius cujuſquam voluntati aut gratiæ, ſed ut unis his tribus litarem, Veritati, Pietati, paci. Et quidem ſpero præcorque eundem illum Deum, cujus gratia hanc miſerecordiam hactenus conſecutus ſum viliſſimus licet peccator, ut tamen eſſem fidelis: largiturum mihi in poſterum, pro ſua bonitate, ne ab eadem hac mente ullis aut mundi illecebris, aut machinis tentationum, aut temporum inclinationibus unquam dimovear. Cujus ope fretus, ut cætera non auſim polliceri quæ non ſunt mearum virium, ſpondeo vobis tamen in fungendo hoc munere,

quoad Deus permiſeret, ſinceritatem, fidem, & poſtquam hoſpes eſſe deſiero, diligentiam.

Sunt & nonnulla, viri, patres & fratres, ut ad ultimum illud orationis meæ caput tandem accedam, quæ a vobis ego viciſſim expecto, vel ſaltem expeto; compluria illa quidem, ſi aut mihi vacaret exequi, aut vobis audire ſingula. Sed præterquam quod id nimis longum eſſet, eſt quoq; ut mihi videtur non multum neceſſarium; tam qui humanitatem dixerit, hunc ego omnia illa una voce complexum eſſe arbitror. Cogitate obſecro, quantæ ſit molis, non cum uno jam Typhone Romano (quæ fuit quondam præcipua & pene ſingularis in hac arena concertatio) ſed cum tot efferis gigantibus, Socinianis, Pelagianis, Antinomis, Anabaptiſtis, Eraſtianis, aliiſq; ſuccreſcentibus quotidie velut Hydræ capitibus novis hæreſeon monſtris, quorum vix audita vulgo nomina, nedum ſa-

tis

tis explorata dogmata, manus conserere cogitate cujus sit artis, anguillas illas lubricas et cæno gaudentes, sed quid ego anguillas dico? apage deminutiva; quin angues potius μέστους ἴου θανατηφόρου *(Sectarios, inquam, & sophistas) e cavis et limo quibus se abdiderunt eruere, in lucem protrahere, ita constrictos tenere, nequa aut toxico noceant, aut elabantur lubrico. Cogitate quantæ sit solertiæ, latentem sub ovilla veste lupum deprehendere; Detrahere & pellem nitidus qua quisque per ora Cederet introrsum. turpis: hypocritarum & Enthusiastarum, qui obtentu Reformationis orbi illudunt, qui sub larva Spiritus carni militant, qui libertatem prophetandi sibi arrogant ut aliis licentius imponant, quid sibi velint & quo tendant oculta consilia sapienter perspicere, eorumque conatibus tempestive & prudenter obvenire,* τις πρὸς ταῦτα; *Quotusquisque est ea narium*

rum ſagacitate, ea perſpicacia oculorum, ea lacertorum & laterum firmitate, ut ad iſta omnia debite peragenda unus ſufficiat? Iſta ſi cogitabitis, facile ut opinor & illud una exiſtimabitis, mihi cui omnia jam dicta ex officio incumbunt facienda, omnino ſub tam impari onere ſuccumbendum eſſe, ni vos me fatiſcentem uſque & languentem cum omni humanitate veſtra ſubinde ſublevetis. Condonabitis itaq; uti ſpero ingenio, pudori, memoriæ, ætati, deſuetudini, quicquid quacunq; in re nolens peccavero: ſi quid forte inter diſputandum aut alias exciderit non mature cogitatum, incongrue dictum, aut incommode enunciatum; ſi dictio aut phraſis non occurrerit rei de qua agitur exprimendæ ſatis idonea; ſi memoriæ diffiſus, (quod me prædico, & alias quoties opus eſt facturum, et inter prælegendum conſtanter,) quæ apud vos dicturus ſum e chartis recitavero: ſi denique quod eſt ab anteceſſoribus

lus meis quacunque in re egregie præ-
ſtitum, id ego vel non præſtitero, vel ad-
modum tenuiter.

Hujus autem veſtræ in me humani-
tatis certius mihi pignus dare non po-
teſtis, quam ſi præſentis inſtituti mei
conſilium reſciero vobis non improbari.
Dixi modo, & veredixi nihil mihi ad-
huc certi conſtitutum eſſe, in hoc præ-
legendi officio, quam viam inſiſterem.

Utrumne primo quod a multis factum
video, Epiſtolam aliquam Apoſtolicam
analytice explicarem & ſcholiis illuſtra-
rem, corollaria inde ad fidem et pietatem
utilia breviter deducerem, controverſias
emergentes digreſſione facta fuſius per-
tractarem, loca revincendis hæreticis et
ſectariis opportuna urgerem et confir-
marem, viciſſim quæ ſunt ab iis in rem
ſuam prave detorta nativo ſenſui reſti-
tuerem, utraq; ab ipſorum ſophiſmatis
& caviliationibus vindicarem?

An potius ſecundo hiſtoriam Evan-

geli-

gelicam domini nostri J. Chr. vel juxta filium narrationis unius alicujus quatuor Evangelistarum vel etiam magis ex omnibus harmonice contextam præponerem et explicarem; et nodos historicos aliasq; difficultates, qua ἐκ φαινομένης ἀπλοΐας qua ex rei subjectæ qualitate aut circumstantiis ortas dissolverem?

An tertio pari ratione historiam sacram Ecclesiasticam ex Apostolorum Actibus & Epistolis secundum temporum ordinem dispositam?

Vel etiam quarto integram historiam Biblicam utriusq; Testamenti a mundo condito ad constitutam usq; ab Apostolis Ecclesiam Christianam perpetuo filio deducerem, et rerum gestarum exempla ad usum conscientiæ et vitæ institutionem, quoad res ferret, accommodarem?

An quinto ex textu aliquo scripturæ breviter exposito, locum communem Theologicum, maxime de re aliqua fidei controversa proponerem methodice

ex-

explicandum: ut de Scripturæ perfectione, de satisfactione Christi de authoritate Ecclesiæ, de Peccato Originali, de Justificatione fidei, de Merito operum, de Purgatorio, Transubstantiatione, & id genus aliis?

An sexto locum aliquem communem Theologiæ practicæ sive Moralis pari modo explicarem; & casus dubios conscientiæ eo pertinentes ex certis agendi regulis & principiis illustrarem et dissolverem: ut, de Votis, de Juramentis, de scandalo, de Rebus Adiaphoris, de libertate Christiana, de obedientia et Subjectione, de civilibus Contractibus, de Divortiis, de Restitutionibus, aliisque ad Dei cultum aut ad fraternæ dilectionis & justitiæ officia spectantibus?

An denique utramque Theologiæ partem (Scholasticam dico, & moralem) sic pariter excolerem, ut neutra se merito conqueri posset neglectam penitus aut excusam; sed alternis terminis ac vicissim nunc in controversiis

fidei

fidei dirimendis, nunc in conſcientiæ caſibus enucleandis, exercerer?

En vobis indicavi quotquot eſtis Theologiæ ſtudioſi, quæ cum aliqua veſtra utilitate fieri poſſe videbantur, ſingula: veſtrum erit ſtatuere ex his quid fieri velitis. Qua veſtra inclinant ſtudia, hac me comparabo: et quod pleriſq; veſtrum gratiſſimum eſſe ſenſero, id univerſis utile judicabo. Sed enim hoc unum interim non poſſum diſſimulare, ad practicam hanc Caſuum Theologiam ſponte ſua & quaſi natali genio multo propenſiorem eſſe animum meum, quam ad illam rixoſam Controverſarium. Cum itaq; mihi nunc aliquid eſſet neceſſario & ſubito faciendum, nec qua ſpiraret favoris veſtri aura in hac tanta temporis angustia ſatis explorare poſſem: obſecutus ingenio meo, ad Moralem Theologiam inflexi curſum. Cumque cogitarem quam ſit grave Perjurii peccatum Deo pariter & hominibus exoſum; ſimul-

mulq; animadverterem quot hominum myriades his perturbatiſſimis temporibus tam nefario crimine ſe implicuerint dum aut vobis metu adacti, aut inducti dolo, juramentis ſe obſtrinxerunt variis et interdum, ſic inter ſe adverſis, ut alterutrum ſine certa perjurii periculo nec ſuſcipi potuerit, nec præſtari: exiſtimavi non potuiſſe me utilius operam collocare, quam ſi aliquid, quod ad Juramenti & Perjurii rationem pertineret, diſcutiendum ſuſciperem Atque ex tota hac materia delegi potiſſimum eam partem hoc termino explicandam, quæ eſt de Obligatione Juramenti, de Juramenti, inquam, promiſſorii obligatione. Ordiar autem hanc tractationem, Deo volente & auſpice, comite patientia veſtra die Veneris proximo, hora conſueta. Unicum illud interea a me exorandi eſtis, viri, patres & fratres perdilecti in Chriſto, pro ſumma veſtra humanitate & pietate, Deum Opt. Max. omnis

boni

boni fontem et largitorem mecum com-
precemini: ut in omnibus meis studiis et
conatibus sic me spiritu suo regat, ver-
bo dirigat, benedictione prosequatur;
ut ea sola sentiam, faciam, doceam, cum
omni sobrietate et prudentia, quæ ipsi-
us gloriæ, Ecclesiæ Christi ædificationi,
matris Academiæ honori et ornatui, stu-
diosorum in vera fidei et conscientiæ
puritate profectui, meæ denique ipsius
et paci internæ et æternæ saluti aliqua
ex parte inserviant; per et propter me-
rita Domini nostri Jesu Christi, cui
cum Patre et spiritu sancto Tri-uni
Deo, sit omnis honos, laus et gloria in
secula seculorum. Amen.

De Juramenti Obligatione.

Prælectio Prima.

NUM. 30. 3.

Vir ſi voverit votum, aut ſi juraverit juramentum, ligando ligamen ſuper animam ſuam. non polluet verbum ſuum, ſecundum omne quod egreſſum eſt ex ore ſuo, faciet.

SUMMARIUM.

1. *Propoſitio dicendorum.*
2. *Juramenti definitio.*
3. *Juramentum eſt actus religionis.*
4. *In juramento Deus teſtis invocatur.*
5. *Materia juramenti eſt Res dubia.*
6. *Finis juramenti fides.*
7. *Dati Juramenti definitio continet 4. cauſarum genera.*
8. *Juramentum Aſſertorium & Promiſſorium.*
9. *Juramentum Comminatorium.*
10. *Juramentum Execratorium.*

11. *Obligationis definitio & distinctio.*
12. *Obligatio ad Culpam & Pœnam.*
13. *Juramentum est sua natura obligatorium.*
14. *Obligationis in Assertorio & Promissorio discrimen.*

SECT. I.

DE qua expeditius, & vestro majori cum fructu dicturum me arbitror, si in ipso statim vestibulo futuræ tractationis generalem quasi typum & σκιαγραφίαν vobis ante oculos posuero. Sic enim & vobis melius constabit instituti mei ratio; & ego certas orationi meæ metas figam: ut aut intra debitos fines usque se contineat; aut siquando forte extra oleas paululum procurrerit, non tamen ita laxe evagetur, quin ut possit mature & cito in ordinem cogi, & ad lineas revocari. Tribus itaque capitibus rem totam absolvam. Primum, ut qua de re agitur clarius intelligatur, ostendam quid sit *Juramentum* in genere, quid in specie *Promissorium juramentum*, quid item *Obligatio*. Deinde, quoniam de rebus incertis ex certis statuendum est, proponam Axiomata quædam, sive προλήψεις, hoc est regulas generales e fonte juris naturalis haustas, & communi gentium consensu comprobatas; velut *hypotheses* & futuræ disquisitionis κεφάλαια: e quibus (ut conclusiones

clusiones ex principiis, in quibus virtualiter continentur,) deducendæ; & ad quas, sicut ad Canonem & normam, exigendæ sunt particularium casuum decisiones. His duobus necessario premissis, quorum ex altero lumen accipiant quæ sunt post dicenda, ex altero robur & firmamentum: tertio demum loco ad dubia illa dissolvenda deveniam, quæ aut nodum aliquem vindice dignum in se continere, aut piorum hominum mentibus & conscientiis scrupulum injicere posse videbuntur. Quæ quum sit totius negotii præcipua pars, eaque longe diffusissima; conabor universam illam casuum varietatem in certas classes redigere; idque secundum quatuor Causarum genera, quod ad *Obligationis Vinculum* attinet: rejectis in calcem operis, tum quæ ad *vinculi* illius ὁπυιανᾶν *solutionem* spectant, tum si quod aliud aut fuisse a me debito loco prætermissum deprehendero, aut alias ad vitæ conscientiæque institutionem posse utiliter attexi judicavero.

II. Exhibito hunc in modum ὡς ἐν τύπῳ totius futuræ tractationis diagrammate, rem ipsam nunc tandem aggredior. Ubi primo explicandum occurrit, *quid sit Juramentum.* De voce nulli litem moveo, seu quis *Jusjurandum* malit vocari, sive alia quacunque appellatione. Neque vero opus est, ut hac in

re vocis alicujus Latinæ, Græcæ, aut Hebrææ vim & originem, vel etiam ὁμοσυμίαν, συνομοσίαν aut παρομοσίαν, operosius exequar. Efficit enim jurandi passim cacoethes, & rei sanctissimæ his tam profanis moribus nimium familiaris abusus, ut *Quid sit Nominis* nemini, ne puerulis quidem, possit esse ignoratum. Rei ipsius definitionem varie (ut fit) authores expressere, pro suo quisque ingenio. Brevissima est illa Ciceronis: *Est*, inquit, *Jusjurandum affirmatio religiosa.* Quo magis, ut illud obiter dicam, præcoces hujus ævi adolescentulos, nescio quo præjudicii errore, sed magno suo cum damno, Ciceronem ut nimiæ prolixitatis scriptorem defugere, & miror & indignor. Sed redeo. Pleniorem Juramenti definitionem siquis desideret, hæc esto: Juramentum est *actus religiosus, in quo ad confirmandam rem dubiam Deus testis invocatur.* Hanc definitionem membratim per partes explico.

Cic. lib. 3. Offic.

III. Dixi primo, quod sit *Actus religiosus.* Actus hic ponitur loco generis. Quamvis enim Juramentum sit proprie in Prædicamento *Relationis*: quia tamen respectus ille relativus qui in Juramento est, fundatur in *actione* jurantis, idcirco non incommode per talem actum definitur: siquidem in definiendis Relativis plerunque adhibetur Generis loco aut *Materia*, aut *fundamentum* illi-

us Relationis. Quod autem ſit actus *Religioſus*, conſtat primo ex authoritate Scripturæ, *Deut.* 6. 13. ubi Moſes ita populum alloquitur, *Dominum Deum tuum timebis, & ipſi ſervies, & per nomen ejus jurabis.* Ex quo loco concludunt uno ore Scholaſtici Juramentum eſſe actum *a cultus* (ut illi vocant) *Latriæ*, i. e. cultus ſacri ſoli Deo debiti. Conſtat ſecundo, ex conſenſu omnium populorum: apud quos, etſi unius naturæ lumine ducerentur, ſanctiſſima ſemper eſt habita Juramenti religio; uſque adeo ut ipſa *Sanctitatis*, *Religionis*, aliaque his cognata vocabula apud rerum Gentilium ſcriptores vix ulla alia in re frequentius uſurpata occurrant, quam in hac materia Juramentorum: & quum plurima ipſis alia ſacra haberentur, Juri-jurando tamen ſoli, non alia de cauſa quam quod inter tot ſacra ſacerrimum quodammodo eſſet, peculiari quodam jure *Sacramenti* nomen remanſit. Unde id nomen effluxit poſtea in Eccleſiam, nempe ob ſimilitudinem aliquam cum *b* militari Romanorum ſacramento, ad alia tamen quædam ſignificanda. Quin & Gallis hodie ipſum etiam Juramentum, ex inclinato ad ſuæ linguæ formam Latino nomine, pro Sacramento *un Serement* appellatur. Conſtat *tertio* ex evidentiſſima ratione: quia Juramentum tendit in honorem Dei; per agnitionem

a V. Aqui. 2. 2. qu. 89 4.

b ὅρκος θρησκικός Dion. Halicar. lib. 6 *Primum Militiæ vinculum eſt religio* Sen Ep. 95.

tionem Veritatis, Scientiæ, Justitiæ, & Potentiæ divinæ. E-si enim Juramentum falsum, vel leviter, temere, alia ve indebite susceptum, prodit quidem *ex parte jurantis* irreverentiam quandam vel potius contemptum Dei, & nimis sapit Atheismum: ipse tamen jurandi actus *ex natura sua* divini nominis reverentiam includit. Quum enim omne Juramentum adhibeatur ad id confirmandum quod a jurante dicitur, & fieri debeat omnis confirmatio per aliquod certius & majoris authoritatis, (ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ μείζονος ὀμνύουσι Heb. 6. *Homines per majorem jurant*:) qui jurat, ipso facto agnoscit Deum se superiorem, summæ authoritatis testem, infallibilis veritatis, καρδιογνώστην, omnisque perjurii ac falsitatis justissimum & potentissimum vindicem. Est ergo Juramentum Actus Religiosus.

IV. Dixi secundo, *In quo Deus testis invocatur.* Ubi sunt tria, *Deum* adhiberi & ut *testem*, idque per modum *invocationis*. c Deus imprimis in omni Juramento advocatur. Quantumvis enim & Ethnicis, & Judæis, & Christianis solenne olim fuerit, aut per creaturas jurare, aut saltem inter jurandum tacito Dei nomine creaturas solum nominare, ut infinitis testimoniis e scriptura sacra & aliunde petitis, si id opus esset, probari posset; (quorum utrumque, an & quatenus fieri

c πίστωσις ἐμμέσῳ θεῷ Nazianz. in de fin. *Juramentum nomini.* Exod. 20. 11.

fieri liceat, differere non est præsentis instituti:) in omni tamen Juramento, quod quidem est proprie & formaliter Juramentum, aut explicite, aut saltem implicite Dei testimonium adhibetur. Nam & qui per Idola jurat, quæ revera *d nihil* sunt, & *e non Deus*, jurat per ea quæ putat esse Deos: & qui per aliquam creaturam jurat, id facit aliquo modo in ordine & relatione ad Deum; quia creaturam testem advocat tanquam aliquid Dei, in quo sc. refulget Dei veritas, bonitas & potentia, & quo se tum agnoscit per dei misericordiam frui, tum nollet per Dei justitiam privari. Verbi gratia: si quis juret *per vitam, per animam, per caput, per salutem suam, &c.* per inde est ac si diceret, *f* Per illum Deum cui vitam, animam, caput debeo; a quo salutem expecto, &c. Et per hanc particulam distinguitur Juramentum a nuda assertione vel promissione; quæ ambæ fiunt hominibus sine aliqua nominis divini aut expressa aut tacita interventione. Adhibetur autem Deus *ut testis*: & per hoc distinguitur Juramentum a Voto. In Voto enim transigitur cum Deo ipso, ut cum Parte; cui vota immediate nuncupantur: at in Juramento transigitur cum Homine; Deus autem adducitur, non ut *Pars*, sed ut *Testis*. Dixi autem in definitione Deum *Testem* ὑπλῶς & præcise, non autem Judicem aut Vindi-

d 1 Cor. 8. 4. e Jerem. 5. 9.

f *Qui per Salutem suam jurat per Deum jurare videtur: respectu eam divini ministerii.* Ulpian. l. 33 ff. de jurejur.

Vindicem, quod tamen eſt a nonnullis additum: vere quidem, ſed fortaſſis non neceſſario; & abeſſe debet a definitione omne ſuperfluum. Faceor utrumque facere eum qui jurat; *viz.* Deum & *teſtem* adducere veritatis ejus quod dicitur, & *vindicem* falſitatis: ſed illud primario & per ſe, hoc ſecundario & ex conſequenti. Nam ut Deus atteſtetur veritati, pertinet per ſe ad naturam teſtimonii: ſed ut puniat falſitatem, non tam ad naturam ſpectat teſtimonii, quam ad effectum. Sed nec ſatis eſt ad Juramenti rationem, ut Deus teſtis adducatur, niſi & *invocetur*. Poteſt enim Deus ut teſtis adhiberi, idque ad rei dubiæ confirmationem etiam ſine Juramento. Ut ſi ad confirmandam hanc theſin, non eſſe imagines adorandas, adducerem aliquot Scripturæ loca: proculdubio hoc eſſet adducere Dei teſtimonium ad confirmationem rei dubiæ; & tamen proculdubio hoc non eſſet Juramentum. Eſt enim longe aliud *citare Deum teſtem*, reſpectu teſtimonii jam olim exhibiti, quod citra invocationem fieri poteſt: aliud *invocare Deum teſtem*, reſpectu teſtimonii jam nunc exhibendi, in quo Juramenti quaſi formalis ratio conſiſtit.

V. Dixi tertio, & eſt ultimum definitionis membrum, invocari Deum teſtem ad hoc *ut confirmetur res dubia*. Quibus in verbis

bis continetur Juramenti tum *Finis*, tum *Materia* sive *Objectum*. Juramenti Materia circa quam, sive Objectum est Res dubia: hoc est, cujus certitudo ita pendet ex fide dicentis, ut non possit ulla alia ratione commode investigari. μαρτυρία θεοῦ περὶ πράγματος ἀμφισβητημένου, inquit Philo. Unde primo Scibilia, qualia sunt *res Universales*, quæ certæ sunt semper sibique similes, nec possunt aliter se habere; secundo *res particulares* quæ nituntur sensuum testimonio, aut sunt ita indubie certa ex monumentis historiarum traditione universali, aut alio publico & ab omni falsi suspicione immuni testimonio, ut apud eos qui sunt sanæ mentis nullus possit esse dubitandi locus; non sunt idonea Juramenti materia. Quam enim ridiculum foret, & a sobria ratione alienum, siquis juramento confirmare velit Triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, aut Virtutem esse propter se expetendam, aut Aristotelem fuisse Philosophum, vel Ciceronem oratorem? Aut si adolescens disputans in scholis, cui propositio negata incumberet probanda, destitutus argumento, *a* juraret eam esse veram? *Res* ergo *particulares*, ut sunt facta singularium hominum cum suis circumstantiis, quæ

a Derisibile esse si quis in disputatione alicujus scientiæ, vellet propositum per juramentum probari. Aquin. 2.2.q.89.1

propter

propter varios casus & contingentias quibus sunt obnoxiæ, ita sunt mutabiles & dubiæ, ut de his nulla possit haberi certitudo *b per demonstrationem*, aut alia nisi quæ pendet ex fide humana : sunt eæ, quibus confirmandis proprie inservit Juramentum. Quod innuit Apostolus *Heb. 6.* per illud πάσης ἀντιλογίας. Quasi diceret, Ibi juri-jurando locus est, ubi *contradicendi* finis nullus est ; uno, puta Accusatore, affirmante ; altero, puta Reo, negante : nisi interposito juramento altera parte contradictionis confirmata, cessaret pars altera, & sic tota lis terminaretur.

b φάσις ἀναπόδεικτος. *Aristot. 2. Rhet.*

VI. Et hæc *Confirmatio* (βεβαίωσιν vocat Apostolus *c* loco jam dicto,) est ipsissimus Juramenti Finis. Nam cum res particulares incertæ essent & dubiæ ob earum contingentiam, nec possent probari nisi per testes, esset autem humanum omne testimonium valde infirmum & fallibile, ex duplici maxime defectu ; *Scientiæ* sc. (multa enim nos latent,) & *Conscientiæ* (cum sit *d Omnis homo mendax* ;) & tamen expediret hominibus, ut de rebus inter ipsos controversis & mutuo agitatis haberetur aliqua certitudo ; qua sine nulla esset inter homines fides aut justitia. quæ sunt firmissima vincula humanæ societatis : necesse fuit recurrere ad testimonium Dei, qui nec fallere potest nec falli. Sicque receptum est apud omnes gentes, ex instituto Dei vi juris naturalis,

c Heb. 6. 16.

d Rom. 3. 4.

naturalis, velut huic malo congruum *e remedium* Juramentum. Omnium judicio μεγίστη παρ' ἀνθρώποις πίστις, inquit Diodorus Siculus; & Dionysius Halicarnasseus πάλαι παῖα πίστις : & utroque elegantius major utroque Apostolus πάσης ἀντιλογίας πέρας Heb. 6. Huc ubi ventum est, *Ne plus ultra*: sistat se oportet omnis humana disceptatio & contradictio. Non quod omne quod juramento confirmatur sit simpliciter certum, (tum enim nulla essent perjuria, quorum heu nimium plena sunt omnia:) Sed quod in hac mortalium conditione, (ubi per utile visum est divinæ sapientiæ humanum genus in multa rerum caligine & incertitudine versari, quo magis supernis rebus quæ certiores sunt animum adjicerent,) nulla potest esse major fides humana, quam quæ Juramento, per invocationem divini nominis, quasi de cælo attestata & confirmata est.

e *Maximum remedium expediendarum litium*, l. 1. ff. de jurejur. *Maximum dirimendarum causarum remedium* l. 3. *Sect.* 3 *Cod.* de jurejur.

VII. In hac juramenti definitione ita ut audivistis evoluta, continentur aliquo modo *omnes Juramenti Causæ*. Primum illud membrum, quo dicitur esse *Actus Religiosus*, ejus nimirum qui jurat, necessario includit Agentis, hoc est Jurantis, Voluntatem (cum sit omnis homo agens liberum, & actus humanus omnis Voluntarius) ut causam *Efficientem* primariam. Secundum Membrum exprimit *Formale* Juramenti, quod est divini nominis

nominis atteſtatio, ſive *Dei ut teſtis Invocatio.* Tertium membrum reliquam utramque cauſam complectitur: Materiam ſc. & Finem. Eſt enim propria Juramenti *Materia circa quam* verſatur *Res dubia*; cujus ſc. ex nudo dicentis teſtimonio apud eum quicum agitur non eſt ſatis firma fides: & proprius Juramenti *Finis*, ut ex invocato Dei teſtimonio res dubia habeat eam *certitudinem*, qua circa res humanas contingentes nulla poteſt eſſe major. Hoc eo dixi, Auditores, quo excuſatior apud vos eſſet hæc mea in explicanda Juramenti definitione prolixitas. Siquidem ubi ad caſus dubios ſtatuminandos Deo volente pervenero quod me facturum pollicitus ſum per reſpectum ad *quatuor cauſarum genera*: tum demum vos omnes non dubito facile perſpecturos, quam ſtudioſis utile fuerit, quam inſtituto meo conducibile, iſta quæ ſunt a me de Juramenti natura paulo explicatius dicta, præcognita habuiſſe.

VIII. Sed de Juramento in genere hactenus: explicandum proxime, ſed paucioribus, quid in ſpecie ſit *Juramentum Promiſſorium.* Variæ extant apud Theologos & Jureconſultos, pro diverſo reſpectu, Juramentorum ſeu diviſiones, ſeu diſtinctiones. Dividitur alias in Judiciale, & extrajudiciale: alias in Publicum, & privatum: in ſimplex, & Solenne:

Solenne: in Nudum, & Execratorium: in Abſolutum, & conditionale; & alias aliter. Sed nobiliſſima omnium, nec ulli eorum qui de Juramentis ſcripſere (quod ſciam) prætermiſſa, ea eſt qua diſtinguitur in *Aſſertorium* & *Promiſſorium*. Quum enim in omni Juramento, ut ante dictum eſt, aſſumatur a jurante nomen Dei per modum invocationis in teſtimonium rei alicujus dubiæ: advertendum eſt id poſſe contingere tribus modis. Poteſt enim res aliqua in dubium vocari, vel *de præterito*, Itane fuerit, vel non fuerit: ut vidiſtine heri Caium in foro, vel non vidiſti? Vel de *præſenti*, Itane ſit, vel non ſit: ut, Habeſne pecunias quas apud te depoſui, vel non habes? Vel denique *de futuro*, Itane futurum ſit, vel non: ut Dabiſne mihi cras mutuo centum, vel non dabis? Quoties ergo adhibito Juramento Deus advocatur in teſtimonium rei præteritæ, vel præſentis, dici ſolet ejuſmodi *Juramentum Aſſertorium*: quia jurans ſine ulla in futurum ſponſione, aſſerit tantnm rem ita eſſe vel fuiſſe ſicut ipſe tunc jurat, Quod ſi Deus interpoſito juramento invocetur in teſtimonium rei futuræ, dicitur id *Juramentum promiſſorium*: quia jurans pollicetur ſe aliquid in poſterum facturum vel non facturum. Aſſertorii uſus præcipuus eſt in judiciis, ad lites terminandas maxime

in

in Quæstione facti: Promissorii exiguus usus est in judiciis; sed in Promissis, pactionibus & contractibus plurimus. Extant hujus generis juramenti multa in historia sacra, & alibi passim, exempla. Jurat *f* pie *Abrahæ servus*, se Domini mandata in assumenda herili filio uxore fideliter observaturum. Jurant, sed incaute *g Josue* & viri Principes populi Israelitici fœdus cum Gabaonitis. Juravit *h Rex Herodes*, sed perquam temere, filiæ Herodiadis daturum se quicquid postularet.

f Gen. 24. 9.

g Jos. 9. 15

h Mat. 14. 7.

IX. Advertendum est ulterius, sub Juramenti Promissorii appellatione comprehendi & *Comminatorium*: quale fuit illud *i* Davidis de perdendo Nabale temerarium Juramentum; & impium illud quorundam *k Judeorum* Zelotarum, quo se devoverunt nihil gustaturos, donec occidissent Paulum. Hæc, & alia id genus, non sunt proprie *Promissiones*; quæ vox potius rem alteri gratam significare videtur: Sed per Synechochen quandam cum Catachresi conjunctam, (cum alias familiare apud bonos authores, tum præsertim in his dictionibus quæ futurum aliquod spectant, ut *Sperare* pro *Timere*, & similibus,) extendi potest Metaleptice *Promissionis* nomen & ad *Comminationes*. Ita Dei juramentum illud, quo *l juravit in ira sua*, Israelitas qui ipsum variis provocationibus tenta-

i 1 Sam. 25. 22.

k Act. 23. 12.

l Psal. 95. alib.

tentaverant in eremo non ingressuros in requiem suam, non minus promissorium dici potest & solet, (etsi minus proprie, quam illud ejusdem quo *m juravit patribus eorum* se daturum eis terram Chananeorum in hæreditatem. [m] Deut. 1. 8.

X. Neque vero, quod ad Juramenti Promissorii rationem aut effectum attinet, quicquam omnino interest *nude* proferatur Juramentum, an *cum adjecta execratione*. Etsi enim sint e Scholasticorum grege, quibus videtur Juramentum illud, quod fit per *simplicem contestationem*, specie differre ab eo quod fit per *adjunctam insuper execrationem*; ea ratione adducti, quod in illo Deus advocetur olum *ut Testis*; in hoc etiam *ut Judex*: tamen si rem attentius consideremus, ex ante dictis facile constat utrumvis fiat, perinde esse. Omne enim Juramentum, quocunque modo prolatum, sive *nude* sive *execratorie*, aut expresse, aut saltem implicite, Deum & *ut Testem* invocat, & *ut Judicem*: sed ut *testem*, primario & per se; ut *Judicem*, secundario & consequenter: & est ea forma Juramenti explicatissima, cum explicite & Deus adducitur testis, & execratio vel imprecatio attexitur: ut siquis sic juraret, *Deum testor qui me perdat ni fecero*, me hoc vel illud facturum. Sed plerunque fit, ut omissa nunc hac, nunc illa parte, contractius juretur: ut

ex

ex illis exemplis sacræ Scripturæ, in quibus Deus pro more humano jurans inducitur, satis manifestum est. Ubi Deum jurantem reperire est, modo per simplicem attestationem sine ulla execratione; qualia sunt illa, l *Vivo ego dicit dominus*, m *Per memetipsum juravi*, n *per sanctitatem meam*, &c. modo sine aliqua expressa attestatione per solam execrationem, sed & illam (ob honorem & *reverentiam* tantæ majestatis, atque etiam pro more hominum verba o *mali ominis* per aposiopesin fere reticentium,) elliptice & diminute enunciatam, in particulis אם & אם-לא involutam & subauditam; ut in illo Psalmi, אם יראון p *Juravi in ira mea, Si introibunt in requiem meam.* Illud interim videtur esse certum, omne juramentum promissorium, quacunque forma concipiatur, explicatiore vel contractiore, modo sit *Juramentum* & non mera *Asseveratio* vel *Obtestatio*, utramque virtualiter continere; Attestationem sc. & Execrationem. Nam in Juramento & *Execratio* supponit attestationem ut quid sibi natura prius: & *Attestatio* subinfert Execrationem, ut suum necessarium consequens. Scitum est illud, Plutarchi, q πᾶς ὅρκος εἰς κατάραν τελευτᾷ τῆς ἐπιορκίας Et hæc de Juramenti promissorii natura sufficiant.

XI. Reliquum est, ut de *Obligationis* etiam natura & vi aliquid ultimo demum loco attexam.

l Ezek. 14 16. 18. &c.
m Gen. 22 16.
n Psal. 86. 35.
o μὰ τὸν. *Aristoph. in Ran.* 5. 2. *Ubi scholiastes* ἐλλειπτικῶς ὀμνύει, καὶ οὕτως ἐθος ἐστὶ τοῖς ἀρχαίοις, ἐνιότε μὴ προστιθέναι τὴν θεὸν εὐλαβείας χάριν εἰωθασι δὲ τοῖς τοιούτοις ὅρκοις χρῆσθαι ἐπιφημιζόμενοι *Et male ominatis parcite verbis.* Horat. 3. carm. 14. *Hinc formulæ,* Εὐφημεῖτε, *Bona verba, &c.*
p Psal. 95. ult.
q *Plutarc. in Roman. quæst.* 44.

attexam. De Obligationibus multa & satis prolixe Jurisconsulti: Definiunt autem illi Obligationem, quod sit *vinculum juris, quo quis astringitur ad solvendum id quod debet.* Quæ definitio non minus commoda erit iis rebus explicandis quæ pertinent ad forum internum Conscientiæ, quam illis quæ versantur in foro externo Ecclesiæ aut Reipublicæ: si Juris vocabulum non contrahatur ad *Jus humanum* positivum, sed ita extendatur, ut universum etiam *Jus divinum* & naturale complectatur. Quum autem, ut ex ipsa illa definitione colligitur, vinculum omne obligatorium ex aliquo jure originem ducat: quemadmodum duplex est *Jus*, alterum divinum & naturale, civile & humanum alterum; ita duplex est *vinculum* sive *obligatio* inde consurgens. *Vinculum* sc. *Naturale*, quod obligat naturaliter & in foro externo, ex vi legis divinæ: & *Vinculum Civile*, quod obligat civiliter & in foro interno, ex vi legis humanæ. Illud nonnulli *Æquitatis obligationem* vocant; hoc *obligationem Justitiæ*. Sive id illi commode loquantur, sive incommode, non disputo: nam ubi convenit de re, quid opus est de verbis contendere? Sed quod iidem illi tertium addunt Obligationis genus, quod sit ex utroque priore mixtum: id certe aut parum commode faciunt, aut saltem minus necessario. Nam si quis

ad idem officium præstandum, (ut exempli gratia ad alendum parentes in senectute) & lege naturali, & lege civili teneretur: non hoc esset nova Obligationis species ex utraque mista, sed potius *duæ obligationes*; conjunctæ quidem *Subjecto* simul & *Objecto*, (*Subjecto*, in quantum obligant eandem personam; & *Objecto*, in quantum obligant ad idem officium) natura tamen & origine distincta. Ratio manifesta. Plures enim res non possunt producere ex mistione sui novam speciem, nisi cum aliqua sui immutatione reali. Unde r Aristoteles *mistionem* definit *miscibilium alteratorum unionem*. Oportet enim esse in omni mistione alterationem; & omnis alteratio est mutatio realis: ut patet in generatione misti ex quatuor elementis, non integris, sed refractis & alteratis. Ast ubi accedit priori obligationi obligatio nova, ut in præsenti negotio civilis naturali, nulla fit realis mutatio utriusve: sed prior illa obligatio manet in eodem omnino statu in quo fuit ante accessionem novæ posterioris. Sed nolo his subtilitatibus diutius immorari. *Obligationem* is hac juramenti materia *Naturalem* sive *Moralem* vel solum vel præcipue intelligimus: Jurisconsultis illam alteram *Civilem* relinquimus.

r D. Gen. & corr. 1. text. uli.

XII. Præter illam Obligationis distinctionem ex *Origine* natam, per respectum ad

Jus

Jus unde oritur obligatio: est & alia ab *Objecto* sumpta, per respectum sc. ad *Debitum* solvendum, quo tendit & in quod fertur Obligatio. Duplex autem est Debitum. *Debitum Officii*, quod quis ex præcepto juris tenetur facere: & *Debitum Supplicii*, quod quis ex sanctione juris tenetur pati, si officium suum neglexerit. Priori sensu dicimus mutua charitatis officia esse debita, quia lex Dei illa præcipit, juxta illud Rom. 13. s *Nihil cuiquam debete, nisi ut diligatis invicem.* Posteriori sensu dicimus Peccata esse debita, ut in oratione Dominica, t *Dimitte nobis debita nostra:* & mortem æternam esse debitam, juxta illud Rom. 6. u *Stipendium peccati mors.* Observandum tamen debitum posterius contrahi ex insoluto priori: ita ut siquis *debitum officii* plenarie dissolveret, faciendo id quod lex imperat, non teneretur aliquo *debito supplicii* ad patiendum id quod lex minatur. Respondet duplici huic *Debito* duplex item *Obligatio*, ejusdem plane denominationis: Obligatio sc. *ad officium* faciendum, & Obligatio *ad supplicium* perferendum; vel quod communiter dicitur & eodem recidit, Obligatio *ad Culpam*, & Obligatio *ad Pœnam.* Ita tamen ut illa sit prior & potior, sicut natura sua, sic & intentione Juris. Tyrannidis enim est, non juris, pœnam intendere aliter quam in ordine ad culpam: & verum est illud Apostoli

s Rom. 13. 8.

t Mat. 6. 12.

u Rom. 6. 23.

dictum etiam in hoc sensu, etsi fortassis alio rectius intelligendum, x *Lex Justo non est posita.* Intendit ergo Lex primario, directe, per se, & ἀπλῶς, obligare ad officium & obedientiam: ad supplicium autem & pœnam non obligat nisi secundario, indirecte, consequenter, & ex hypothesi; supposito sc. officii aut contemptu aut neglectu. Utramque hanc obligationem conjunxisse videtur Apostolus, *Rom.* 13. ubi agit de subjectione Supremæ potestati debita: y *Necesse est*, inquit, *subjici, non solum propter iram, sed & propter conscientiam.* E quibus verbis tria colligo ad presens institutum pertinentia. Primum, duplici vinculo posse nos obligari ad idem præstandum; vinculo officii, & vinculo supplicii: hoc enim volunt illa, διὰ τὸν συνειδησιν, & διὰ τὸν ὀργὴν. *Alterum*, priorem & potiorem apud omnes pios esse debere officii conscientiam, quam supplicii metum. *Tertium*, ex debito officii præcise exurgere obligationem conscientiæ. Unde etiam manifestum est, nos, cum *de Juramenti obligatione* loquimur, quatenus conscientiæ res est, Obligationem illam intelligere primario & potissimum, qua tenemur officium præstare; non eam, qua tenemur pœnam perjurio debitam sustinere.

x 1 Tim. 1. 9.

y Rom. 13. 5.

XIII. Positis duabus his Obligationum distinctionibus, illud porro sciendum est, Juramentum omne ex sua natura esse obligatorium.

rium. Ita ut si quis juret, non intendens se obligare, imo etiamsi juraret intendens se non obligare, nihil ominus tamen suscipiendo juramentum ipso facto obligetur: ut posthac suo loco (si Deo volente eo pervenero) plenius ostendam. Recte Cicero, *Nullum vinculum ad astringendam fidem majores nostri jurejurando arctius esse voluerunt.* Cic. 3. offic. Sed quid dilucidius hanc in rem dici potuit, quam quod est a Mose dictum in ipso textu? *Cum vir voverit votum, vel juraverit juramentum,* אסר לאסר, *ligando ligamen super animam suam.* Ubi geminatio illa ex Hebræorum idiotismo plurimam habet emphasin, & auget significationem vocis. Ut *multiplicans multiplicabo,* & *benedicens benedicam.* id est, valde multiplicabo, valde benedicam, &c. sic *ligando ligamen,* id est valde ligando. Quasi diceret, Etsi promissio vel nuda obliget conscientiam, addita etiam asseveratione aut obtestatione, fortius adhuc obliget: omnium tamen fortissime obligat *votum,* quod ipsi Deo nuncupatur, & *Juramentum* quod homini, sed Deo tamen teste, præstatur. Obligat ergo omne Juramentum conscientiam; tam *Assertorium, quam Promissorium.* De Promissorio, quandoquidem tempus futurum respicit, nulli potest esse dubium: sed de Assertorio fortassis non sine ratione dubitari posset ex eo, quod omnis Obligatio est ad aliquod futurum; dictum Gen. 22. 16.

autem sit prius Assertorii juramenti a Promissorio discrimen in hoc consistere, quod illud rem præsentem vel præteritam respiceret, hoc futuram. Sed facilis est solutio. Nimirum juramenti qua tale Obligatio non cadit primario *super Objectum*, sive Materiam juramenti; sic enim Assertorium juramentum, cujus objectum est res præterita aut præsens, non posset obligationem de futuro inducere: sed obligatio cadit immediate & directe *super Subjectum*, hoc est conscientiam jurantis, qui in utraque Juramenti specie tenetur ad aliquod officium de futuro præstandum.

XIV. Quod ut manifestius fiat, simulque liquido constet, (quod explicandum suscepi) quæ sit juramenti promissorii obligatio: ostendam ut potero utrique Juramenti speciei quid sit commune, quantum ad obligationis effectum; & quid sit Promissorio jurumento peculiare. Concedendum autem est imprimis, quod est ex se ita evidens, ut ejus contradictorium manifestam implicet contradictionem, Obligationem omnem ad officium respicere officium *de futuro* præstandum; hoc est, aliquanto saltem tempore, etsi fortassis minutissimo, post contractam obligationem. Neque est observatu difficile, rem attentius paulo consideranti, hoc in omni Juramento tam Assertorio quam Promissorio

missorio contingere. Obligat enim se quisquis jurat ipso facto πρὸς τὸ ἀληθεύειν, hoc est ad manifestandam veritatem in eo quod dicturus est, sive illud sit de re præterita aut præsenti in Assertorio, sive de re futura in Promissorio Juramento. Et est ista obligatio hactenus utrique speciei pariter communis: ita ut in utravis si jurantis verba animo non congruant, violati officii *culpæ* reus sit, & inde per necessariam consequentiam etiam & pœnæ. Sed in juramento Promissorio, præter hanc obligationem quæ cadit *super conscientiam jurantis*, & est ipsi cum Assertorio communis, quatenus est *Juramentum*; est & alia ulterior obligatio, ipsi propria & peculiaris quatenus *Promissorium* est, quæ cadit *super Materiam Juramenti*; Cujus virtute tenetur promissorie jurans, non solum *intendere* de præsenti id facere quod juravit, quod est πρὸς τὸ ἀληθεύειν, ut sc. *verba animo congruant*: sed etiam *conari* de futuro (quantum in ipso est) id implere quod juravit, ut *facta verbis congruant*. Hoc est, non modo obligat se *ad id solum promittendum* quod revera intendit: sed etiam ultra obligat se *ad id omne faciendum* quod jurando promisit. Quod vel ipsa verba Mosis in hoc versu clare ostendunt: *Vir*, inquit, *qui juraverit juramentum ligando ligamen super animam suam, secundum omne quod egressum est ex ore suo faciet*. Atque ita quam

debui plene,& quam potui dilucide, expoſui vobis ſenſum meum de primo capite hujus tractationis; Quid Juramentum, Quid promiſſorium,& Quid Obligatio. Pergam reliqua,quo ordine propoſui,proxima prælectione (Deo volente) perſequi.

Prælectio Secunda.

SUMMARIUM.

1. *Præmonitio de Stylo.*
2. Hypoth. 1. *Juramentum decet ante omnia ſimplicitas.*
3. *Repugnat Simplicitati dolus malus, ſive ſimulatio.*
4. 5, 6, 7. *Simulatione non vitatur perjurium.*
8. Hypoth. 2. *Juramentum eſt ſtricti juris.*
9. *Juramentum non nimis laxe interpretandum.*
10. *In juramento conditiones communiter ſubintelligendæ.*
11. Hypoth. 3. *Juramentum non tollit Obligationem priorem.*
12. Hypoth. 4. *Rei impoſſibilis nulla Obligatio.*

13. Hypoth.

13. Hypoth. 5. *Rei illicitæ nulla Obligatio.*
14. *Juramenti illiciti, & Juramenti de re illicita discrimen.*

SECT. I.

EXposito superiore lectione quid *Juramentum* in genere, quid in specie *promissorium Juramentum*, & quid *Obligatio*: pergendum nunc porro ad proponendum, quod proxime pollicitus sum, quasdam προλήψεις sive *Hypotheses* instituto nostro accommodas, velut fundamenta, aut (si malitis) Canones & κριτήρια totius futuræ disquisitionis: e quibus sc. petendæ sunt, & ad quas exigendæ, pleroramque dubiorum determinationes. Sed unum vos interim, antiquam id faciam, non jam exoratum eo, (quod facerem si aut suspecta mihi esset vestra humanitas, aut res ipsa non esset multo justissima:) sed præmonitos tantum velim; mihi constitutum esse, dum reperiam quod rei de qua agitur utcunque significandæ sufficiat, de verbis non ultra laborare, multo minus de sermonis puritate, nedum elegantia sollicitum esse. Curent ista scilicet, quibus vacat, & cordi est, negotium facessere sibi non necessarium. Repetere soleo cum amicis non sine aliquo *risuque jocoque*, quantum sudarit, ut tandem ineptiret magis, vir alias sane non ineruditus,

Paulus

Paulus Cortesius: Qui dum, post Thomam & Scotum & complures alios meditatur i quatuor libros Sententiarum commentarios pertælus, sc. voces in Scholis receptas ut mi nus Ciceronianas, pro Ecclesia (delicias ho minis!) maluit ubique *Senatum* dicere, pro Legibus Ecclesiasticis *Senatus-Consulta*, pro Prædestinatione *Præsignationem*, pro Sacer dotum Ordinatione *Initiationem*, pro Ange lis, *Genios*, pro Episcopis *Flamines*, & alia pas sim ad eundem modum plurima. Quo eo dem morbo laborasse invenio & alios quos dam, ut *Petrum Bembum* Cardinalem, & *Sebastianum Castalionem*: sed eos & pauco admodum, & aliquanto temperatius. At nobis non libet, nobis non licet esse tam di sertis. *Oratori* condonabitur, imo laudi erit, si sit verborum paulo deligentior: cujus in ter virtutes est, non apte modo & dilucide, sed etiam pure & ornate dicere; quemque non dedecebit floridius quandoque & pictu ratius incedere. Ast *Philosophum*, aut *Theolo gum*, præsertim in Scholasticis meditationi bus & nodis Controversiarum, tam decet compta & ornata oratio, quam bovem ara torem bullatæ phaleræ. Materia in qua ope ram sumimus, doceri contenta, non postulat ornatum; sed nec patitur. Nimirum non est idem *in Rostris* & *in Scholis* versari: & aliud longe est liberiore campo frui, in quo

cum

cum copia quadam & ubertate exultare poſſit oratio; aliud ſpinas inter & vepreta impeditum teneri, unde ſe quoviſmodo expedire ſine ſanguine & vulnere opimus eſt triumphus. Sed quid ego iſta tam operoſe? Si vocibus & locutionibus in hoc tractandi genere receptis paſſim utar, quod eſt omnino faciendum: quin ſit ea res veniam apud vos habitura nullus dubito; verendum magis ut ſi habitura hæc tam prolixa defenſio. Deſino itaque orare; & ad *Hypotheſes* feſtino.

II. Quarum eſto Prima, *Juramentum ante omnia decet ſimplicitas.* Hoc eſt, Ea eſt Juramenti natura & obligatio, ut quiſquis ſe ad aliquid faciendum tam ſacro vinculo obſtrinxerit, juramenti religione omnino teneatur, & ex animo ſerio intendere, & quantum in ipſo eſt ſedulo conari, id omne facere bona fide quod ſe facturum promiſit, ſine omni aſtu, fraude, dolove malo aut ſimulatione. Recte, ut pleraque omnia in hoc genere Cicero, *Quod affirmate quaſi Deo teſte promiſeris, id tenendum eſt.* Secus qui fecerit, nec curaverit id re ipſa præſtare ad quod ſe jurejurando obligavit, cum hic Moſes cenſet *polluiſſe verbum ſuum:* hoc eſt, rem ſacram nec temere prophanandam fœde & indigne conſpurcaſſe, & perjurii reum eſſe, aut aperti aut palliati. Cum enim tradantur fere tria

lib. 3. offic.

Perjuriorum

Perjuriorum genera, quorum primum est Assertorio Juramentorum generi pene peculiare, viz. cum quis jurat aliquid esse verum, quod aut falsum esse putat, aut saltem sit necne verum dubitat; reliqua duo ad promissorium hoc genus pertinent; *Secundum* nimirum, cum quis jurando promittit quod nec intendit implere; & *Tertium*, cum non studet implere quod promiserat & intenderat: non sane multum refert, quod quidem ad Perjurii rationem attinet, maxime in foro conscientiæ, apertene; aliquod trium fiat & γυμνῇ τῇ κεφαλῇ, an simulate & ἐν ὑποκρίσει Scilicet est illud prophani cordis indicium; hoc dolosi: quorum utrumque, nisi sit *a fraus odio digna majore*, pariter *b* abominatur sanctissimus ille Deus, qui amat *simplices corde*, & diligit *c veritatem in intimis*; *d declinantes autem in perversitates suas*, id est, hypocritas & dolosos *facit ambulare cum operantibus iniquitatem*, id est, pariter habet cum palam impiis & facinorosis.

III. Pugnat cum hac Juramenti simplicitate duplex *Simulationis* genus: alterum *a parte ante*, quod ad actum jurandi aut antecedenter se habet aut concomitanter; *a parte post* alterum, quod consequenter: quorum illud etsi deterius sit, neutrum tamen perjurio vacat. Utrumque

a Cic. 1. offic.
b Ψεῦδος μηδεὶς μηδὲν, μηδ' ἀπάτην, μηδέ τι κίβδηλον, γένος ἐπικαλοῦμενος θεῶν, μή τε λόγῳ, μή τε ἔργῳ πράξειον, ὁ μὴ θεόμισέστατος ἐσεσθαι μέλλων. Plat. de legib. 11.
c Psal. 51. 6.
d Psal. 125. ult.

que complexus videtur David, locis diversis, sed propemodum parallelis; Psalmis viz. decimo quinto & vicesimo quarto. Quorum in altero, illi quæstioni *e Quis ascendet in montem Domini?* inter alia respondetur, *Qui non juravit in dolo*, (למרמה) id est, qui non juravit cum animo fallendi: ubi excluditur omnis simulatio *a parte ante*, ipso, sc. tempore, & inter ipsum factum jurandi. In altero, consimili quæstioni, *Quis habitabit in tabernaculo Domini, &c.* inter alia respondetur non multum dissimiliter, *Qui juravit in malum,* (ולא---ימר) *& non mutavit*; id est, qui postquam se juramento obligavit, maluit vel cum magno suo damno præstare quod incommode juravit, quam alicujus temporalis commodi intuitu datam fidem violare: ubi excluditur omnis simulatio *a parte post.* Ista mihi aut non cogitare videntur, aut non serio, eorum qui nunc sunt hominum pleraque pars: qui in omne illud quodcunque demum fuerit, quod est ab his quibus nocendi potestas est propositum, sine ulla ambage prolixe & conceptis verbis jurare non verentur: quin sibi potius soli sapere videntur, ridentque non sine aliquo fastu eorum simpliciratem & inanem metum, qui ne conscientiam lædant, nodum in scirpo quærunt scilicet & perscriptas ab

e *Psal.* 24. 3, 4.

g Psal. 15. 14.

iis qui proſcribere poſſunt formulas ſollicitant. Securi interim ſe ab omi perjurii crimine metuque liberant, ſibique & conſcientiæ ſuæ egregie conſultum exiſtimant, ſi vel inter jurandum, Jeſuitarum more tacitæ alicujus æquivocationis, aut mentalis reſervationis, aut ſubtilis coactive & a verbis prorſus alieni interpretamenti adminiculo ſe quoquo modo tueri utcunque poſſint; vel etiam poſtquam juraverint, rimam qua elabantur, artificioſam aliquam evaſionem reperire queant, velut σοφὸν φάρμακον, quo juramento ſic fraus fiat, ut ſalvis verbis ſententia tamen ſophiſmate aliquo eludatur, & vis ejus omnis penitus enervetur. Non agnoverunt hanc *Theologiam* veteres Chriſtiani: non hanc *morum Philoſophiam* ſaniores Ethnici Multo aliter ex illis Auguſtinus, g *Perjuri ſunt, qui ſervatis verbis, expectationem eorum quibus juratum eſt deceperunt.* Aliter & ex his Cicero, h *Quod ita juratum eſt, ut mens deferentis conciperet fieri oportere, id ſervandum eſt.*

g *Lib. 3. de Offic.*

IV. Sed ne aut declamare videar, aut authoritate ſola pugnare: confirmabo aliquot rationibus, neutra ſimulatione tolli Perjurium. *Ratio prima.* Ex permultis illis Scripturæ locis, in quibus *cordis ſimplicitas*, cum in omni cultu Dei & officiis vitæ communis, tum vel maxime in contractibus, promiſſis,

votis

votis, & juramentis exigitur. Ut alia mittam, in textu proposito disertis verbis requiritur ab homine jurante, ut omnino faciat secundum id quod egressum est ex ore suo. *Ut omnino faciat*, id est, ut & tunc temporis bona fide intendat facere, & postea bona fide quantum in ipso est conetur facere; *secundum id quod egressum est ex ore suo*, id est, secundum eum sensum quem verba ab ipso prolata juxta communem & receptum morem loquendi apta sunt ingenerare in mente audientium, & non secundum eum sensum, quem ipse fortassis inter jurandum intra semetipsum tacita mentis cogitatione reservatum dolose intendit. Quo facit illud quod ex Isidoro solet afferri, i *Quacunque arte verborum quis juret, Deus tamen qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit sicut ille cui juratur intelligit.* Neque etiam secundum eum sensum, quem juratus, postquam cæpit eum facti pœnitere, de novo tandem comminiscitur ἀφορισμὸν χάριν, seu *dicis causa* ut loquuntur; non ut integre & sincere exolvat sicut debet Sacramenti fidem, sed ut sibi aliisque videatur quoquo modo officio functum esse, & perjurii crimen isthoc artificio caute & provide admodum declinasse.

i *Lib. 2. sent. & habetur 22. qu. 5. c. quacunq.*

V. *Ratio secunda.* Ab exemplo ipsius Dei: quem scribit Apostolus *Heb. 6.* ea ipsa

ipsa de causa promissiones suas fidelibus factas jure jurando confirmatas esse voluisse, ut

k Heb. 6. 17, 18. k περισσότερον *abundantius*, id est, quam fieri potest cumulatissime, & ita ut nullus posset esse ultra dubitandi locus, testatum ipsis faceret τὸ ἀμετάβλητον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, quam *immutabile esset consilium ipsius* in eo præstando quod se juravisset præstiturum: atque hoc omne eo fine, ut haberent credituri in ipsum ἰσχυρὰν παράκλησιν, *validam consolationem*, spem firmam. Quam tamen non haberent, si in his quæ jurando promisit possibile esset

l v. Grot. 2 de jur. bell. 13. ψεύσασθαι θεόν, id est (ut *l* docti vim ejus vocis exprimunt) si *fallere* posset Deus eos quibus juravit, frustrando ipsorum expectationem. Falleret autem, & frustaret credentium spem, & ex spe consolationem, si, aut cum juraret non intenderet facere quod promisit, aut mutato postmodum consilio idipsum debito tempore non præstaret, idque *eo ipso sensu* quo ab eis promissiones illas par erat juxta verborum tenorem intelligi. *Juravit* m *Deus, & non pœnitebit eum. Juravit Dominus* n *Davidi veritatem, nec discedet ab ea.*

m Psalm 110. 4.
n Psalm. 132. 11.

IV. *Ratio tertia*, Ex natura Veritatis: quæ prima est & potissima e tribus illis decantatissimis Juramenti conditionibus, quæ

o Jer 4. 2. extant apud Jeremiam o prophetam, & ab omnibus inculcantur, & a Scholasticis *Tres*

juramenti

juramenti comites appellantur. *Veritas* sc. *Judicium*, & *Justitia*. Cui *Veritati* repugnat, non modo quod falsum est, sed & quod *fictum* est: nec mendacium solum apertum & nudum, sed opertum quoque & qualitercunque palliatum. Polluit certe verbum suum mendacio, quicunque falsum dixerit proximo suo, & falsum is dixisse putandus est proximo suo, per quem stetit ut falsus esset proximus suus ea spe, quam ex dictis ipsius rationabiliter conceperat. Quum ergo per istiusmodi utriusve generis simulationem non evitatur *Mendacium*, dummodo id nostra culpa fiat ut decipiatur proximus adhibendo fidem dictis nostris: certe nec *Perjurium* evitatur, si nostra culpa decipiatur adhibendo fidem Juramento nostro: Siquidem nihil aliud est *Perjurium*, quam *Mendacium juramento firmatum*. Ita ut omnino idem sit accedente juramento *Perjurium*, quod est in nuda pollicitatione *Mendacium*.

VII. *Ratio Quarta.* A fine Juramenti proprio: qui, ut ex antedictis cum explicaremus Juramenti definitionem satis patuit, est * *rei dubiæ confirmatio*; nempe ut habeatur, de rebus alias incertis & ex humana fide pendentibus, certitudo quantum expedit rebus humanis. Est enim Juramentum a Deo institutum vi

* v. prælect. 1. num. 2.

luminis naturalis, in remedium defectuum humanorum circa veritatem: ut esset tuendæ veritatis ultimum inter mortales præsidium, quoties omnia alia probationum genera deficiunt. Everteretur autem omnino hic finis, nec posset ulla esse apud homines certa fides, si liberum esset juranti pro suo arbitrio, quod verbis enunciat ad fidem faciendam; id aut tacita aliqua ambiguitate inter jurandum, aut postquam juraverit exquisito aliquo novo & quasi posthumo commento ita subnervare, ut vim suam, omnem amittat, & effectu penitus careat. Horum alterum si liceret, non esset juramentum q ἀντιλογίας πέρας, sed ἀρχὴ; & ansam novis contradictionibus & litibus præberet potius quam sedaret veteres. Hac aperta semel fenestra, quid cogitari possit tam falsum, pro quo tuendo non possit excogitari aliquod saltem effugium aut diverticulum, quo a mendacio liberaretur? Interim quantæ perversitatis est, ut quod est a sapientissimo Deo in *subsidium fidei* institutum, id ab improbis hominibus verteretur in *instrumentum fallendi.* r πρὸς ἀπάτην ὅρκος σοφίστης ἐστὶν ἀξιόχρεως. Profecto nisi quis sacro Dei instituto aliorsum uti maluerit, quam in eum in quem institutum est finem, (quod non facile commiserit vir pius) qui juramenti finis est, idem debet esse & jurantis: is

q Heb. c. 16.

r Erasm. in Chil. ex Simonide epist.

is autem est, ita audienti fidem facere, ut de rei prius dubiæ veritate certior fiat & securior. At qui simulat, falsam fidem audientibus ingenerare studet: atque ita non solum alterum falli permittit, (quod tamen est *contra charitatem*, cum potest & debet impedire) sed etiam fallere intendit, quod præterquam quod est *contra* omnem *justitiam & honestatem*, est etiam cum summa Dei injuria & nominis divini contemptu conjunctum. Et mihi sane vix aliud Perjurii genus *Tertii Decalogi præcepti* aut scopo; aut ipsis etiam verbis (de *non assumendo in vanum Dei nomine*) magis ex diametro adversari videtur, quam quod ex ista simulatione exurgit. *Vanitatis* enim vox ut proprie & adæquate omne id quod quovismodo falsum est complectitur: si peculiari quodam modo & propriissime id significat, quod ita falsum est, ut tamen veri speciem aliquam præ se ferat. Adeo ut si quis Vanitatis (cum sit Ens rationis tantum nec habeat veram essentiam, per analogiam tamen quandam ad Ens reale) naturam & essentiam definiendo exprimere conaretur, non posset id commodius facere, quam si mentis imaginatione ideam quandam sibi fingat rei compositæ ex *Nihilo* velut *Materia*, & *mendacio* velut *Forma*. Nimirum *Spes*, qua se alit interim Mendacio, & tan-

Perjurium est nequiter decipere credentem 22. qu. 2. c. in dolo

dem frustra est, nec invenit quicquam, ea *Vana spes* est. Et in præsenti negotio, qui promittit aliquid quasi revera futurum, assumpto in veritatis confirmationem Dei nomine, quod tamen totum abit in nihil, aut non intento aut non præstito, quod promissum est: is directe & ad literam *assumit Dei nomen in vanum*, violat præceptum Dei, & gravissimi criminis (perjurii) reus est. Atque ita sat confirmatam habetis *primam Hypothesin*, de Juramenti Simplicitate.

VIII. *Secunda* sequitur, huic cognata: quæ ad Juramenti justam interpretationem pertinet; estque breviter hæc, *Juramenti obligatio est stricti juris. Jus strictum* hic intelligo, non ea significatione qua sæpissime occurrit apud Jurisconsultos, pro illo *rigore juris* quod ἀκριβοδίκαιον vocant, & apponitur τῷ ἐπιεικεῖ sive *Æquitati*: quo sc. convertitur *s judicium in absynthium*, quodque est ita cum injuria fere conjunctum, ut pene in proverbium abierit illud, *Summum jus summa injuria.* Sed mitius aliquanto, pro interpretatione juris ita justa & suis cancellis circumscripta, ut non trahantur verba juris ultra quam par est in alicujus partis gratiam & favorem, aut cujusquam facto vel [illegible] inservire cogantur.

s Amos 6. 12.

Ut verbo dicam, *Strictum jus* hic ita accipitur, non ut excludat juris interpretationem æquitate temperatam, sed ut excludat juris interpretationem gratia corruptam. Quum autem sit *Interpretari* nihil aliud, quam rem cui subest aliquid aut obscuri aut ambigui, exponere: sciendum est dari posse ejusdem rei *triplicem* expositionem sive interpretationem: *Rigidam*, *Favorabilem*, *Justam*. Extremæ sunt *Rigida* & *Favorabilis*: & est utraque, ut pleræque res extremæ, in vitio. Et ut est plerunque *Extremorum coincidentia* quædam, sed adeo infelix dum utrinq; a Medio recessum est, ut semper conveniant in eo quod malum est, & ut plurimum in eo quod pessimum: ita *rigida nimis* & *nimium favorabilis* interpretatio Juris in eo conveniunt, quod utraq; per iniquam περιστολὴν vim quodammodo faciat legi, torquendo eam nimium subtili expositione, in compendium unius partis, & gravamen alterius; Sed cum hoc discrimine, ut rigidiorem premat interpretationem qui agitur *odio partium*, favorabiliorem sectetur qui *studio* ducitur. *Justa* autem & inter utramque media interpretatio ea est, quæ citra respectum omnem ad personas, ex naturali æquitate & justitia, & ex verbis ipsis quatenus congrua sunt æquitati &

justitiæ, verum & genuinum sensum legis venatur. Et hæc, si possit aperte satis ex verbis constare, est in omni re simpliciter retinenda. Verum quoniam fieri potest, & sæpenumero fit, ut de Legum aliorumque quæ indigent interpretatione proprio & naturali sensu oriatur controversia: ubi *justa interpretatio* ob rei dubietatem haberi non potest, concedenda est ex necessitate huic mediocritati sua quædam (ut ita dicam) *t latitudo prudentialis*. Quemadmodum Ethici negant virtutis Mediocritatem in puncto indivisibili positam esse, aut constare proportione Arithmetica, sed Geometrica. In jure ergo dubio supplet vicem *justæ interpretationis*, pro rei natura de qua agitur, nunc strictior, nunc benignior Interpretatio: quarum *Stricta*, a favorabili remotior, vergit magis ad Rigidam; *Benigna* vero favorabili proprior a rigida magis declinat. Perinde atque in Moralibus, Virtus ea, quæ *Avaritiam* inter & *Prodigalitatem* media est, prout remotior est ab alterutra extremarum, aut liberalitatis nomine censetur, aut *Frugalitatis*. Sunt ergo res aliquæ ita natura comparatæ, ut benignam sibi interpretationem suo quodam jure concedi postulent; quæ sc. non sit interclusa verborum angustiis, sed cum quodam (ut Ciceronis verbo utar) *laxamento* liberi-

t ἐστὶ ὁ σοφόνιμος ἀνέρισεν
Aristot. 2. Ethic. 6.

[illegible] pro [illegible]

or: qualis habetur exempli gratia in jure noſtrati *Res Teſtamentaria.* Sic ex lege charitatis aliena dicta & facta, præſertim Principum, parentum, aliorumque Rectorum; ſcripta item hominum priorum & eruditorum, (nili ubi juſta admodum ſubeſt ſuſpicionis cauſa in contrarium) lenienda ſunt *benigna interpretatione*: juxta id quod dici ſolet, Dubia eſſe interpretanda in meliorem partem. At ſunt aliæ res permultæ ut *Privilegia*, Contractuum ex debito *Syngraphæ*, & pleraque eorum quæ inducunt obligationem juris, inque his *Juramentum*: in quibus ubi de juſto ſenſu ambigitur, longe ſatius eſt & naturæ rei accommodatius, ſtrictiore quam benigniore uti interpretatione.

IX. Cum ergo dico *Juramentum eſſe ſtricti juris*, id ita intelligendum eſt, Juramenti ſententiam ubi ea ex verbis ſatis manifeſta eſt, omnino tenendam eſſe: aſt ubi ſententia dubia eſt, unicuique ſedulo cavendum, ne nobis noſtriſque affectibus nimium indulgeamus, aut nimis liberam laxamque interpretandi licentiam nobismetipſis concedamus, quo facilius nos vinculo juramenti quo obligati ſumus eximamus; neve ſenſum aliquem juramento a nobis præſtito aut ejus alicui parti affingamus, proprii commodi aut utilitatis cauſa quem non quivis vir alius

pius

pius & prudens (qui est liberioris judicii, utpote cuja nihil interest) ex ipsis verbis facile eliceret. Ratio duplex. Altera *respectu aliorum*, ob metum sc. *scandali*: nequis alius infirmior nostro exemplo adductus quod a nobis factum videt id sibi quoque licere putet, etsi ignaro illarum subtilitatum, quibus tamen solis nosmetipsos a perjurii crimine tueri solemus. Altera *respectu nostri ipsorum*, ob metum sc. Perjurii: quod gravissimum crimen sine dubio in nos admittimus, si nos forte fallat benignior illa interpretatio, quæ nobis jurandi fecit audaciam. Nititur autem hæc ratio generali illa & utilissima regula, quæ jubet *in dubiis partem sequi tutiorem*. Tutius autem est non jurare, ubi verba juramenti propositi secundum communem & obvium sensum verborum videntur aliquid illiciti in se continere, quam laxa interpretatione ita ea lenire in rem nostram, ut securius possimus in ea jurare: Quatenus istiusmodi juramentum sine perjurii periculo constat recusari posse; non constat sine aliquo aut periculo aut metu posse suscipi.

X. Sed tamen est & ex altera parte cavendum, ne *stricta hæc* de qua loquimur interpretatio abeat in *rigidam*. Quod enim de *Privilegiis* dicunt Jurisconsulti, id & in aliis universim obtinent, quæ sunt ejusdem rationis,

&

& ſpeciatim in *Juramentis* : neque ea nimis ſtricte, neque nimis large eſſe interpretanda. Quum ergo dicimus Juramentum eſſe ſtricti juris, non eſt id ita intelligendum, quin ut in omni juramento utcunque ſimpliciter enunciato & ſine exceptione, ſubintelligi tamen poſſint & debeant omnes illæ ſive *Exceptiones*, ſive *Conditiones*, quæ de jure communi ſubintelligi ſolent ad hoc ut Juramentum obliget. Quarum ſunt præcipuæ, & ad quas fortaſſis reliquarum pleræque reduci poſſunt, iſtæ quæ ſequuntur. Subintelligendum primo, Si *Deus permiſerit* : ſecundum illud Jacobi, x *Si Dominus voluerit & vixerimus, faciemus hoc vel illud.* Unde ſi Cajus Titio juret ſe ad kal. Januarias *Londoni* affuturum, & pecunias quas ei debet allaturum ; ſi ad id tempus gravi morbo correptus decubuerit ; aut in itinere a latronibus expoliatus nummos amiſerit : in hoc caſu non tenetur perjurii. Ratio eſt : quia cum omnia divinæ providentiæ & voluntati ſubſint, nec ſit in cujuſvis hominis poteſtate omnes futuros caſus præſtare : qui fecit quod in ſe fuit ut adimpleret quod promiſerat, juramenti fidem exolvit. Nam cum *rei impoſſibilis nulla ſit obligatio*, ut mox audietis : omne juramentum ex lege communi debet intelligi cum clauſula y *Niſi Deo aliter viſum fuerit*,

x Jac. 4.

y *In omni voto vel ſacramento intelliguntur hujuſmodi generales conditiones, ſi Deus voluerit Si vixero, Si potero* Gloſſ. ad 22. qu. 2. c. B. Paulus.

aut

aut alia simili. Subintelligendum secundo, *Quoad licet*: quia *nec rei illicitæ ulla obligatio est*. Ut siquis juret indefinite observare omnia statuta & consuetudines alicujus communitatis; non obligatur ad observandum nisi ea tantum quæ sunt licita & honesta. Subintelligendum tertio, z *Salva potestate superioris*. Unde si filius familias juret se facturum aliquid in se licitum, pater autem rei ignarus aliud ei faciendum imperet quod impediat id fieri quod juratum est, filius non tenetur juramento: quia lege divina naturali tenetur parere imperio patris. Et qui juravit non exire domo, citatus a legitimo judice ad comparandum, non obstante juramento tenetur exire. Ratio est, quia actus unius non debet præjudicare juri alterius. Subintelligendum quarto, *Rebus sic stantibus*: id est, si res in eodem statu permanserint quo nunc sunt. Unde qui juravit reddere gladium, non tenetur reddere furioso. Et qui juravit ducere aliquam uxorem, non tenetur ducere si deprehendat eam esse ex alio viro gravidam. Has & istiusmodi conditiones, quarum est perspicua ratio, in omni Juramento subintelligi fas est, etsi non exprimantur: & rigidus nimis esset juramenti interpres, qui istarum aliquam excludum iret. Sed siquis exceptiones admiserit magis dubias, & non a verbis

z *In juramento semper jus superioris intelligitur exceptum. 2. Decret. 24 29.*

jura-

juramenti solum sed & ab omni recta ratione alienas, nec jure communi & consensu populorum approbatas : næ is ausu temerario fines Juramenti a Deo præstitutos : loco moverit, & omni perjuriorum generi latam portam aperuerit. Maneat ergo secunda hæc nostra hypothesis, de *stricta Juramenti interpretatione.*

XI. Cujus, ut & superioris *de Juramenti Simplicitate*, propterea fusiorem instituti tractationem, (etsi plurima alia meditandi mihi in mentem venerint, scitu non indigna, quæ tamen brevitatis causa prætermittenda judicavi :) tum quod rerum istarum clarior explicatio visa est mihi his dissolutissimis maxime temporibus admodum necessaria, in quibus viri passim ludunt juramentis, ut * *pueri astragalis* ; tum quod utriusque hypotheseos permagnus erit usus, in his quæ Deo volente futuris prælectionibus a me dicenda sunt. Reliquas absolvam brevius. Hypothesis tertia. *Juramentum non tollit obligationem priorem.* Habet quidem Juramentum ex natura suam vim obligatoriam : sed *constructivam* tantum, non item *destructivam.* Hoc est, potest inducere novam obligationem ubi nulla fuit, vel etiam confirmare eam quæ præfuit : sed non potest tollere eam quam invenit, aut aliam ei repugnantem superinducere. Cujus ratio est ; quia

* *Lysandri dictum; apud Plut. in apophth. Idē tamen lib. de fort Alexan. id tribuit Dionsio tyranno.*

quia per omnem obligationem jus alteri accreſcit; quiſquis enim obligatur, alteri obligatur: & iniquiſſimum videtur, ut per merum actum unius lædatur jus alterius ſine ipſius conſenſu. Neq; vero intererit quicquam hac in re, fuerintne prior illa quam ſupponimus obligatio, *Naturalis* an *Adquiſita*. *Obligatio Naturalis* & neceſſaria eſt, qua aſtringimur ad aliquod officium alteri præſtandum, quod ei debemus ratione perſonæ noſtræ vi legis Naturæ: ut dicitur quibuſdam (ut ſuperiore lectione monui) *Obligatio Æquitatis*; quia ex lege naturali, qua & æquiſſima eſt & omnis æquitatis norma, originem ducit. Talis eſt mutua obligatio, quæ eſt inter virum & uxorem, inter patrem & filium, inter dominum & famulum, inter principem & ſubditos. *Obligatio Acquiſita* & Voluntaria, quæ & *Civilis* (per ſynecdochen ſpecici dicitur) & *Juſtitiæ*, quia juſtum eſt ut quod quis voluntate ſua fecit eo teneatur; eſt qua aſtringimur ad aliquod officium alteri præſtandum, quod ei debemus ex condicto, virtute alicujus voluntarii actus proprii. Talis eſt illa obligatio, quæ ex promiſſis, votis, juramentis, fœderibus, aliiſque humanis contractibus & conventionibus oritur. Si cui ergo Juramentum ſuſcipiendum deferatur continens aliquod quod *obligationi* priori, ſive naturali ſive adquiſitæ adverſatur, ut

ut ſi adverſetur officio quod parenti debetur aut principi; vel ſi repugnet ei quod ante licite juratum fuit, vel promiſſum, ejuſmodi juramentum non poteſt a quoquam ſalva conſcientia vel præſtari, vel præſtitum adimpleri. Qui utrumvis fecerit, pejeraverit.

XII. Sequitur *Hypotheſis quarta*, quæ eſt ita ex ſe evidens, ut ſit *Regula juris*, nec probatione indigeat. b *Rei impoſſibilis nulla eſt Obligatio.* Extenditur autem ad omne genus impoſſibilitatis, quæ in materia Juramenti poteſt contingere. Contingit autem rem aliquam eſſe *impoſſibilem*; aut ſper ſe, aut ex accidente. *Per ſe* autem tripliciter. Primo c *impoſſibilitate Naturæ:* quomodo impoſſibile eſt hominem volare, piſcem loqui. Secundo, *impoſſibilitate Facti:* quomodo impoſſibile eſt Caium hodie Londini commorantem cras convenire Titium Venetiis. Tertio, d *impoſſibilitate Juris*, quomodo illud dicitur impoſſibile alicui, ad quod non habet poteſtatem legitimam; de quo etiam illud intelligendum eſt, quod dici ſolet, *Id tantum poſſumus, quod jure poſſumus.* Sic impoſſibile eſt Prætorem iſtius Urbis conferre alicui gradum Doctoratus. Si quis aliquod in aliquo iſtorum trium generum impoſſibile ſe facturum juraret; vanum eſſet Juramentum, & ab initio nullum; & per conſequens non cum omnino obligaret,

b l. 185. F. de diverſ. reg.

c *Si ſtipulor ut id fiat, quod natura fieri non concedit, obligatio non conſtitit* l. 35. F. de verb oblig.

d *Ubi conditio jure impleri non poteſt, nullius momenti eſt ſtipulatio* l. 137. §. 6. F. de verb. obligat. *generaliter quoties pactum à jure communi remotum eſt: ſervari hoc non oportet* l. 7. §. 16. F. de pactis.

non

non modo ad faciendum quod juravit, sed ne ad conandum quidem. Sed *Rei Impossibilis ex accidente tantum*, aliquantum diversa est ratio. Ut si quis juratus solvere centum infra mensem, quod non est per se impossibile, casu aliquo inopino interim impediatur, ut non possit tantam pecuniæ summam tempore præfinito conficere; etsi non obligetur in foro Conscientiæ ad faciendum id quod promisit, sc. ad solvendum totum debitum debito tempore, quod jam redditum est ei impossibile; obligatur tamen ad faciendum quod in se est, viz. ad solvendum quantum potest, & quam cito potest. Ratio utriusque est, quia cum in hoc casu sola impossibilitas impediat obligationem; obligatio *e* tollitur quoad id solum quod est factu impossibile; *f* quoad reliquum vero manet. Et qui non potest omne quod debet, debet tamen omne quod potest.

tum liberis à juramento.

Gen. 24. 8

f Videl 97. & l. 126. 3 F. de verb Obligat.

XIII. Hypothesis Quinta. *Rei illicitæ nulla est Obligatio.* Est autem *Illicitum*, quicquid est contra aliquod Dei præceptum in decalogo, aut contra bonos mores; quicquid repugnat pietati erga Deum, aut charitati erga proximum; quicquid bono publico adversatur, aut paci Ecclesiasticæ, Politicæ Domesticæ: ut semel dicam, quicquid in se continet aliquam rationem peccati. Huc illa pertinent vulgatissima, *g Juramenta non*

g Vide Canistas 22. qu. 4.

e

est vinculum iniquitatis. In malis promissis rescinde fidem, &c. Ratio est: quia omne illicitum est contra officium. Obligatio autem omnis est ad officium. Præterea, quicquid est illicitum, est aliquo modo a Deo prohibitum, (aut immediate, aut per consequentiam;) prohibitio autem Dei obligat ad non faciendum id quod prohibitum est, quam obligationem ex tertia hypothesi subsequens Juramentum tollere non potest. Imo qui juravit facere id quod sine peccato fieri nequit, tantum abest ut obligetur ad id faciendum, ut potius obligetur omnino ad non faciendum. At juratum non adimplere perjurium est, inquies. Imo vero si res sit illicita in quam juratum est, tunc pejerasti cum jurasti, non pejeras, cum contra facis. Et rem illicitam ideo adimplere quia juravisti, nihil aliud est, quam perjurio flagitium adjicere velut *Pelion Ossæ* & *siti ebrietatem*; quam juramenti vice perjurii potius mensuram implere; quam in perjurio obdurate & sine pœnitentia perseverare. πρεστίθεται ὑπαιτία ὑπαιτίοις. Philo.

XIV. Est tamen advertendum circa hanc hypothesin; multum distare quæstionem hanc *An hoc vel illud Juramentum sit licitum?* ab ista, *An hoc vel illud juramentum obliget?* Etsi enim certum est, quod constat præstari non debere: ne jurari quidem debere, potest tamen fieri, & fit sæpissime, ut quod jurari non debuit

debet

debet tamen præstari. Exemplum clarissimum, fœdus a Josue cum Gabaonitis pactum. Discriminis autem ratio hæc est. Ubi Juramentum ideo est illicitum, quia id in quod juratur est res illicita; ibi utrobique peccatur, & jurando & adimplendo: ut si quis juraret occidere innocentem, & idipsum faceret, & perjurii reus esset, & homicidii. Et revera tale juramentum nullatenus obligat: quæ ultimæ istius hypothesis ipsissima mens est. Verum ubi juramentum de re non illicita fit aliunde illicitum, ex aliquo externo defectu, & propter aliquam indebitam circumstantiam: obligare potest jurantem ad implendum quod promisit, nisi appareat aliud impedimentum. In quo casu locum habet quod vulgo dicitur, *Fieri non debet, factum valet.* Possumus ergo distinguere, Juramentum dici posse illicitum duobus modis; vel respectu *rei juratæ*, vel respectu *actus jurandi*. Juramentum illicitum respectu rei juratæ nullatenus obligat: juramentum illicitum respectu actus jurandi obligat, nisi aliunde impediatur. Sed de his hactenus. Istæ sunt illæ ὑποθέσεις sive hypotheses quas præponendas duxi insecuturæ tractationi: quibus velut pedamentis & tibicinibus suffulciantur quæ posthac de juramenti vinculo, & ejus vinculi solutione dicturus sum, Quæ quamvis sit materia valde diffusa

fusa : ex his tameri duabus præmissis partibus confido tertiæ parti tantum & luminis & roboris accessurum, ut non desperem posse hoc Termino universam de re proposita dissertationem absolvi. Conabor certe (si Deus permiseret) omnem illam *Casuum* varietatem ita compingere & in arctum cogere, ut Quinq; Prælectionibus, (quatuor sc. de *Vinculo* juxta totidem Causarum genera, & quinta de ejus vinculi *Solutione*) totam quæ supereſt partem, si potero, complectar.

Prælectio Tertia.

Continens Casus Sedecim.

SUMMARIUM.

1, 2, *Methodi ratio, & Ordo dicendorum de Juramenti materia.*

3. *Juramentum de re simpliciter Impossibili.*

4. *Juramentum de re impossibili, & ab initio improbabili.*

5. *Juramentum de re impossibili sed ab initio probabili.*

6. *Juramentum de re Necessaria.*

7. *Juramentum de re Illicita.*

8. *Juramentum de re simpliciter illicita.*

9. *Juramentum de re illicita ex circumstantia.*

10. *Juramentum de re quæ juranti videtur illicita.*

11. *Juramentum repugnans priori obligationi.*

12. *Juramentum impeditivum alicujus boni.*

13. *Juramentum cedens in incommodum ipsius jurantis.*

14. *Juramentum alteri scandalum præbens.*
15. *Juramentum de re Adiaphora.*
16. *Juramentum de faciendo quod alius voluerit.*
17, 18. *Juramentum de conservandis juribus, & de observandis statutis.*
19. *Supradicta omnia caute esse intelligenda, submonitio.*

SECT. I.

IMmensum jam tandem pelagus ingredior: de *dubiis Conscientiæ casibus*, quod ad Juramenti vinculum attinet, idque quoad quatuor Causarum genera, prout pollicitus sum dicturus. Sed antequam e portu solvam, illud vos adhuc præmoneo, non me fore de *Methodo* eorum quæ sunt dicenda nimis sollicitum. Est quidem *Ordinis* in omni genere studii & tractationis plurimus & necessarius usus: quo sine, poterit fortasse quis vasta & assidua lectione comparare sibi variæ eruditionis molem; sed eam confusam & indigestam, nec multum utilem. Aut illam ex altera parte ἀκριβομαθίαν & nimiam Methodi accurationem, (quam video nonnullos nimis anxie sectari,) ut molestam quandam superstitionem, & non levem studiorum remoram, vitandam semper judicavi. Mihi sat erit, omnia dicenda ad certas classes ita revocare, ut aliqua

qua saltem cognationis vel analogiæ ratio appareat cur id factum sit: parum sollicito, nequis excipiat Juramenti sensum & interpretationem ad *Formalem*, aut effectum aliquem ad *Finalem Causam* non satis concinne reduci. Cum autem, ubi omnes causæ concurrunt ad effectum producendam, *Materia* imprimis requiratur, ut primum Subjectum generationis; proxime *Efficiens* causa, quæ agendo formam producat; tertio *Forma*, quæ in materiam per actionem efficientis introducatur; *Finis* denique cujus gratia efficiens operatur: nos hunc quasi naturæ ordinem sequuti, a Materia ordiemur; hinc ad reliquas suo ordine progrediemur.

II. *Materiam Juramenti* intelligo rem illam circa quam versatur, & in cujus confirmationem adhibetur Juramentum: sive ea res spectetur ut *Juranda*, sive ut *Jurata*. Ad rem Jurandam pertinet illa quæstio, *Liceatne* hoc vel illo modo jurare? ad rem Juratam ista, Posito quod juratum sit, juramentum illud sive licitum sive illicitum, *An & quatenus obliget* in conscientia? cum ex facto etiam illicito possit oriri obligatio. Et est hæc quæstio sola instituti nostri propria: Exponam tamen plerunque obiter & ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, saltem ubi eadem fidelia utrumque parietem dealbari posse arbitrabor,

quid de illa etiam quæstione sentiam: maxime cum id & a quibusdam expectari, & plerisque vestrum gratum fore, ab amicis admonitus nuper intellexerim. Est ergo Juramenti Materia, ut tandem rem ipsam aggrediar, aut *Definita* aut *Indefinita*. Quæ certa & definita est, considerari potest, vel quoad suum *Esse Naturale* sive ratione *Existentiæ*; utrum scilicet res factu possibilis sit an Impossibilis: vel quoad *esse Morale* sive ratione *Qualitatis*; utrum scilicet res sit factu Necessaria, Illicita, an Libera?

Casus 1. III. *Primum* ergo *Dubium* est, qualis sit obligatio juramenti de re impossibili: Hoc est *Si quis juraverit id se facturum quod adimplere non poterit, an & quatenus obligetur?* Ubi tres potissimum occurrunt *Casus*. Primus, ubi res juranda fuit ab initio & in ipso tempore jurandi palam & simpliciter impossibilis. Sive *impossibilitate Naturæ*: cum res ipsa in se & nude considerata, citra respectum ad circumstantias, implicat apertam contradictionem, aut repugnat naturæ alicujus specici entium; ut siquis promitteret se asinum docturum literas. Sive *impossibilitate facti*: cum res est in potentia (ut loquuntur) remota ad fieri, hoc est cum nulla est repugnantia ex parte naturæ rei ipsius quin ut possit fieri, tamen propter defectum in aliqua circumstantia,

ſtantia, ut (verbi gratia) ob nimiam loci diſtantiam, aut præ anguſtia temporis, aut a quavis alia cauſa, illa potentia ita impeditur ut non poſſit exire in actum: ut ſi Caius hodie Oxonii exiſtens promitteret ſe cras cum Titio una cænaturum Pariſiis. Sive denique *impoſſibilitate Juris*: cum quis aliquid ſe recipit facturum quod eſt ei a Jure prohibitum, & ad quod non habet legitimam poteſtatem; ut ſi Caius non hæres promitteret de Titii defuncti bonis daturum ſe Julio trientem. Pro reſponſione ad Dubium in hoc primo Caſu, dico breviter; Juramentum de re ſimpliciter impoſſibili, nec licitum eſſe, nec obligare. *Non eſt licitum*, quia & judicio deſtituitur, & veritate. Quis enim homo, aut ſani judicii ſperare, aut bonæ fidei intendere poſſet id facere, quod ipſe ſciret fieri non poſſe? *Nec etiam obligat*; non modo ad faciendum, ſed ne ad conandum quidem. Rei enim impoſſibilis, in quantum impoſſibilis, nullam eſſe obligationem, ante dictum eſt: Et ſtultum eſt conari, quod nequeas efficere.

IV. *Caſus ſecundus* eſt, Cum res in ſe non impoſſibilis, ſed tamen ipſo tempore Juramenti præſtiti ita improbabilis viſa, ut eam multo verisimilius eſſet non poſſe quam poſſe poſtea præſtari, ex aliquo objecto impedimento evadit tandem impoſſibilis. Ubi enim ad efficiendum *Caſus 2.*

aliquod intentum ita neceſſario requiritur complurium rerum concurſus, ut ſi ex multis unum defuerit, reliquas neceſſe ſit fruſtra eſſe univerſas; veluti ſi ſubtraheretur horologæ machinæ rotula aut clavicula quantumvis exigua, inutilis eſſet reliqua compages: fieri vix poteſt quin ut inanis futura ſit omnis in eam rem opera collocata. Ut ſi Caius Titium hominem novum & obſcurum ſua opera futuris Comitiis conſulem creandum reciperet, adverſus competitores natalibus, gloria, virtute authoritate totius urbis præſtantiſſimos. Reſpondeo, tale juramentum *non eſſe licitum*, niſi diſertim additur iſtiuſmodi clauſula, *Si potero*, *Quantum in me eſt*, aut alia ſimilis. Si dicas, non opus eſſe addi clauſulam, quæ de lege communi ſubintelligi debet. Reſpondeo, ſubintelligi licere ejuſmodi clauſulas ex interpetatione juris, ubi præſumitur jurans non potuiſſe prævidere aliquid quod impediret adimpletionem promiſſi: verum ubi id præſumi non poteſt, ſed contrarium magis, nempe cum ignorare non potuiſſe multa contingere poſſe quæ impedirent, non concedi de lege communi tam benignam interpretationem. *Obligat* tamen hoc genus juramenti: non *ad effectum* quem ſupponimus eſſe impoſſibilem; ſed *ad conatum*, quamdiu ſuperat

ſpes

ſpes ulla, quantumvis debilis, rem fieri poſſe. Imo, quo plures & majores objiciuntur difficultates, eo obnixius conandum, & fortioribus animis obnitendum. At poſtquam palam deſperata eſt, & conſtat fieri non poſſe; ceſſat obligatio: ex jam dicto fundamento, quod nemo teneatur ad impoſſibile.

V. *Caſus tertius* eſt, Cum jurans ex animi ſententia, rem probabilem ratus, & bona fide intendens facere, nec dubitat (Deo volente) quin poſſit efficere, quod promiſit; poſtea tamen emergente aliquo inſperato caſu, qui nullis rationibus humanis aut prævideri potuit aut præcaveri, ſentit tandem rem factam eſſe impoſſibilem. Ut ſi Callias Thebis habitans, juratus ſolvere Socrati Athenis quinque talenta die condicto, pecunias diligenter comparatas, furto, rapina, aut aliquo dolo malo amiſerit, aut in via captivus alio abducatur, ita ut æs alienum debito tempore diſſolvere non poterit. Tale juramentum *eſt licitum*: etiamſi non addatur illa clauſula; *Si potero, &c.* quæ tamen ex communi juris interpretatione intelligi cenſenda eſt. Qua ex parte, diſcriminis inter hunc Caſum & eum qui præceſſit, hæc mihi videtur idonea ratio. Cum juramenti finis ſit, ut fiat ei cui juratur *promiſſi fides*: expedit, ut id omne inter ju- *Caſus 3.*

randum diserte exprimatur, quod videtur conducere ad hoc, ut firmior sit apud alterum fides nostra; illud vero e contra reticeatur, quod fidem nostram reddere posset suspectiorem. In re utique parum probabili juranti non facile crederetur, ut homini præcipiti, temerario, & nimium præfidenti, si nulla adjecta exceptione, aut difficultatis significatione, rem plenam aleæ simpliciter se facturum sponderet. E contra, addita exceptio, ubi nullus appareret periculi metus, suspectum redderet jurantem, quasi nihil aliud tam importuna diligentia quæreretur, quam fidei violandæ πρόφασις quædam & περικάλυμμα. *Obligat* autem jurantem hoc juramenti genus ad faciendnm * *quantum potest*, siquidem non poterit totum: &, si grave damnum alteri ex non præstito juramento acciderit, ad sarciendum illud aliqua saltem ex parte aliquo alio beneficio pro oblata sibi opportunitate, præsertim si impedimentum illud aliqua sua negligentia, imprudentia, aliave lata culpa contigerit. Et hæc de Dubio primo.

σύμβολον πίστεως. Philo.

* *Videtur excusatus esse à faciendo quod juravit, licet teneatur facere quod in se est.* Aquin. 2.2.qu.89 7.

VI. *Secundum* sequitur, de juramento rei Necessariæ. *Rem necessariam* intelligo, quæ nobis ex officio incumbit vi præcepti divini etiam citra juramentum; ita ut si eam debitis loco & tempore etiam injurati non faceremus, omnino peccaremus: ut alere pa-

Casus 4.

parentes egenos, depositum reddere & similia. Quo pertinent illa Juramenta, quæ a subditis exigi solent de fidelitate Regi servanda, & de suprematu regio agnoscendo tuendoque, quæque conceptis verbis ab iis præstantur, qui ad Magistratum aut munus aliquod publicum admittuntur, ut quæ sui sunt muneris fideliter faciant. De obligatione hoc genus Juramentorum nulla potest esse controversia. Ad quæ enim præstanda vel injurati tenemur, jurari certe *b* multo tenemur magis: accedente sc. ei quæ præsuit ex præcepto, nova obligatione ex Jure jurando. Non ergo isti Dubio ulterius immorabimur.

b ὅρκου δὲ προστεθέντος ὀπιμελεστέρα ψυχὴ κατέστη Sopho. in Hippodam.

VII. *Dubitum Tertium*, de Juramento rei Illicitæ: *Rem illicitam* dico, quæ sine peccato fieri non potest, in quantum obviat (ut loquuntur) alicui præcepto diuino: quum sit peccatum omne ἀνομία & legi Dei adversetur. Est autem hoc genus Juramenti adeo *illicitum*, ut non solum is peccet qui sic jurat, sed & is quoque qui alium ad sic jurandum authoritate, consilio, aut alio quocunque modo impellit inducitve. Sed de impellente fortassis alias. Peccat interim qui sic jurat, sive intendat facere quod juravit, sive non intendat. Si intendat; peccat volendo rem illicitam, & sic non jurat in Justitia: Si non intendat, peccat men-

mentiendo, & sic non jurat in veritate. Sed sive intendat, sive non; certum est *nullatenus obligari*. Fit quidem sæpissime (qui est apud homines divinæ majestatis contemptus) ut aut iræ impatientia, aut metu periculi, aut spe commodi, aut amicorum impulsu, aut verecundia quadam & obsequio, aut alia quavis causa inducti plurimi (dum affectibus suis nimium indulgent) ea se facturos Deo adhibito teste confirment; quæ ipsi aut jam tum certo sciunt esse illicita, aut saltem postea cum sunt a pravis affectibus liberiores facile intelligunt, non posse a se sine peccato præstari. Et tamen, quæ est humani judicii perversitas, peritissimi istiusmodi technarum artificis Satanæ offuciis & præstigiis effascinati; plurimos videas quos nulla officii conscientia ad recte agendum compuleris, juramenti tamen religione ad prava agendum *c* ita constrictos teneri, ut quod malo consilio juratum est ad idipsum adimplendum pessimo errore se *d* putent ex juramenti vinculo obligatos.

c Sæpe plures constringunt se juri juvandi sacramento, ut cum ipsi cognoverint promittendum non fuisse, sacramenti tamen contemplatione faciant quod spoponderunt Amb. 1. de offic. 12.

d —Et juravit illicitè, & perseveravit injustè. Veruntamen non voluntate, sed verecundiâ. Nam probro ducitur apud Francigenas juramentum solvere, quamlibet malè publicè juratum sit. Beza. ep. 213.

At-

Atqui dictum est jam ante in quinta nostra hypothesi, & apertis rationibus confirmatum; nec rei illicitæ quatenus illicita est ullam esse obligationem, nec rem malam ullam vim accipere a Juramento.

VIII. Quod ut rectius intelligatur, & accommodatius ad Casus particulares, cum non sint omnes res illicitæ ejusdem generis & gradus: distinctius mihi paulo hac in re agendum esse sentio. Quicquid ergo illicitum est, aut *ex se* illicitum est, aut *ex accidente*: Ex se rursus dupliciter; *Primario* & *Secundario*. Illud dicitur *illicitum ex se primario*, & ut ita dicam in summo gradu, quod est ita illicitum ex natura ipsius rei, ut sit universo humano generi a Deo prohibitum. Sic illicitum est, quicquid est contra sacram Dei legem duabus Decalogi tabulis comprehensam: quicquid aut pietati in cultu dei, aut charitati fraternæ in operibus justitiæ & misericordiæ adversatur.

Et de re hoc primo modo illicita, sit *primus Casus*. Ut siquis juraret se sacrificaturum Idolis, aut B. Virginis imaginem adoraturum; quæ sunt *peccata Admissionis*: vel si juraret nunquam se divinis officiis interfuturum, aut sacras con-

conciones auditurum, aut Cœnæ dominicæ participaturum, aut ſanctificaturum Diem dominicum; quæ ſunt *peccata Omiſſionis* adverſus præcepta *Primæ Tabulæ.* Aut ſiquis juraret occidere patrem, natum infantem exponere, adulteram dictis loco & hora convenire, aut cum aliis conjuraret in ſocietatem furti, latrocinii, fraudis, aut alterius cujuſvis criminis; quæ ſunt *peccata Admiſsionis*: vel ſi juraret patrem ſenem & egenum non alere, pauperibus eleemoſynam non erogare, depoſitum non reddere, &c, quæ ſunt *peccata Omiſsionis* adverſus præcepta *Secundæ Tabulæ.* In his & iſtiuſmodi rebus ſimpliciter & univerſim illicitis, ex omnium conſenſu etiam ſimpliciter & univerſim obtinet Hypotheſis antedicta, nullam eſſe poſſe ex Voto, Promiſſo, Juramento vel aliunde Obligationem. d *Pacta quæ turpem cauſam continent, non ſant obſervanda*: inquiunt Jeſu Chriſti. Imo etſi graviter peccatum fuerit vovendi, paciſcendo, jurando, aliaſve promittendo rem in genere illicitam: multo tamen gravius peccatur e adimplendo promiſſum. Quod qui facit, duplicis peccati ſe reum conſtituit: unius, ejus ſpeciei cujus eſt factum in ſe conſideratum, puta homicidii aut furti; alterius, violatæ religionis ex irreverentia

d Si unus. ff de pactis.

e Impia eſt promiſſio quæ ſcelere adimpleatur 22. qu. 4. c. in malis.

&

& abuſu Nominis divini, quatenus res mala ejus authoritate quantum in ipſo eſt confirmatur.

IX. *Secundus Caſus* eſt de re *ex ſe illicita ſecundario*: id eſt, non ex natura ipſius rei omnibus illicita, ſed quibuſdam tantum pro conditione ſuarum perſonarum; prout ſunt membra alicujus communitatis, aut in certo aliquo vitæ genere verſantur. Illicitum enim eſt (idque ex ſe, non ex accidente tantum) his qui ſunt membra alicujus communitatis, quicquid f *legibus illius communitatis* repugnat: quod tamen illicitum eſt ut a Deo prohibitum, non primario, immediate, & in ſpecie; ſed ſecundario, mediate, & in genere, vi illius generalis mandati divini quod præcipit obedientiam rectoribus in omnibus licitis & honeſtis. Illicitum item eſt eodem fere gradu, & ex eodem fundamento, his qui aliquo munere aut officio funguntur, aut in certo aliquo vitæ ſtatu aut conditione conſtituti ſunt, (quam noſtrates vocabulo minus proprio fortaſsis, ſed tamen uſu recepto, *particularem Vocationem* appellant) quicquid naturæ aut rationi illius muneris ſive *Vocationis* non eſt conſentaneum. Poteſt enim id licere Magiſtratui politico, quod non licet verbi Miniſtro. aut e contra: itemque mercatori, quod non agricolæ; domino, quod non

Caſus 6.

f *Jusjurandum contra vim legum & authoritatē juris nullius eſt momenti. l. ſiquis ff. de legat & fidei c.*

non ſervo: conjugi, quod non cælibi; & ſic de cæteris. Quibus omnibus Deus in genere legem hanc fixit, ut quiſque quod ſuæ vocationis eſt fideliter faciat, intraque fines ejus modeſte ſe contineat. Siquis ergo *mercator Anglus* juraret lanas, aut alias merces extra regnum Angliæ lege deportari prohibitas Hamburgum mittere; aut ſi *Magiſtratus* aliquis juraret ſe non puniturum furtum aut adulterium; aut *Epiſcopus vel Presbyter* ſe nunquam concionaturum, aut *Sacramenta adminiſtraturum*; Aut ſervus ruſticus ſe domino jubenti boves jungere vel fruges demetere non pariturum: quorum primum illud *legibus Regni*, reliqua *conditionibus propriæ vocationis* adverſantur. Eſſent iſta omnia Juramenti rei eo quo jam dixi gradu illicitæ; & ipſa etiam propterea Juramenta *illicita* & ordinarie *non obligarent*. Dico *Ordinarie*: Quia fortaſſis poſſunt dari caſus: in quibus Juramentum quod videtur alicui legi *communitatis* aut *vocationis* adverſari, etſi non debuerit ſuſcipi, ſuſceptum tamen poteſt obligare. Ut exempli cauſa, in lege pœnali disjuncta. Sit lex civitatis; *Nemo civis Prætoris munus, ad id electus, detrectato: qui faxit, centum aureorum multa eſto*

esto. Caius civis, quod se imparem putet muneri, aut ut caveat sibi ab aliquo quod inde metuit incommodo, jurat se nunquam urbana Prætura functurum. Eligitur a civibus: jurejurando se tuetur: ab illis poscitur tamen ad gerendam prætoram, posthabito jurejurando. In hac specie facti quæritur, In foro conscientiæ quid juris? Respondeo, debuit non juraſſe; nulla præsertim cogente necessitate: potuit enim vel injuratus recusasse. Juratus tamen videtur obligari, nec posse sine perjurio poscentibus civibus morem gerere: tenetur itaque multam solvere, Prætoram recusare. Intelligi velim præcise quantum spectat ad id de quo nunc agitur, materiam sc. juramenti, atque etiam præcise in quantum adversatur legi civitatis. Nam respectu finis, aut alterius causæ, imo respectu ipsius etiam materiæ quatenus est impeditiva majoris boni publici, aut aliunde, potest justa subesse ratio quæ obligationem tollat. *Ordinarie* tamen ut dixi, Juramentum præstitum contra leges *totius Communitatis* aut *propriæ vocationis* non obligat. Atq; hæc de rebus ex se illicitis dicta sunto.

X. Sequuntur quæ ex se non illicitæ, sunt tamen illicitæ ex accidente. Accidit autem rei licitæ, ut fiat illicita; aut ex errore personæ jurantis, aut ex effectu malo

rei

Casus 7. rei juratæ. *Tertius* ergo *Casus* est, cum quis juramento pollicetur se facturum aliquid in se fortassis licitum, quod tamen ipse putat esse illicitum, aut certe veretur ne non sit licitum. Ut si quis ante hæc tempora admittendus ad beneficium (ut vocant) Ecclesiasticum, promisisset in publicis sacris observare omnes ritus legibus Ecclesiasticis imperatos; vestem sc. lineam, crucis signum ad sacrum fontem, ingeniculationem in percipiendis symbolis in sacra cœna, & id genus alios; quos ipse tamen ex aliquo levi præjudicio putaret esse superstitiosos & Papisticos. Quæritur in hoc casu quæ sit Obligatio? Pro responsione dico *tria*. Dico *primo*, non posse tale juramentum, duranti tali errore, sine gravi peccato susci pi. Peccat enim graviter, qui contra conscientiam peccat, etsi erroneam. Judicium enim intellectus cum sit unicuique proxima agendi regula: voluntas, si judicium illud non sequatur, deficiens a regula sua necesse est ut in obliquum feratur. Tritum est illud. *Qui facit contra conscientiam, ædificat ad gehennam.* Sane qui jurat in id quod putat esse illicitum, nihilo minus juraturus esset, si esset revera illicitum: atque ita res illa, ut alii licita, est tamen ipsi illicita; sententiam ferente Apostolo, *Rom.* 14. 14. Ubi distinguit

quit inter κοινὸν δι' ἑαυτῦ, & ἐκείνῳ κοινόν, & aperte docet, posse id quod non est κοινὸν δι' ἑαυτῦ, impurum & illicitum in se, esse tamen ἐκείνῳ κοινὸν impurum & illicitum homini, τῷ λογιζομένῳ τὶ κοινὸν εἶναι, nempe illi mini qui æstimat aliquid esse impurum aut illicitum. Dico *secundo*, tale juramentum *non obligare*. Ratio manifesta, ex tertia hypothesi: quia juramentum non potest tollere obligationem priorem, nec inducere obligationem aliam ei contrariam. Ast illi juramento quod suscipitur contra dictamen Conscientiæ, præfuit alia prior ex illo dictamine orta. Conscientiæ enim dictamen sive rectæ sive erroneæ semper obligat, saltem ad non faciendum contra eam. Istam autem obligationem Juramentum subsequens removere non potest: quin ipsum potius invalidum fit, & vim obligandi amittit. Dico *tertio*, Si jurans postea melius edoctus errorem suum agnoscat & corrigat; Juramentum quod prius non obligabat, exinde incipere de nouo obligare. Juramento enim inest obligandi potentia quasi naturalis & inseparabilis; sicut lapidi naturaliter & inseparabiliter inest potentia movendi deorsum: quæ potentia semper nata est exercere vires suas, & prodire in actum,

nisi ab aliquo impediente prohibeatur: Quemadmodum ergo lapis, ut moveatur postquam aliquandiu quievit, non indiget nova aliqua potentia sibi aliunde indita, sed remoto prohibente statim suapte vi deorsum fertur: sic Juramentum, remota illa errantis conscientiæ obligatione quæ ipsius vim prius impediebat, sine omni mora aut alterius rei ope, ex vi sua obligat.

XI. Alii sunt Casus de *re illicita ex accidente*, ratione mali effectus ipsius rei: quatenus sc. potest esse *impeditiva boni*, aut *causativa* vel saltem (sic enim loquendum est) occasionativa *mali*: Impediri autem bonum supponitur aut Antecedens, aut Futurum. *Quartus* ergo
Casus 8. *Casus* est, ubi res jurata videtur illicita, eo quod impediat effectum alicujus boni antecedentis; puta Voti, aut Promissi prius facti: ut si is qui voto se prius obstrinxerat ad aliquod opus pietatis aut charitatis, postea juramentum suscipere, quod impediret adimpletionem prioris voti. Veluti si Voto obstrictus dimidiam lucri partem hebdomadatim pauperibus dare; juraret postea totum lucrum in usus belli conferre: vel si Caius pollicitus Titio fundum vendere certo pretio, Julio postea se venditurum juret

juret majori pretio. Hic casus nihil habet difficultatis. Clare enim respondetur, & fundatur responsio in tertia hypothesi; ejusmodi juramentum nec *licitum* esse, nec *obligatorium*. Quia obligatio illa prior, undecunque contracta, sive ex pacto, sive ex voto, sive ex nuda promissione, sive ex officio mero, valida manet, & ponit obicem omni actui contrario subsequenti.

XII. *Quintus Casus* est, cum id quod juratur videtur esse *impeditivum alicujus boni* futuri. Ut siquis juraret se nunquam futurum fidejussorem alieni debiti; aut verbi ministrum, cum sit tamen ad illud munus valde idoneus; aut artem utilem quem solus novit nemini communicaturum; & similia. Ratio dubii est, quia minus bonum respectu majoris boni habet quodammodo rationem mali: ergo juramentum etsi alias honestum, si sit impeditivum majoris boni, videtur esse malum. Solutio dubii in hoc casu non potest aliqua afferri generalis & certa, quæ factis singularibus universis conveniat: quia versatur in comparatione magis & minus boni, quæ plurimum pendent ex circumstantiarum collatione; quæ cum sint infinitæ varietatis, non possunt omnes certis & definitis *Casus 9.*

regulis ita comprehendi; quin ut viri prudentis arbitrio res plurima ex parte sit permittenda, ut id demum faciat; quod expensis qua licet fide & diligentia utrinque rationibus sibi videbitur tandem pro hic & nunc magis expedire. Interim tamen, quum non sit simpliciter verum (nisi caute intelligatur) unumquemque semper obligari ad id faciendum quod est melius: pro solutione dubii in hoc casu dici potest, Juramentum non esse illicitum, aut obligandi vim amittere, præcise ob hoc quod videatur esse impeditivum majoris boni; nisi concurrant aliæ etiam circumstantiæ (ut quidem fere fit,) quæ illud evincant aut non licere, aut non obligare. Exemplo res erit illustrior. Caius pharmacum eximiæ virtutis, aut aliud artificium insigne a Titio inventore edoctus, sed ea conditione, ut cum nemine alio, ipso superstite & inconsulto, juret se communicaturum. Non-communicatio tanti arcani videtur esse contra bonum publicum: & tamen ratio dictat Caium obligari, & teneri bona fide observare quod promisit. Alias Titio fieret injuria, cujus interest arcanum non communicari: quod nec ipsi Caio ab initio, nisi tali interposito juramento communicatum fuisset.

XIII

XIII. Restat proxime ut de re agamus *per accidens illicita* ex eo quod videatur esse *causativa*, vel saltem *occasionativa alicujus mali*, idque vell ipsi juranti, vel alteri. *Sextus* ergo *Casus* est, ubi quod juratur incommodum est ipsi juranti: vel inferendo ei certum *damnum temporale*, vel exponendo eum periculo *tentationis*. Ut si Caius juraret se Titio decoctori mutuo daturum centum aureos, nunquam fortassis recepturus; quod ei cederet in damnum. Aut si Fabius petente id uxore jam morti vicina, ex qua liberos aliquot sustuliisset; ne induceretur eis noverca, juraret ad secundas nuptias se non transiturum; unde se fortassis periculo exponeret ustionis. Pro responsione dico *primum*, istiusmodi promissionem non esse temere aut sine magna deliberatione faciendam, nec nisi gravis causa subsit: non tamen simpliciter esse illicitam. Etsi enim omnis *mali occasio* sit diligenter vitanda: tamen cum nihil quod non est ex se & alia ratione illicitum, sit necessario & universaliter *mali occasio*; nec sit aliquid simpliciter & de sua specie illicitum ob hoc solum quod possit esse *occasio mali*: non videtur simpliciter damnanda omnis istiusmodi promissio; præsertim si juranti quo *Cas.* 10.

tempore juravit, debita adhibita diligentia, non appareret alicujus magni incommodi periculum probabile. Dico *secundo*, si cedat juramentum in damnum temporale ipsius jurantis solum, citra injuriam tertiæ personæ, jurantem obligari etsi cum gravi suo damno, ni is cui juratum est velit remittere. Verba diserta sunt, *Psalm.* 15. נשבע להרע ולא ימיר *Juravit in malum, & non mutabit.* Ubi in Hebræo prius verbum præteriti temporis est (*juravit in malum*) posterius futuri (*& non mutabit*) quasi diceret, Viri pii officium est, postquam juravit proximo suo, quod sine magno suo malo præstari nequit, constare tamen sibi, & quod promisit ratum esse jubere, & (ut est in hoc textu) secundum omne quod egressum est ex ore suo facere. Dico *tertio*, Juramentum obligare; etiamsi videatur exponere periculo tentationis,, nisi sit aliunde vitiosum. Quia si id sufficeret tollendæ obligationi, vix remaneret quidquam quod posset obligare: quum ex æstu Satanæ & corruptione cordis humani nihil sit a mali periculo tam immune, quin ut inde necti possit in perniciem nostram (nisi nos Dei gratia præstaret incolumes) laqueus tentationis. Quin potius ex adjutorio divi-

divinæ gratiæ poterit iſta obligatio, velut clypeus repellendæ tentationi idoneus, ex adverſim objici: nempe tentationi non cedendum, ſed animoſius obnitendum; quia juramenti religione teneris, ne id facias ad quod tentaris.

XIV. Caſus Septimus eſt, ubi id quod juratur videtur ex eo illicitum, quod alteri poſſit inde creari *periculum Scandali*; præbendo ſc. ei ex facto noſtro occaſionem ruinæ, Plurima exſtant eaquæ graviſſima in Epiſtolis Paulinis de vitando ſcandalo monita: præſertim *Rom.* 14. & 1 *Cor.* 8. & 10. Et ſane viro vere Chriſtiano ſummoppere cavendum eſt, ut in omni converſatione ſua non propriæ tantum conſcientiæ conſulat, ſed & ædificationi alienæ; nec quærat quod ſibi utile eſt, ſed quod multis; videatque tam quid illis expediat, quam quid ſibi liceat: ne libertate ſua abutatur in perniciem fratris. Sed quatenus a rebus licitis abſtinendum ſit ob ſcandalum vitandum; nec paucis expediri poteſt, neque eſt præſentis inſtituti deſpicere. Dicendum videtur, quod ad præſens negotium attinet, unius *ſcandali periculum*, ſi nulla adſit alia ratio cur res illicita cenſeatur, non ſufficere ad impediendam juramenti præſtiti obligationem: ſicut *Caſ.* 11.

in præcedente casu de periculo tentationis jam dictum est: quum utriusque periculi videatur esse eadem per omnia ratio.

XV. Emensus jam tandem de Materia
Cas. 12. *Impossibili*, *Necessaria*, & *Illicita* præcipuos Casus: ad reliqua Dubia pergo. *Dubium Quartum* est, de Juramento *rei Liberæ*; hoc est rei neque Necessariæ neque Illicitæ, sed Mediæ & Indifferentis. Quæ ἀδιαφορία cum ex duplici causa oriatur; sc. *ex voluntate Legislatoris* nec præcipientis nec prohibentis, & *ex levitate Rei*: occurrunt proinde in hac materia duo Casus. *Casus prior* est, cum res nullo aut præcepto aut interdicto divino vel humano legitimo ita determinata est, quin ut possit quisque pro hic & nunc secundum exigentiam circumstantiarum pro suo arbitrio facere vel non facere, prout ipsi visum fuerit expedire. ὃ θέλει ποιείτω ---*quod vult faciat*, *non peccat*, 1 Cor. 7. 36. Ut si Caius juret se Titio fundum venditurum, aut daturum mutuo centum. Respondendum breviter, Juramentum in hoc casu, & licitum esse,
Cas. 13. & obligare. *Casus posterior* est, cum res aut ob sui levitatem indigna est viri prudentis deliberatione, nec cassa nuce interest feceriſne an non feceris; ut levare festu-

festucam de terra, fricare barbam &c. aut ob parvitatem materiæ non est multum æstimabilis; ut dare pomum puero, aciculam commodare, &c. Juramentum de re isto sensu adiaphora omnino est *illicitum*. Arguit enim sancti nominis Dei aut nimiam irreverentiam, si (ut fere sit) ex quodam habitu jurandi longo usu contracto, imprudenti forte exciderit; aut apertum contemptum, si quis id sciens prudensque admiserit. Scilicet non est Deus advocandus testis, nisi ubi dignus vindice nodus inciderit; ubi causa exigit, non justa modo sed & gravis. Et in hoc omnes consentiunt. Cæterum *de Obligatione* quid statuendum? Video quidem plerosque Casuistas Pontificios in ea esse sententia, juramentum de re exigua & parvi momenti esse sua natura nullum, & non obligare, quia sc. res levis non est idonea materia Juramenti, & lex non curat de minimis. Sed miror potuisse eos, qui alias videri volunt esse tam Lyncei, in re tam aperta cæcutire: nisi quod putidæ illi distinctioni *Peccati mortalis & Venialis*, quo velut fermento totam Theologiæ Moralis massam fœde corruperunt, locum relictum cupiant. Sed obligare Juramentum in re vel leviſſimi mo-

momenti constat; *Primo*, quia in re gravi & levi eadem est veritatis & falsitatis ratio. *Secundo*, quia in Assertorio Juramento qui aliter dicit quam res est, etsi in re levissima pejerat: ergo a simili & in Promissorio, qui aliter facit quam juravit. *Tertio*, quia aliter, quantum in se esset, Deum falsæ rei testem faceret. *Quarto*, quia omnis jurans tenetur facere totum quod promisit, quatenus potest & licet: sed dare puero pomum & possibile est & licitum; ergo tenetur præstare. Non debuit ergo sic jurari: sed ubi juratum est, debet impleri.

Cas. 14. XVI. Reliquum est *Dubium Quintum*, ubi juratur in Materiam *Indefinitam & incertam*: & continet tres potissimum Casus. *Primus Casus* est, cum quis se tradit quodammodo in alienam potestatem, promittendo se facturum quicquid ille alter voluerit, Ut si princeps juraret se daturum aulico amico ob præstitum sibi fidele officium quicquid is petierit: aut si servus cujusquam vel amicus juraret se omnia heri jussa vel amici mandata facturum. In isto casu dico *primum*, Juramentum istiusmodi si simpliciter intelligatur ut verba sonant, esse *illicitum*. Injuriam facit

Deo

Deo, cujus unius ſervus eſt omnis homo, quiſquis ſe facit g *ſervum hominis*, & alienæ temeritatis mancipium. Dico *ſecundo*, , ut licitum eſſe poſſit, aliud aliquid neceſſario ſubintelligi. Ut exempli gatia, Juro me facturum quod voles: ſubintellige, ſi rem voles honeſtam, poſſibilem, æquam. Atque eatenus, & in eo ſenſu obligat. Videntur hac quaſi ſolenni formula juraſſe ſoliti olim *Reges* Perſarum & Judæorum, idque indefinite ad ampliorem magnificentiæ ſuæ & gratiæ oſtentationem; *Pete quod vis, & dabitur tibi uſque ad dimidium regni.* Hac forma Rex Perſarum h *Aſſuerus* Reginæ coujugi juravit: & cum hæc rem æquam & neceſsariam peteret, ille pro fide data rem fieri juſſit. Eadem pene forma cum *Salomon* Reginæ matri promiſiſſet, daturum ſe ei quicquid peteret; & ipſa Adoniæ nomine rem peteret, quæ Solomoni, cui comperta erat jamdiu hominis ambitio, viſa eſt iniquior, *Salomon* non obſtante Juramento poſtulatum matris non fecit. Quo facto ſatis indicavit, non ſe alia mente promiſiſſe, quam ſi res juſta poſtularetur: ſuoque exemplo nos docuit, ubi indefinite in alienam voluntatem

g 1 *Cor.* 7. 13.

h *Eſt.* 5 3. 6. & 7. 2.

i 3 *Reg.* 2. 20. &c.

Ju-

Juratur, subintelligi semper oportere hanc conditionem, Si is id voluerit, quod ex æqui boni jure ab illo modeste expectari, a nobis honeste concedi fas est. Suppetit & tertium exemplum ejus formæ juramenti, quod narratur Math. 14. *Herodis sc. Tetrarchæ*, qui saltatriculæ ex fratre nepti gratiam facturus, juravit se ei daturum, quicquid peteret. Petiit illa rem iniquissimam; hominis innocentis & indemnati amputatum in patina caput. Rex fieri jussit διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους. Religiosum *scilicet* & verecundum hominem puduit præsentibus tot convivis non adimplere id nefario licet facinore, ad quod se juramenti sacramento obstrinxerat. Esto hoc nobis exemplum in cautelam; ast illud Salomonis in imitationem. Et meminerimus Juramentum sic indefinite prolatum k *cum sua justa exceptione* tantum esse semper intelligendum; & extendendum ad ea solum quæ non sunt verisimiliter cogitata cum juraretur; non ad ea, quæ si tunc cogitata fuissent, non fuisset juratum.

ἀκούσατε ὅσοι ἐπ' ἀδήλοις ὅρκους προτείνετε *Chrysost. in Matth. Hom. 48.*

k *Conditio intelligitur. Si æquum sit.* l. jus publicum. ff. de pact.

XVII. *Casus Secundus* est, cum a subdito exigitur Juramentum conservandi & tuendi jura, privilegia, prærogativas & præ-

Cas. 15.

præeminentias ſuperioris alicujus poteſtatis; ut *Regis*, Civitatis, aut domini alicujus feudi: qualia ſunt apud nos juramenta homagii, Juramentum Suprematus *Regii*, & ſimilia. *Licita* eſſe hoc genus Juramenta nemo non agnoſcit, atque etiam *obligare*: ſed ob illorum jurium plerumque incertitudinem, merito dubitari poteſt, *quatenus obligent*. Dicendum eſt, obligari ſubditum indubie ad conſervandum quantum in ipſo eſt omnia jura quæ νόμῳ aut θέσμῳ, legibus aut moribus conſtat eſſe legitima; id eſt quæ aut jure ſcripto definita ſunt aut longo temporis uſu & diuturna (ut vocant) præſcriptione invaluerunt: quatenus ſc. ſibi nota ſunt, vel etiam poſthac moraliter innoteſcere poterint. Non tamen pariter obligari ad omnia ea obſervanda quæ ſunt dubii aut controverſi juris: præſertim cum ſoleant fere qui poteſtate præditi ſunt funiculos agrorum extendere, & ultra lapides clientium ſalire, nec jurium ſuorum finibus contenti eſſe. Debet tamen ſubditus animo eſſe ſemper parato, & illa quæ ſunt dubia, ubi juſta eſſe conſtiterit, agnoſcere & tueri.

XVIII. *Ultimus Caſus* eſt, ubi exigitur Juramentum a membro alicujus commu- *Caſ.* 18.

ni-

nitatis, puta Civitatis. Academiæ, Collegii, aut societatis Mercatorum vel Artificum, ad *observanda Statuta*, privilegia, consuetudines, & liberates illius communitatis. Quæritur, Qualis est obligatio? Respondeo, *Imprimis* Juratus obligatur ad omnia *Statuta fundamentalia*, quantum in ipso est, simpliciter observanda. *Fundamentalia* autem dico, quæ necessario & proxime tendunt ad conservandum publicum statum, ordinem, & honorem totius corporis sive communitatis. Sed id *secundo* non semper et necessario ad rigorem literæ; sed prout in more posita sunt, & usu communi recepta, & prout approbata consuetudine ab aliis observantur. *Tertio*, ad minorum gentium statuta quod attinet, quæ pertinent ad externam tantum formam & decus: vel quæ aut ex conditione materiæ, aut ex forma sanctionis, aut alio probabili indicio vir prudens judicaret non fuisse condita cum intentione *l rigidæ obligationis*; obligatur ea ordinarie observare: sic tamen ut liceat ei quandoque justa de causa sine scrupulo conscientiæ id prætermittere quod statuto aliquo faciendum præscribitur; modo id fiat citra scandalum aut contemptum. *Quarto*, Ob-

Juramentum non debet plus obligare quã voluerit aut rationabiliter velle debuerit obligare ordinator talis juramenti. Gerson. de ult. spir. cit. lect. 4.

Obligatio extenditur & ad ſtatuta de futuro ſancienda, modo ſint poſſibilia, juſta & honeſta. *Quinto*, ſi aliquod ſtatutum poſt juramentum præſtitum abrogatur, vel in deſuetudinem abeat; obligatio Juramenti quoad illud ſtatutum ceſſat, ita ut non teneatur illud ultra obſervare: niſi juratum fuerit verbis ſpecialibus in ipſam rem ſtatuto decretam; in eo enim caſu ſublato ſtatuto manet tamen obligatio. *Sexto*, cum ſtatuta Communitatum fere plurima ſint, & multa multis ignota; & difficillimum ſit, imo vix poſſibile omnia & ſingula exacte & examuſſim obſervare: qui bona fide ita ſe comparaverit, ut nihil quod eſt officii ſui lubens præterierit, debitamque adhibuerit moralem diligentiam: ut ea omnia ſciret quæ ad ipſius officium pertinent; ſtatueritque ſtatui, honori, paci ſuæ Communitatis, quantum humana patitur infirmitas, fideliter & ſine ſcandalo inſervire; hunc ego non dubitarim fidem de ſtatutis obſervandis a ſe datam bona conſcientia hactenus liberaſſe, & debitum ad quod ſe obligavit æqui boni lege exſolviſſe. Quod item & de publicis *Regni legibus* intelligendum eſt.

XIX.

XIX. Atque hæc de prima casuum classe dicta sufficiant. Ne quis autem me existimet nimiam propterea jurandi licentiam voluisse permittere, quod toties dixerim hoc vel illud Juramenti genus *non esse illicitum* : illud necessarium duxi me vos mature submonere, non id ea mente aut hodie dictum, aut posthac dicendum, quasi cuivis licereputarem pro suo arbitrio cum voluerit sic jurare ; quum sciam juramentum rem esse sacram, nec nisi magna cogente necessitate, idque rarissime, & summa cum reverentia adhibendam. Sed id ita ubique intelligendum, non esse juramentum ex illa vel illa causa simpiciter & de toto genere illicitum. Exempli gratia, cum dixi Juramentum *impeditivum majoris boni* non esse illicitum, vel *Juramentum de re adiaphora* non esse illicitum : sensus fuit, non debere concludi Juramentum aliquod esse simpliciter & de toto genere illicitum, (modo habeat alias omnes debitas conditiones,) ex eo solum quod sit *impeditivum majoris boni*, aut ex eo solum quod sit *de re adiaphora* : sive quod eodem recidit, non esse ex hac parte aliquod impedimentum quin ut possit esse licitum

tum, si sit alias necessarium & omni alia ex parte debite conditionatum.

Prælectio Quarta.

Continens Casus Quindecim.

SUMMARIUM.

1. *Juramenti Causa Efficiens, & Propositio dicendorum.*
2. *Juramentum puerorum.*
3. *Juramentum amentium, & Morionum.*
4. *Juramentum hominis Ebrii, aut Irati.*
5, 6. *Juramentum ejus qui est sub alterius potestate.*
7. *Authoritas deferentis Juramentum.*
8. *Fides hosti, hæretico, perjuro, servanda.*
9. *Juramentum an & quatenus obliget jurantis hæredes.*

10. *Fides data, hæredi & ſucceſſori præſtanda.*
11. *Juramentum ſpontaneum.*
12, 13. *Juramentum dolo elicitum.*
14. *Juramentum ex metu levi ſuſceptum.*
15. *Juramentum vi & metu extortum. Latroni pacta pecunia ſolvenda.*
16. *Solvuntur objecta.*
17. *Pactus cum Latrone ſilentium an teneatur.*

SECT. I.

ABſolutis ſuperiore Lectione præcipuis difficultatibus, quæ ad Juramenti *Materiam* propius pertinebant: pergendum nunc porro ad ea dubia ſolvenda quæ ad *Cauſam* ejus *efficientem* quoquo modo reduci poſſe videbuntur. Eſt autem Juramenti *Cauſa Efficiens*, quod ad noſtrum inſtitutum attinet, duplex. Altera quam *Agentem* dicimus, cujus proprie eſt effectio: altera, quæ agentem ad operandum impellit, quam συναιτιαν seu *Impulſivam* cauſam ſolemus appellare. Agens rurſus aut eſt proxima & principalis

cipalis, aut minus principalis & ab effectu remotior. Cum enim ad Juramenti obligationem duas minimum personas concurrere necesse sit, velut terminos istius relationis; personam scilicet *Jurantis*, qui fidem suam alteri jurejurando confirmat, & personam ejus cui juratur, qui fidem alterius sibi juramento interposito firmari postulat, quem plerique Ciceronem secuti *Deferentem* vocant: utriusque personæ suæ sunt quasi partes in hoc negotio; sed Jurantis primæ & potiores, secundæ Deferentis. Possunt autem spectari in utroque Agente, imprimis *conditio* (sive ut ita dicam idoneitas) *personæ*, deinde & *extensio Obligationis*. Sunt ergo in hoc genere Causæ Efficientis illa dubia primo loco consideranda, quæ oriuntur ex defectu alicujus conditionis requisitæ ex parte *Agentis principalis* ad hoc, ut sit idoneus ad suscipiendum juramentum. Duo autem potissimum requiruntur, ut quis ad jurandum idoneus sit: *judicium* scilicet rationis, & legitima *potestas*. Oportet enim ad jurandum accedere animo, & deliberato, & ad implendum promissum

parato. At neque deliberare poteſt, qui non eſt præditus judicio rationis: nec fidenter aliquid polliceri & cum effectu, qui ſub aliena poteſtate eſt, & non ſui juris.

II. *Dubium* itaque *Primum* eſt, Quatenus obligat juramentum ejus, cui deeſt judicandi facultas? Qui defectus cum poſſit a variis cauſis oriri, varii propterea in hoc capite occurrunt caſus. *Primus* eſt de *Pueris*, quoad pervenerint ad uſum rationis: quod qua demum ætate fiat, nec a quoquam definitum eſt, nec definiri poſſe puto: quum alii celerius maturescant, alii tardius. Jura quidem cum civilia Romanorum, tum plerarumque gentium municipalia certos annos conſtituerunt, ad quos antequam perventum ſit, pueri nec ad juramentum aſſertorium præſtandum ſunt admittendi, nec cogendi ad promiſſorium. Qualis eſt apud nos annus ætatis decimus ſextus, quo minor qui ſic nec admittitur teſtis in judiciis, nec exigitur ab eo Juramentum aliquod fidelitatis: imo omne Juramentum ab eo præſtitum eſt in jure nullum. Obtinent hæc in foro externo: cœ-

Caſ. 17

cæterum in foro conſcientiæ interno non eadem eſt ratio. Inſtituendi quidem ſunt a prima pueritia liberi & pupilli a parentibus & tutoribus, ut *juramenti* vim & religionem, *perjurtique* gravitatem & debitas ei pœnas mature intelligant, & ſerio expendant: quo diligentius ſibi caveant ne ſe temere tam fædo crimine polluant, ſed a prava jurandi conſuetudine diſcant ab initio abſtinere linguam ſuam. Vix enim cogitari poteſt, quis poſſit eſſe *puerilis juramenti* neceſſarius & legitimus uſus, tum ob judicandi imperitiam, tum ob illud quoque quod ſub poteſtate aliena ſunt: niſi forte a parentibus in quorum poteſtate ſunt pro jure ſuo ad aliquod mandatum ſuum fideliter exequendum exigatur. Quemadmodum *Annibalem* fama eſt novem ferme annorum puerum a patre Amilcare inter ſacrificandum aris admotum, & jurejurando adactum, ut Romani nominis perpetuus hoſtis eſſet. Sed heu, proh pudor! ex collapſa dudum ubique apud homines Chriſtianos diſciplina domeſtica, audias paſſim in vicis & in triviis pariter pueros atque puellas, ubi vix dum articulate loqui didicerint, ſacrum & verendum Dei nomen v. liv. l. 21.

ore prophano & intrepide & impune temerantes: cujus vitii teterrimum fætorem, quo pueruli velut recentes testæ penitus imbuti sunt, vix tandem senes facti deponunt. Sed nolo me aliorsum rapiat doloris & indignationis æstus: redeo protenus ad rem. Dico ergo *juramentum puerorum*, antequam pervenerint ad annos (ut nostri loquuntur) discretionis, vel sint doli capaces, ob defectum judicii, *nec licitum esse, nec obligare.* At quamprimum sunt doli capaces, ut possint quæ sit juramenti natura & vis, etsi tenuiter, aliquatenus tamen intelligere; quod ordinarie & ut plurimum contingit completo jam fere primo ætatis septennio, in multis etiam maturius, aut qui sunt præcocioris ingenii, aut in quibus malitia supplet ætatem: *juramentum puerile*, etsi sit (nisi fortasse excipi debeat is unicus casus, si a parente exigatur) alias penitus illicitum; præstitum tamen obligat, nisi aliunde impediatur. Ratio est, quia actus ex sua natura obligatorius, qualis est ille jurandi actus, processit, ab animo judicandi facultate aliquatenus expedito.

III. *Secundus Casus* est de amentibus & furiosis: & *Tertius* itidem de stultis & morionibus. Quorum utrique generi hominum familiare vitium est, ex ore impuro etiam incogitantes juramenta importune eructare. Quod etsi est illis a nobis condonandum; & fortassis a Deo qui summe misericors est, nec messem expectat ubi sementem non fecit, non imputabitur eis in peccatum, quia ex invincibili mentis errore promanat: certum tamen est, quod de omni juramento pronunciavit Servator, διὰ τὴν πονηρίαν εἶναι, ex instigatione Diaboli & communi pravitate cordis humani provenire, qua sumus omnes Adæ filii inflexiles ad bonum, ad omne mali genus cerei. De ejusmodi juramentis, vana quæstio est, & nulli usui, Sint ne licita an illlicita? quia expensio rei licitæ & illicitæ ad eos tantum pertinet, qui possunt aliquatenus judicare de rebus actis aut agendis, utrum sint suæ Regulæ (id est legi Dei & rectæ rationi) conformes vel non. Qua facultate cum destituantur qui sunt impotes mentis, frustra illis legem dixeris. Næ is cum ratione sua vel magis insanit, qui ab insano rationem factorum exposcit. Interim constat ejusmodi juramenta, in quantum sunt

Cas. 18. & 19.

Mat. 5. 37.

actus amentium, nullatenus obligare. Quod si quis alias furiosus & amens, lucidis tamen animi intervallis per certa tempora ita fruatur, ut sit per illa intervalla mentis suæ compos: juramenta ab illo tunc præstita non minus obligant ad sui implerionem, quandiu contigerit eum recto rationis usu frui, quam si ab homine sanæ & sedatæ mentis præstita fuissent.

Cas. 20. & 21. IV. *Casus Quartus & quintus* sunt de obligatione Juramenti, quo quis aut *ebrius pollicetur* aut *iratus minatur* se aliquid facturum, quod sobrius & pacatus fieri nollet. Ratio dubitandi est, quod cum ad hoc ut juramentum aliquod obliget, requiratur aliquod saltem animi deliberati judicium: *ebrietas & iracundia*, quarum utraque est amentia quædam brevis, sic judicium perturbant, & rationis usum tollunt pro tempore, ut quoad alter crapulam edormierit, alteri nonnihil defervuerit æstuantis animi dolor, neuter sane a furioso multum distare videatur. Cæterum de istiusmodi Juramentis illud imprimis certum est, neutrum genus excusari posse a peccato: sed utrum ebrietas aut iræ impetus peccatum quod est in illo jurandi

jurandi actu aggravet an extenuet potius non satis inter omnes convenit; neque profecto videtur isti problemati una affirmatione simpliciter & sufficienter responderi posse, cum judicium hac in parte pendeat plurimum ex circumstantiis. Sed utcunque, est ea quæstio non hujus instituti. Evincit ratio dubitationis expedire, ne quis aut ebrius aut iratus quidquam omnino juret: quia in illa mentis intemperie non potest jurare *in judicio*; sed necesse est ut id temere effutiat quicquid demum id sit, quod suaserint (quæ *nil moderabile suadent*) vinum & dolor, quodque sanus & siccus indictum injuratumque magno redemptum cuperet. Sed tamen de Obligatione distinguendum est. Nam primo, aut res illicita est in quam juravit, aut licita & honesta. Si *illicita* fuerit (ut plerunque fit in his præsertim juramentis quæ iratis nimia vindictæ cupiditate obcæcatis ex animo quodam impetu excidunt) manifestum est non obligare: rei enim illicitæ nullam esse obligationem ante demonstratum est satis. Idcirco & prudenter ab Abigaile admonitus est, & monenti pie obsecutus est *David*, postquam 1 Sam. 25.
indigna hominis ingrati contumelia paulo

lo commotior, in internecionem Nabalis & universæ domus ejus juraſſet: cum poſthabito jurejurando manum abſtinuit a ſanguine. Quod ſi res jurata ſit *licita*, ut ſæpe ſunt ea quæ ebrii magnifice pollicentur; tum diſpiciendum eſt *ſecundo*, qualis quantuſque fuerit ebrietatis exceſſus: num in eo gradu ut impediret tantum aut perturbaret uſum rationis, an in eo ut ipſam mentem penitus auferret, hominemque ſummota ratione quaſi in beſtiam aut feram converteret. Rationis uſu penitus ſublato, qui juravit tenetur ubi ad ſanam mentem redierit, & ebrietatis & temerarii etiam juramenti ſeriam agere pœnitentiam: non tamen obligatur ad faciendum quod ſe facturum juravit; quia quo tempore juravit, non habuit eum uſum rationis qui neceſſarius eſſet ad judicandum de rebus agendis cum aliqua animi deliberatione. At rationis uſu præpedito tantum, non autem ita ſublato, quin ut poſſet quantumvis ebrius de rebus agendis aliquo modo judicare & ſtatuere, videtur etiam aliquo modo obligari ad juramentum aliqua ſaltem ex parte adimplendum, ſi fieri poſſit ſine ſuo admodum gravi incommodo; tum ratione antecedentis deliberationis

berationis ad obligandum ſufficientis, tum in aliquam temeritatis ſuæ pænam, ut diſcat in poſterum ſapere, & ſobriam vitam agere, ne id in ſe temere admittat ebrius, quod cum ſobrium ringat. Sed ſi adimpletio promiſſi cedat juranti in grave damnum aut incommodum; ut ſiquis ebrius juraret fundum unde familiam alit venditurum vili pretio: videtur non obligari. Ob eam ſc. rationem, quod vix ullum poteſt eſſe certius indicium emotæ ſede ſua mentis, quam cum quis vino ſaucius id ſe facturum magnifice pollicetur, quod eſt cum ſuo magno malo conjunctum. Quum ergo animus inter jurandum non fuit plene liber; propterea nec erit obligatio plena. Is itaque fortaſſis in hoc caſu erit rei non bonæ exitus non peſſimus, ſi utraque pars, jurans ſc. & is cui juratur, viri boni & prudentis arbitrio rem totam permittat: qui ſtatuat ſcilicit ex circumſtantiis, quotam partem par ſit jurantem ejus quod promiſit, in ebrietatis & ex ebrietate temeritatis pœnam perſolvere.

V. *Dubium Secundum* eſt, de Juramento ejus qui *non eſt ſui juris*, ſed ſub poteſtate alterius: ut ſi filiuſ-familias aut pupillus *Caſ.* 22.

pillus qui ſunt ſub poteſtate parentum & tutorum, vel ſervus qui eſt in domini poteſtate, vel uxor ſub mariti poteſtate, vel ſubditus alicujus principis, vel miles ſub imperio ducis, vel alius quivis qui alterius poteſtati ita ſubjicitur ut non ſit plenarie ſui juris, juramentum aliquod præſtet ſine permiſſu ſuperiorum: quæritur an & quatenus valeat ejuſmodi juramentum? Reſpondeo. Non licet ei qui alterius poteſtati ſubeſt, de his rebus in quibus ſubeſt, aliquod jurando ſtatuere, ſine conſenſu ſui ſuperioris: vel expreſſo, ſi commode haberi poteſt; vel ſaltem tacito; id eſt, ubi jurans poteſt veriſimiliter præſumere ſuperiorem, ſi conſuleretur, non contradicturum. Si ſecus fecerit, peccat jurando: nec obligatur ad faciendum quod juravit; imo obligatur ad non faciendum, niſi accedat ſuperioris, ubi rem reſcierit, licentia. Id quod fuſe explicatum eſt a Moſe toto hoc capite, in caſu *voti* vel *juramenti*, (nam quantum ad vim obligandi ex hoc ipſo verſu videtur eſſe eadem utriuſque ratio) a *virgine* præſtiti dum eſt in domo patris ſui, vel a *muliere* in domo mariti ſui. Summa eſt, Votum virginis, ſi pater reſciverit nec contradixerit, ratum eſſe; quia

quia tacendo consensisse videtur: sin contradixerit, irritum. Quod idem per analogiam de aliis omnibus statuendum est, qui alienæ potestati subsunt, quatenus subsunt; Ut ex antedictis manifestum est, his duabus rationibus, *Primo*, quia injuriam alteri facit, qui quasi jure suo statuit de iis quæ sunt juris alieni: nemo autem tenetur alteri injuriam facere, ex quinta nostra hypothesi, cum nulla sit rei illicitæ obligatio. *Secundo*, tenetur quisque ex officio superiori in his quibus superior est subjici, atque ipsius voluntati parere: quam obligationem ex tertia nostra hypothesi subsequens juramentum tollere non potest. Proinde omnino dicendum est, Juramentum ejus qui sub alterius potestate est, absque ipsius consensu nec *licitum* esse, nec *obligatorium*.

VI. Quod tamen non est ita absolute intelligendum, quin ut *duplicem* admittat *exceptionem*: quarum altera *personam* respicit *jurantis*, altera *consensum superioris*. Quod ad jurantem attinet, sciendum est vix quenquam qui gaudet usu rationis, ita plene sub alterius esse potestate, quin ut sit quantum

ad

ad aliqua saltem sui juris. Et de his ita licet unicuique statuere pro suo arbitrio, etiam inconsulto superiore, ut possit aliquo actu suo sine ejus licentia inducere sibi obligationem. Non debet Caii servus Titio operam suam locare aut herilium bonorum partem aliquam ei donare vel commodare, sine consensu ipsius Caii: quia in his quæ ad obsequium præstandum, ad disponendum de bonis, vel ad quamcunque familiæ administrationem spectant, habet pater-familias merum imperium. Potest tamen Caii servus de a *peculio* suo, vel Caii filius de *peculio* (quod vocant) *castrensi* vel *quasi castrensi*, aliquid Titio donare vel promittere, Caio inconsulto; & si promissionem juramento firmaverint, tenentur vel eo invito promissis stare: quia habet uterque peculii sui liberam potestatem & dispositionem, estque quoad hoc sui juris. *Secundo*, quod ad *consensum superioris* attinet, sciendum ad ratihabitionem juramenti a subdito præstiti, non necessario requiri consensum præcedaneum expressum, sed sufficere *consensum tacitum*, sive antecedentem sive subsequentem. *Consensum tacitum antecedentem*

a *Servus quod juravit servetur, si peculii administratione habuit.* l. 20. ff. de Jurej.

tecedentem intelligo, cum ex rei æquitate vel levitate, vel alia probabili causa verisimililiter præsumi potest, superiorem facto consensurum, vel saltem non contradicturum si consuleretur. Ut si Caio absente, vel inconsulto, uxor ejus pauperem nudum trita veste donaret, aut stipem mendico erogaret: aut filius ejus vel servus Titio vicino petenti bovem, aut plaustrum, aut aliud quid rusticæ domesticæve supellectilis utendum commodaret; aut ad ædes extruendas, fruges comportandas, aut aliud opus necessarium perficiendum operam ei suam collocaret. *Consensum tacitum subsequentem* intelligo, cum superior cujus in potestate est quamlibet promissionem a subdito temere factam, si sibi commodum visum fuerit, rescindere; postquam promissum rescivit, non statim & palam contradicit, nec ullo certo indicio prodit quod hactenus factum est ita sibi improbari, ut impleri porro nolit. Juxta id quod a Mose perscriptum est hujus capitis versibus sexto, octavo, aliisque: ubi ad irritandum a patre vel marito filiæ conjugisve votum, requiritur dissensus

sui

ſui & *aperta* & *matura* ſignificatio Nec enim ſatis eſt patri ad irritandum (ſic in ſcholis loquuntur) filiæ votum dixiſſe id ſibi diſplicere : ſed oportet ut aperte contradicat, ἐὰν ἀνανεύων ἀνανεύσῃ *v.* 6. & 9. ἐὰν περιαιρῶν περιέλῃ, *v.* 13. & 16. *ſi renuendo renuat, & tollendo tollat.* Quaſi diceret, oportet ut facto conſtanter abnuat, & interpoſita omni authoritate ſua prohibeat quod promiſſum eſt fieri. Requiritur etiam ut id ſtatim fiat, ἢ ἂν ἡμέρᾳ ἀκούσῃ, *v.* 6, 8, 9, 13, 15. *quo primum die aliquid ea de re inaudiverit.* Quaſi diceret, ſi diſſenſum ſuum vel uno die diſſimulet, votum in perpetuum ſtabilivit : qui enim ſero ſe nolle ſignificat, putandus eſt aliquandiu voluiſſe.

VII. Poſt conſiderationem perſonæ *Jurantis*, ut Agentis principalis ; conſideranda proxime venit perſona *Deferentis juramentum*, ſive ejus cui juratur, cujus poſt ipſum jurantem ſunt hac in re partes ſecundæ. De qua eſt *dubium Tertium* : ubi duo occurrunt Caſus : prout ejus ſpectari poteſt vel *Authoritas*, vel *Fides*. *Caſus* ergo *primus* eſt ; ubi de ejus authoritate ambigitur

bigitur qui exigit a nobis Juramentum. Si enim ſit *legitimus ſuperior*, atque ita a nobis agnoſcatur, neque aliud a nobis Juramentum exigit quam quod eſt lege ſancitum, aut diuturna & approbata conſuetudine ſtabilitum: nemini poteſt eſſe dubium ejuſmodi juramentum & licite præſtari poſſe, & debere fideliter adimpleri. Aſt ubi videtur is qui juramentum exigit, id nullo ſuo jure facere, ſed jus & poteſtatem ſibi indebitam uſurpare: dubitari poteſt non immerito, liceatne jusjurandum ab eo ſic delatum ſuſcipere; & ſi ſuſceperimus, an & quatenus obligemur. Dicendum *primo*, debere hominem pium & fortem juramenta omnia ab eo qui non habet legitimam poteſtatem impoſita, quantum in ipſo eſt omnino declinare. Non modo quia ſolenne eſt τοῖς ἐξουσιαζόσιν ad iniqua promittenda eos in quos tyrannidem exercent compellere: ſed etiam quia tenetur quiſque jus ſuum libertatemque pro virili tueri; nec ſe facile alienæ tyrannidi in ſervitutem tradere. At *ſecundo*, ſi præter imperium vis inſuper adhibeatur, cui Caſ. 23.

reſiſtere non poterit, ita ut nullus jam ſit ſine ſummo diſcrimine recuſandi locus : dicendum poſſe virum pium tale juramentum ob vitandum grave incommodum in ſe admittere, ſed ægre tamen & gravate & cum aliqua reluctantis animi ſignificatione ; dummodo tamen ipſa juramenti verba (quod in hoc genere rariſſimum eſt) nihil contineant aut ex ſe illicitum, aut legibus publicis contrarium, aut juri alicujus tertiæ perſonæ derogatorium : Alias recuſare debere, etiam cum vitæ diſcrimine, & ultima quæque pati potius quam inhoneſto vinculo obligare caput. Dicendum *tertio* qui juramentum ſuſceperit a perſona juſtam authoritatem non habente delatam, ſed nulla alia ex parte vitioſam, omnino teneri ad implendum quod juravit.

Caſ. 24. VIII. *Caſus ſecundus* eſt, ſi ſit is cui jurandum eſt Infidelis, vel Hæreticus, vel qui nobiſcum antea egit non bona fide ; Dico *primo*, licitum eſſe homini infideli aut hæretico aut perjuro fidem dare. Factum id ab *Iſaaco* & *Jacobo* Patriarchis itemque [a] a *Joſue* & primoribus

[a] Gen. 25. 28. & 31. 44. &c. Joſ. 9. 15, 19.

bus populi Iſraelitici : qui fœdera cum Allophylis & Infidelibus pepigerunt fidemq; mutuam datis ultro citroque ſolennibus juramentis confirmarunt. Dico *ſecundo*, fidem his datam eſſe omnino ſervandam. Solent noſtri Pontificiis objectare, quod doceant *fidem cum hereticis non eſſe ſervandam*: in quo fieri ſibi clamant ſummam injuriam noſtri ſeculi [b] *Jeſuitæ*. Pudet ſc. eos in tam clara luce dogma tam alienum ab omni ſana ratione, tam humanæ ſocietati pernicioſum, palam profiteri. Sed enim evicerunt noſtri, idque [c] *prolatus tabulis*, defendi illam concluſionem a nonnullis ejus Eccleſiæ doctoribus, ſine ulla librorum aut prohibitione, aut expurgatione. Sed ut omnes verbo tenus negarent, illud Saltem conſtat, ſi de eorum hac in re ſententia aut ex doctrinæ, ſuæ principiis, aut ex factis factorumque ratione, prout a ſuarum partium nec ſuſpectæ fidei hiſtoricis narrantur, judicare licet non eſſe cur ſibi calumniam a noſtris fieri tam fidenter clamitent. Interim ſententiam illam dum nolunt videri ſuam, aut falſam aut impi-

[b] Becan. 5 Manual. 15.

[c] *Nullo, nullomodo fides ſervanda hæreticis, etiam juramento firmata.* Simanca.

impiam tacito agnoſcunt. Increpant aliquoties Prophetæ Reges Judæ, & præ ceteris *Ezekiel* toto fere capite decimo ſeptimo, quod fidem Babyloniæ regibus juratam non ſervaſſent. Locus eſt inſignis, & quem memini alicubi *Chryſoſtomum* & fuſe & pulchre admodum explicare. Quin & Gentilium hiſtoriis nobilitata eſt *Reguli*, aliorumque hac in parte fides: qui & *hoſtibus* & *Pœnis* (perfidiſſime genti) quod jurejurando iutercedente promiſerant, vel cum certo capitis periculo cenſuerint oportere præſtari. *Regulum* hoc elogio ornat *Silius*, compellans eum quaſi per apoſtrophen.

Qui longum ſemper famæ gliſcente per ævum,
Infidis ſervaſſe fidem memorabere Pœnis.

Objicies fortaſſe vulgaria illa, *Fallere fallentem* pro fraude non habendum, & cum *Cretenſibus Cretizandum*. Quibus addi poſſunt quæ adducuntur a *Grotio* duo illa; alterum Bruti dictum ex Apiano

2. de jure bell. 13.

ἐδὲν πιστὸν ὅτι Ῥωμαίοις πρὸς τυράννους ἐδ' ἔνορκον, *cum tyranno nulla Romanis fides eſt aut juramenti religio:* alterum e veteri Tragico, *Fregiſti fidem*, inquit ille quidam; reſpondet alter, *Quam neque dedi neque do infideli cuiquam.* Reſpondeo, ſta e communi vita ſumpta oſtendere magis quid facere ſoleat vulgus hominum, quam quid fieri debeat. Vel ſi ſint pro veris admittenda, ibi ſolum probari, ubi juratum eſt ſub conditione: vel expreſſa, ut ſi dicam, *Juro me daturum tibi centum, ſi tu mihi fundum pignori datum intra menſem redemeris*; vel ſaltem tacita, ut cum duo homines mutuis juramentis ſe obligant ad mutua promiſſa præſtanda *per reſpectum mutuum.* Exempli gratia, Si Chremes herus juraret Soſiæ ſervo ſe daturum ei annuatim decem aureos, Soſia viciſſim Chremeti juraret ſe ei ſerviturum octo annis: qui horum utervis promiſſam fidem prior violaret, alterum fidei religione protenus liberaret. At ſi duo homines mutuo ſe obligent promiſſis diverſi generis, aut non eodem tempore,

a Fruſtra quis fidem poſtulat ſibi ſervari ab eo, cui fidem à ſe præſtitam ſervare recuſat. Rex juris in ſexto.

aut alias *citra mutuum respectum*: violata ab uno fides non liberat alterum obligatione; sed uterque tenetur id servare quod ipse juravit, etiamsi alter quod suarum erat partium non effecerit. Exempli gratia: Rex aliquis simpliciter & citra respectum ad fidelitatem subditorum jurat se regnum administraturum juste & secundum leges: Subditi alio tempore simpliciter et citra respectum ad Principis officium jurant se ei debitam fidelitatem & obedientiam prestituros. Utrique obligantur quod sui est officii fideliter facere, etsi defecerit altera pars a suo officio: ita ut neque Rex solutus sit suo juramento, si subditi debitum obsequium non præstiterint; nec Subditi suo, si Rex a justitiæ tramite deflexerit.

IX. Hactenus *de conditione* utriusque *personæ Agentis*: Jurantis sc. ut principalis, & Juramentum deferentis, ut minus principalis. *Dubium quartum* sequitur, *de Extensione obligationis* respectu utriusque personæ; ubi duo occurrunt Casus.

Caſus. *Prior caſus* reſpicit perſonam Jurantis: *An & quatenus Juramentum obliget Jurantis hæredes & ſucceſſores?* Exempli gratia, Caius empto Titii fundo jurat ſimpliciter ſe ſoluturum ei intra ſex menſes centum libras: Interea temporis moritur Caius: queritur an vi juramenti a Caio preſtiti teneatur Caii hæres ſolvere promiſſas pecunias? Reſpondetur, teneri quidem Caii hæredem ad ſolvendum, *ratione rei* quæ cauſam dedit juramento, in quantum fruitur commodo illius fundi pro quo promiſſæ ſunt pecuniæ: heres enim de jure tenetur ſolvere juſta debita defuncti in cujus bona ſuccedit, & equiſſimum eſt ut hæreditas tranſeat cum onere ſuo. Non tamen tenetur hæres *vi juramenti* a defuncto preſtiti: ita ut ſi non ſolverit, injuſtus tantum ſit, non item perjurus. Cujus ratio eſt: quia juramentum eſt *vinculum perſonale*, & inducit obligationem ſpiritualem tantum in conſcientiæ foro interiori, non autem civilem ſive temporalem in foro externo. At in perſonalibus nemo ligatur ſine *Caſ.* 25.

proprio conſenſu. Si dicatur Caium per actum ſuum perſonalem obligare poſſe *ſe & hæredes ſuos* ad aliquid faciendum, ut quotidie fieri videmus in ſyngraphis obligatoriis: ergo videri a pari poſſe eum & ſacramento obligare hæredes; præſertim ſi expreſſis verbis dicat ſe jurare pro ſe & hæredibus ſuis. Reſpondeo non eſſe parem utrobique rationem. Quia *Obligationem ſpiritualem* quæ eſt in conſcientia neceſſe eſt eſſe perſonalem; ſicut eſt ſua cuique conſcientia propria, & quæ non poſſit tranſire in aliam perſonam: aſt *obligatio temporalis* ſequitur rem temporalem; quæ, cum poſſit tranſire ad aliam perſonam, poteſt conſequenter alteri perſonæ obligationem inducere. Tenetur ergo hæres ex equitate rei, non vi juramenti.

Caſ. 26. X. *Caſus poſterior* reſpicit perſonam ejus cui juratur: An qui juravit aliquid alicui facturum, eo defuncto obligetur id facere *hæredi ejus vel ſucceſſori?* Reſpondeo, ordinarie obligari. Certum eſt jurantem

rantem obligari, ſi expreſſerit id ſe facturum ipſi aut hæredi. Obligari etiam cenſendus eſt, etſi non ſit expreſſum, ubi juramentum ſuſcipitur ratione alicujus *dignitatis*: quia dignitas non variatur ex varietate perſonarum. Unde ſiquis ſubditus aut Miles juret fidelitatem Regi, vel Imperatori exercitus; cenſebitur juramentum factum etiam quoad ſucceſſores in eadem dignitate. Idem dicendum eſt in materia *debiti*, & pleriſque aliis rebus, in quibus ratio aliqua *officii* aut *contractus* cauſam præbuit juramento. Si quæras unde fiat ut Juramenti vinculum, cum ſit perſonale ex parte jurantis, non ſit etiam perſonale ex parte ejus cui juratur, ſed tranſeat ad hæredes & ſucceſſores: ſive quod idem eſt, quare poteſt quis ſe obligare *alicui & ſucceſſoribus ejus*, etſi ſucceſſores in juramento non exprimantur; non poteſt autem obligare *ſe & ſucceſſores ſuos*, etſi diſerte exprimantur: Reſpondeo, diſcriminis rationem in hoc poſitam eſſe, quod in altero caſu agatur de obligatione *propria*, in altero de obligatione *aliena*.

aliena. Obligare potest quivis seipsum spiritualiter prout ipse voluerit & intenderit; & proinde potest per actum proprium obligare se tam successoribus alterius, quam personæ ipsius: at non potest quis alteri inducere obligationem, nisi ipse quoque voluerit; & proinde non potest actu suo obligare spiritualiter nisi seipsum tantum. Quod autem dixi in responsione ad dubium in hoc casu jurantem *ordinarie* obligari: id propterea dixi, quia fieri potest ut interdum non obligetur. Nam cum de jurantis intentione, ex natura rei & materiæ subjectæ præcipue judicari debeat: ubi ex natura rei promissæ & aliis circumstantiis veri similiter præsumi potest jurantem intendisse promissionem tantum personalem ei cui juravit, et non successoribus ejus; obligatio juramenti non transit ad successores.

Cas. 27.

XI. Sed de *Causis Agentibus* hæc dicta sufficiant: ad *Impulsivas* transeo. Quæ partim internæ sunt, partim externæ. *Internas* dico, cum quis ex mero motu propriæ voluntatis

tatis ſine alterius impulſu, ſponte ſe ad jurandum offert : vel ex impetu quodam iræ, amoris, alteriuſve perturbari animi paſſionis ; vel etiam ex ſola peccandi libidine & impia quadam jurandi conſuetudine inter loquendum temere & ſine judicio juramenta ſubinde ſpargit. Quod vitium, ob peccati cum gravitatem tum frequentiam, optarim ut in ſacris concionibus & ſæpius et vehementius reprehenderetur ; quod video ſuis temporibus a ſanctiſſimo viro Johanne Chryſoſtomo diligenter & acerrime factum : ne juſtiſſimo Dei judicio [c] *propter juramenta terra lugeat*, & Dominus juret in ira ſua, non ſe habiturum innoxios, qui verendum ipſius nomen ita contemptui habent, ut non vereantur ſine neceſſitate ſacroſanctam Dei majeſtatem teſtem & arbitrum ad ducere. Sed de toto iſto juramentorum genere non eſt quod multa dicam. Omnino prohibitum eſt omne juramentum ſpontaneum, niſi cauſa ſubſit gravis & neceſſaria. Audire eſt operæ pretium, quid de ſe Auguſtinus, *Juro*, inquit, *ſed quantum mihi videtur magna*

[c] Joſ. 9. 15 &c.

magna necessitate compulsus, cum videro non mihi credi nisi faciam, & ei qui mihi non credit non expedire quod non credit. Quasi diceret, tunc solum jurandum est, cum expedit ut nobis credatur, & injuratis non crederetur. Et in hoc casu (in quo solo licitum est) juramentum ultro præstitum vel maxime obligat: cum nullum vinculum arctius obliget, quam quod sponte susceptum est.

XII. His itaque missis pergo ad *causas impulsivas externas*: quæ duæ sunt potissimum, *Dolus* & *Vis*.

Cas. 28. *Dubium* ergo *Quintum* est, de obligatione Juramenti, quod dolo & astu elicitum est: id est, cum quis alieno verbo vel facto in errorem inductus, jurat se aliquid facturum, quod nisi ab alio deceptus non fuisset juraturus. Cujus rei illustre habemus exemplum de *Josue & Principibus* populi Israelitici: qui a Gibeonitis simulantibus se peregrinos esse, qui e longinqua regione veniissent ut fœderis conjunctionem cum populo Dei quererent, decepti admiserunt eos in fœdus, pacemq; illis interposito jurejurando dederunt.

[d] Jos. 9. 15. &c.

runt. Qui tamen postquam se deceptos senserunt, non ausi sunt rescindere juramentum, cujus religione se obstrictos sciebant, sed vitam ipsis & pacem prout pacti essent concesserunt : rationem tantum inierunt (imposita eis conditione, ut ad viliſſima quæque ministeria adhiberentur,) qua Gibeonitæ & præsentis doli pœnas aliquas darent, & in officio continerentur, nequa Israelitis in posterum nocere possent. De quo facto sic [e] Ambrosius, *Josue pacem quam dederat revocandam non censuit, quia firmata erat sacramenti religione, ne dum alienam perfidiam arguit, suam fidem solveret.* Quo uno exemplo satis constat juramentum dolo elicitum habere vim obligandi. Et ne quis existimet Josue cum suis fuisse hac in re plus æquo superstitioſos : non ipsi solum populo qui Gibeonitas putabat jurejurando non obstante occidendos esse, restiterunt, hac reddita consilii sui ratione, [f] *Juravimus iis in nomine Dei Israel & ideo non possumus eos contingere :* sed & Deus ipse duplici postea signo rem comprobavit. Altero, dum depugnanti Josue pro Gibeo-

[e] lib. 1. de offic. 12.

[f] Jos. 9 19

Gibeonitis adverſus conjuratos in
[g] Joſ. 10. 8. 13. eorum perniciem Reges [g] *victoriam* inſignem, edito etiam illuſtri miraculo, conceſſit. Altero, cum poſt
[h] 2 Sam. 21. 1. centum ſuperque annos [h] *Saul regis* injuſta pacti cum Gibeonitis fœderis violatio triennii fame publica vindicata, ſeptemque e liberis ejus publico ſuſpendio ex Dei ipſius mandato tandem expiata eſt.

XIII. Eſt tamen in hoc caſu aliqua diſtinctio admittenda. Nam error ille, in quem inductus eſt alterius dolo cui juravit, ſi ſit circa aliquam *circumſtantiam* tantum, aut circa *cauſam* rei aliquo modo *extrinſecam* & quaſi accidentariam; non tollit obligationem: ut ex errore Iſraelitarum circa Gibeonitas jam patuit. Quod idem dicendum eſt, Si Caius Titii viduam juraret ſe ducturum uxorem, putans eam eſſe divitem cum eſſet pauper; teneretur eam ducere, nec iſte error tolleret obligationem: & ſic de aliis juramentis ejuſdem rationis. At ſi error ſit circa *ſubſtantiam* ipſius rei, aut *propriam* ejus *cauſam*; ut ſi Caius juraret matrimonium contrahere cum hac fœmina particulari

ſub

ſub nomine Titiæ; putans eam eſſe Titiam quæ non eſt, & poſtea errorem ſuum deprehenderet: non teneretur juramento. Error enim circa ſubſtantiam rei, quæ fuit propria jurandi cauſa, irritam facit promiſſionem, & obligationem tollit.

XIV. *Dubium Sextum* & ultimum eſt, *de Vi*: ſive de Juramento per metum extorto contra voluntatem jurantis, ita ut metus ille ſi abeſſet, nollet jurare. Et eſt queſtio ſane difficilis & intricata: conabor tamen ſummam rei expedire, qua potero & brevitate & perſpicuitate. *Caſus* ergo *primus* eſt, ubi *metus* eſt *levis*, & qui non facile cadit in conſtantem virum: ut ſiquis metu iniquæ cenſuræ, vel irriſionis, vel iræ & offenſionis alicujus viri potentis, juramento ſe promitteret facturum aliquid quod ſibi eſſet inconveniens, quodque ni metus ille eſſet, nec facere vellet nec promittere. Pro reſponſione illud imprimis repetendum eſt, quod in tota hac materia juramentaria eſt ſanctiſſime obſervandum, ſiquid proponatur jurandum, quod eſt contra legem Dei, contra officium hominis Chriſtiani, *Caſus 2.*

ſtiani, contra bonos mores, contra leges Reip. contra antecedentem obligationem, aut alio quocunque reſpectu illicitum; non debere ullo aut commodi intuitu, aut periculi metu, ejuſmodi juramentum aut præſtari, aut præſtitum adimpleri. Hoc ſuppoſito dico, viro forti(id eſt pio; pius enim eſſe nequit qui non eſt fortis) ſimpliciter contemnendum eſſe inanem & levem metum, & omne ejuſmodi juramentum conſtanter & intrepide recuſandum. Nimirum eſt [i] *Vir juſtus fortis ut leo*; qua fortitudine qui deuitutus eſt, vix fieri poteſt ut faciat inſigne aliquid viro bono dignum. [k] *Qui* enim *obſervat ventum non ſeminabit, & qui ſpeculatur nubes non metet*, inquit Solomon. Imo vix fieri poteſt quin ut multa ſane faciat viro bono indigna: [l] *Timor* enim *hominis*, eodem Salomone teſte, *adducit laqueum*. At ſiquis forte præ animi anguſtia incautior laqueo ſe implicari paſſus fuerit, *ligavit ligamen ſuper animam ſuam*, & tenetur id qnod promiſit adimplere.

i Pro. 28. 1.

k Eccl. 11. 4.

l Prov. 29. 25.

Caſus

SECT. XV.

Caſus ſecundus eſt, ubi gravis & juſtus eſt metus, & qui cadere poteſt in conſtantem virum: qualis eſt metus captivitatis, amiſſionis omnium bonorum, infamiæ, cruciatus, & quod eſt τῆς φοβερῶν φοβερώτατον ipſius mortis. Dico *primùm* ut ſupra, ſi juramentum contineat in ſe quid illiciti, ne vel mortis vitandæ cauſâ à viro honeſto ſuſcipi debere; nec ſuſceptum poſſe ſine peccato ſervari. Audito Chriſtiani aurcam hominis Ethnici hac de re ſententiam: *m Juſtum & tenacem propoſiti virum Non civium ardor prava jubentium, Non vultus inſtantis tyranni Mente quatit ſolidâ.* Dico *ſecundò*, ſi res exigatur intentatâ vi aliqua aut gravi metu, quæ nec illicita eſt, nec cuiquam injuria, ſed ipſi tantum juranti plus minúſve incommoda; ut ſiquis iter faciens incideret in latrones, qui mortem ei ſtrictis gladiis minarentur, niſi promiſſâ ſub juramento certa pecuniæ ſummâ vitam redimat: *licitum eſſe* in hoc caſu pecuniam promittere, & promiſſionem jurejurando firmare. Ratio eſt, quia è duobus propoſitis malis licet, & prudentem decet, minus eligere: & minus malum eſt pecuniæ jactura quàm vitæ. Dico *tertiò*, Juramentum iſtiuſmodi *obligare*, & pactum

Caſus 30.

m Horat. 3. od. 2.

cum prædonibus precium omninò esse persolvendum. Quod etsi videatur ex antedictis esse satis manifestum; tamen cùm habeat hæc assertio magni nominis adversarios, inque his *Ciceronem* (singularis judicii virum, & de jurisjurandi religione, quoad licuit homini Gentili, hoc uno dempto cætera ferè rectissimè sentientem:) non abs re erit assertionem hanc aliquot rationibus confirmare. *Primò* ergo, qui jurat rem licitam & possibilem, tenetur id præstare: atqui pactam prædoni pecuniam solvere nec illicitum est, nec impossibile: ergo tenetur. *Secundò*, elegit id quod tunc visum est ipsi melius, quódque si è duobus alterum ipsi esset jam nunc necessario eligendum, denuo eligeret: & videtur non posse honestè recusari, quod fuit prudenter electum. *Tertiò*, quod ob certum finem promissum est, à promittente debet præstari, postquam consecutus est suum finem; quia omne sub conditione pactum, conditione illâ præstitâ debet & ipsum præstari: quo maximè fundamento nititur Voti conditionalis obligatio. Sed pactus cum latrone precium, eo fine id fecit, ut vitam suam redimeret: ergo postquam vitam redemit, assecutus finem quem intendebat, debet exolvere quod promisit. *Quartò*, suspecta debet esse semper prudentia carnis, ut inimica cordis puritati, & tranquillitati conscien-

tiæ

tiæ insidiosa: Prudentia autem carnis, quæ demum est, si hæc non fit, ubi videtur honestas cum utilitate certare, honesto postposito, id quod utile est amplecti? Vix poterit de pecunia pacta solvenda multum deliberare, cui potiores sunt divitiis religio & fides, & qui posthabendum statuit tranquilitati mentis commodum temporale. *Quintò*, demum laudantur Ethnicis *Regulus*, aliique (ut dictum est superius) qui fidem hostibus servârunt, etsi iniquissimis conditionibus pactam: Laudatur & ipsi Ciceroni *Pomponius tribunus*, qui servavit quod terrore coactus juraverat, idque hoc adjecto epiphonemate, tantum temporibus illis jusjurandum valeat.

SECT. XVI.

Ast excipiunt qui contra sentiunt; *Imprimis*, Non esse hostis, & latronis vel piratæ eandem rationem: cum hoste, perinde ac cum litis adversario, jure agendum (Gentium hic, ut illic civili:) & proinde fidem ei servandam; at cum prædone, velut humani generis communi hoste, nullam esse juris, ergo nec & fidei societatem. Respondeo: *primò*, peritos juris interpretes affirmare, esse aliquam vel cum latrone juris societatem; ut cui ex jure gentium depositum

ſit reddendum; ergo à pari & promiſſum ſolvendum. *Secundò*, etſi latroni nihil deberetur, ut perſonæ indignæ; qua ratione nudæ promiſſionis exſolutio poſſet fortaſſis excuſatiùs evitari: at Deo ſaltem præſtandam eſſe fidem. Objiciunt *ſecundò*, iſto pacto honeſtum civem à ſceleratis hominibus ſpoliari, quod cedit in malum publicum. Reſpondeo, imò verò honeſti civis vitam ſervari, quod cedit in bonum publicum. Aſt latrocinia, inquiunt *tertiò*, & rapinæ hac ratione ſtabilientur, ſi latronibus non modò impunè erit, ſed & lautè. Reſpondeo, id ſi fiat, per accidens fieri: ipſorum vitio, non illius; qui nec juvit ullo modo latrones, nec vel probavit promittendo vel probat promiſſum ſervando ipſorum factum; quin potius dum conſuluit ſibi, ipſorum quoque ſcelera ita impedivit, ut latrones eſſent ſolùm, non item homicidæ. Objicunt *quartò*, Obligationem juramenti oriri ex actu judicii & voluntatis deliberato: ergo ubi voluntas non eſt libera, ita ut non tam actio dicenda ſit quàm coactio, nullam videri ſequi (*n*) obligationem. Reſpondeo, Voluntatem cogi non poſſe, & hoc ab omnibus agnoſci. Poteſt quidem eſſe coactio ex parte principii actionis externi & remoti; ſed ex parte principii proximi, quæ eſt in omnibus actibus humanis voluntas, nulla poteſt eſſe

n *Nemo juramento tenetur, quod per neceſſitatem adactus eſt.* Sen. 1. controv. 6.

esse coactio. Juramentum ergo qui facit latroni, ut vitam servet volens facit, ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ. Non est ergo ejusmodi juramentum ἁπλῶς ἀκέσιον simpliciter involuntarium, sed mixtim; quod Aristoteli μὴ ἑκάσιον dicitur: actio sc. partim invita, quia fit non libenter; partim voluntaria, quia fit cum electione, etsi non liberrimâ, liberâ tamen satis ad hoc ut dici mereatur potiùs voluntaria quàm involuntaria; quia agens datâ sibi duorum optione potestatem habet eligendi utrum ex his malit. *Et vult, qui mavult.* Non ergo rectè dicitur eum coactum juravisse, qui cum poterat non juravisse maluit jurare. Morte enim interminatâ ni juraret, permissum est ipsius arbitrio, mallétne damnum interminatum pati, an juramenti obligatione ab illo damno liberari. Deliberavit, elegit obligari: ergo obligari voluit: & qui se voluisse obligari fatetur, absurdè dixerit (*a*) *se coactum esse*, & propterea non obligari. Objiciunt *quintò*, Latroni nihil deberi, & proinde viatorem non obligari; cùm omnibus obligatio dicat relationem ad debitum, ut ante dictum est: Latroni autem nil deberi probatur, quia nullum jus fundatur in injuria, & iniquissimum videtur ut quis ex facto suo injurioso jus aliquod sibi adquirat: ergo latroni, qui metum viatori incussit, & contra bonos mores extorsit ab eo juramentum

(*a*) ἀλλ' ἀδὲ τὸ βεβιᾶσθαι φάσκειν ἱκανὸν εἰς παράιτησιν. Nazian. epist. 219.

mentum iniquum, jus nullum accreſcit, proinde nec qui juravit obligatur. Reſpondeo, exurgere poſſe à Juramento *duplicem obligationem*: unam *homini* cui juratur, ut parti; *Deo* per quem juratur alteram, ut teſti & vindici. Multa poſſunt impedire priorem illam obligationem, ita ut jus nullum conſequatur is cui juratur, nec ei quidquam in foro conſcientiæ ex æquo bono à jurante debeatur: & de iſtoc obligationis & debiti genere procedit objectio. Verùm ceſſante obligatione reſpectu hominis injuriam aut vim inferentis, manet tamen Deo facta obligatio: cui & *irreverentia* fit, ſiquis juramentum admittat non intendens implere; & *injuria*, ſi admiſſum inſuper habeatur.

SECT. XVII.

Caſus 31 Reſtat unus adhuc *Caſus*, huic loco peculiaris: ſiquis incidens in latrones cogatur, ne ab eis occidatur, juramento ſilentium promittere; ſc. nunquam ſe ipſorum latrocinia cuiquam revelaturum, aut nomina magiſtratui proditurum. *Difficile eſt hoc in genere aliquid ſtatuere*, inquit Fredericus Baldwinus, profeſſor non ita pridem Wittenbergenſis: ſed addit *tutius ſibi videri ſi ſilentium non præſtet*, ſed magiſtratui indicet, etſi juraverit ſe non indicaturum. Cenſet itaque

que istusmodi juramentum non obligare; & affert suæ sententiæ tres rationes: quarum nulla mihi satisfacit, ut sunt ab eo propositæ, breviter & nudè sine ulteriore confirmatione. *Primò* ait, Juramentum hoc esse de re illicitâ. Si id constaret, confecta res esset, nec opus esset aliis argumentis. Sed hoc ab eo sumitur, non probatur. Si eo putetur esse illicitum, quia officium est boni civis homines facinorosos ad magistratum deferre, ut supplicio quod commeriti sunt afficiantur: conceditur id quidem, sed non propterea sequitur semper peccatum esse non deferre; cùm præcepta officiorum affirmativa obligent ad ea præstanda non simpliciter, sed cùm possumus & expedit pro exigentiâ circumstantiarum. Dicit *secundò*, tale juramentum *videri habere speciem quandam* colluſionis cum latronibus. Quod est ab eo ita timidè pronunciatum, ut non debeat putari multum fiduciæ posuisse in hoc argumento, [*Speciem* colluſionis, speciem *quandam*, & *videtur* habere.] Quod sive sit verum, sive non: quis interim probaverit non licere homini viatori, si inciderit in latrones, in aperto vitæ periculo, aliquid facere quod *videtur* habere cum eis *speciem quandam* colluſionis? Quod tertio loco affert, hoc silentio justitiam impediri, improbos in impietate sua confirmari, alios hac occa-

sione induci posse in discrimen vitæ: valeret quidem, si ex eorum manibus salvus & injuratus evasisset. Atqui supponimus, ni jurasset, occidendum. Quæro ergo, licuíne ei in tàm certo vitæ discrimine jurare silentium, vel non licuit: Si non licuit, (& sanè duo priora argumenta aut id efficiunt, aut nihili sunt) certò pereundum ei fuit, & quis tum supereſſet qui magistratui latrones indicaret? Quæ ex ipsius silentio incommoda sequi objiciuntur, ex ipsius morte (cùm mortuis indictum sit perpetuum silentium) non essent eadem insecutura? At si licuit jurare, licebit & juramentum observare: nisi fortè (quod fieri potest) casus aliquis insperatò emergens rem quo tempore jurabatur licitam reddiderit postea ex accidente illicitam. Stet ergo, donec contrarium firmioribus rationibus probetur, & in hoc casu & in cæteris ubi vigent dolus, metus, tyrannis & similia; virum bonum aut non debuisse jurare (quod durum videtur summo in vitæ discrimine, si res ipsa non sit illicita) aut debere quod juravit religiosè observare. Atque hactenus de Juramenti causâ Efficiente. In quâ pertractandâ volueram esse brevior, sed res non tulit. Excrevit stylus dum ista meditor longiùs quàm expectabam; & tamen non pauca quæ possent utiliter dici, dum brevitati consulo, prudens prætermisi.

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10
11
12
13

Præ-

Prælectio Quinta.

De Juramenti Forma Externa. Continens Casus Decem.

Summarium.

1. *Juramentum per sola signa sine verbis.*
2. *Juramentum per Creaturam.*
3. *Juramentum per Idola.*
4. *Utrum juratum sit necne, ut dignoscatur.*
5. —— κειτήριον *Primum; forma verborum.*
6. —— *Secundum; vis verborum.*
7. *Obiter de Josephi illa formula,* Per vitam Pharaonis.
8. —— *Tertium* κειτήειον, *Mos gentis.*
9. —— *Quartum, Intentio jurantis.*
10. *Dictorum Criteriorum usus.*
11. *Solennis juramenti Ritus.*
12. *Solennitas an augeat obligationem.*
13. *Juramenti solennitas omissa.*

SECT.

SECT. I.

DE Juramenti Cauſis *Materiali* & *Efficiente*, in ſuperioribus actum eſt: de *Cauſâ Formali* nunc agendum. Cum autem duplex ſit rei alicujus *Forma*; *Externa*, & *Interna*: quæ hujus ſunt claſſis, ut duo capita ita revocanda ſunt, ut quæ ad Juramenti verba aut ſigna pertinent, eò quod ſenſibus exterioribus percipiantur, *Externæ Formæ* nomine veniant; quæ verò ad ejuſdem ſenſum & interpretationem, quod interioris mentis eſt opus, *Formæ Internæ*. Reſpectu Externæ Formæ, Juramentum aut ſignis ſolùm conſtat, aut verbis ſolùm, aut utriſque.

Caſus 32 Dubium itaque primum eſt de eo juramento, quod ſigno ſolùm ſit ſine verbis Fuerunt qui exiſtimarent, niſi expreſſè adhibito aut verbo *Juro*, aut Dei nomine, dicendo *Juro* me facturum, vel *per Deum* faciam, *Deum teſtor*, *Ita me Deus adjuvet*, vel quid ſimile; nudam eſſe promiſſionem, non item Juramentum: & proinde obligare quidem ſub pœna mendacii, ſed non ſub pœna perjurii; ita ut qui non fecerit quod pollicitus eſt, reus ſit violatæ fidei, quæ & in promiſſionibus eſt ſervanda, non autem ejus religionis quæ in juramento eſt. Dicitur & *Bartolus* à Caſuiſtis in ea fuiſſe ſententia, ut putaret verba

verba ſaltem aliqua ad juramenti rationem ſic eſſe neceſſaria, ut niſi verbis prolatis fiat teſtificatio, non ſit formaliter juramentum, nec eo nomine obliget. Sed meritò ab omnibus rejicitur utraque ſententia. Cum enim verborum præcipuus uſus ſit, εἰς τὸ ἑρμήνευειν, ut ſc. interpretes ſint τῶν ἐν τῇ ψυχῇ νοημάτων, eorum conceptum quæ in mente ſunt, & quorum ſunt ſigna: ſi fieri poſſet ut illi mentis conceptus (etſi minùs fortaſſis commodè, ſufficienter tamen) aliqua alia ratione, ut ſcripto, nutibus, aliiſve indiciis ita ſignificentur, ut ab aliis intelligantur: nulla cogit neceſſitas ut verbis prolatis opus ſiet. Sic muti, & quibus exſecta eſt lingua, & qui ex gravi morbo, vel jam morituri ſermonis uſum amiſerunt, ſi debeant aut matrimonium contrahere, aut teſtamentum condere, aut aliud quodvis præſtare, quod ſine clarâ & indubitatâ aſſenſus ſui ſignificatione fieri non poteſt; cum vivâ voce non poſſunt, ſolent nutu, manu ſublevatâ, aut alio id genus indicio mentem ſuam interrogantibus ſignificare. Quæ ſignificatio non minùs valida eſt ad omnem juris effectum, quàm ea quæ vivâ voce fit. Eadem prorſus & juramenti ratio eſt: in quo modò Deus quoquo modo teſtis invocetur, ſive id ab aliquo expreſſè fiat verbis prolatis, ſive tacitè ſignis quibuſcunque ſufficientibus ad hoc,

ut

ut hi quorum interest manifestè intelligant velle eum interposito Deo teste fidem suam obligare; ejusmodi actus & formaliter juramentum est, & omninò sufficit ad inducendam obligationem in conscientia. Quò facit quem adducit è vetere Comico senarium Johannes Stobæus, (*a*) Ὅρκος βέβαιος ἐστι, κἂν νεύσω μόνον, *Firmum est juramentum, si vel annuero solùm.* Frustra ergo est, & egregius sui (*b*) impostor, siquis se juramenti vinculo aut penitus solutum, aut saltem laxiùs obligatum eo putent, quòd verbum nullum juratorium emiserit. Si alteri quasi Deo teste & arbitro (*c*) *interoganti*, ita se gesserit omninò assensisse videretur; vel si ubi utile ei esset (respectu alicujus temporalis commodi) videri *in aliena verba* jurasse, amici alicujus operâ sciens lubens usus fuerit, qui falsò licet testaretur, tamen ipsum ita jurasse: ligavit eo facto ligamen super animam suam, & secundùm omne quod egressum est ex interrogantis vel exigentis ore facere tenetur non minùs, quàm si egressum esset ex ore suo, si res sit licita & præstari debeat: sin illicitam sciverit, non poterit isthoc artificio perjurii crimen devitare.

a Ser. 27.
b πάσχουσιν οἱ πολλοὶ ἑαυτοὺς, τοὺς ἐγγράφους δίχα τῶν ῥημάτων (sic corrigente Mētacutio qd. antè δερμάτον legebatur) ἀφοσίωσιν, ἀλλ' οὐκ ὅρκον ὑπολαμβάνοντες. Nazian. epist. 219.
c ὅρκος ἐστὶν ἢ τοῦ ἐπερωτήσαντος καὶ πεισθέντος πληροφορία. Ibid.

SECT.

SECT. II.

Porrò ut ſigno ſolo poteſt ſine verbis, ita ſolis verbis poteſt & ſæpiſſimè ſolet ſine ſignis jurari: cùm in aliis, tùm vel maximè in iis juramentis, quæ incautis in ſermone communi excidunt. Verba autem juramenti duobus adhuc modis conſiderari poſſunt: vel quantum ad res per quas juratur, vel quoad exprimendi modum & formulas loquendi quibus juratur. *Dubium* ergo *Secundum* eſt de Obligatione Juramenti, ratione ejus ſive rei ſive perſonæ per quam juratur: ubi duo occurrunt Caſus. *Caſus prior* eſt, an & quatenus obligetur qui jurat per aliquam creaturam? Certum enim eſt & ab omnibus conceditur, & licitum eſſe & obligatorium Juramentum per Deum creatorem factum: Sed de Juramento per Creaturam nonnulla eſt dubitatio. Pro reſponſione tamen dico *primò*, Jurare per creaturam abſolutè, ultimatè, & terminativè, ita ut conſtituatur in aliquâ creaturâ finis & vis juramenti ſine relatione ad Deum, *ſimpliciter illicitum* eſſe. Ratio manifeſta: quia exhibetur eo pacto Creaturæ reverentia ſoli Deo debita. Juramentum enim (ut antè dictum eſt) eſt cultus Latriæ, qui non debet exhiberi ulli creaturæ: quatenus jurans invocando Deum teſtem *Caſus 33.*

ut hi quorum interest manifestè intelligant velle eum interposito Deo teste fidem suam obligare; ejusmodi actus & formaliter juramentum est, & omninò sufficit ad inducendam obligationem in conscientia. Quò facit quem adducit è vetere Comico senarium Johannes Stobæus, (*a*) Ὅρκος βέβαιος ἐστι, κἂν νεύσω μόνον, *Firmum est juramentum, si vel annuero solùm.* Frustra ergo est, & egregius sui (*b*) impostor, siquis se juramenti vinculo aut penitus solutum, aut saltem laxiùs obligatum eo putent, quòd verbum nullum juratorium emiserit. Si alteri quasi Deo teste & arbitro (*c*) *interoganti*, ita se gesserit omninò assensisse videretur; vel si ubi utile ei esset (respectu alicujus temporalis commodi) videri *in aliena verba* jurasse, amici alicujus operâ sciens lubens usus fuerit, qui falsò licet testaretur, tamen ipsum ita jurasse: ligavit eo facto ligamen super animam suam, & secundùm omne quod egressum est ex interrogantis vel exigentis ore facere tenetur non minùs, quàm si egressum esset ex ore suo, si res sit licita & præstari debeat: sin illicitam sciverit, non poterit isthoc artificio perjurii crimen devitare.

a Ser. 27.
b πάζουσιν οἱ πολλοὶ ἑαυτοὺς, τοὺς ἐγγράφους δίχα τῶν ῥημάτων (sic corrigente Metacutio qd. antè δερμάτον legebatur) ἀφοσίωσιν, ἀλλ' οὐκ ὅρκον ὑπολαμβάνοντες. Nazian. epist. 219.
c ὅρκος ἐστὶν ἢ τοῦ ἐπερωτήσαντος καὶ πεισθέντος πληροφορία. Ibid.

SECT.

SECT. II.

Porrò ut ſigno ſolo poteſt ſine verbis, ita ſolis verbis poteſt & ſæpiſſimè ſolet ſine ſignis jurari: cùm in aliis, tùm vel maximè in iis juramentis, quæ incautis in ſermone communi excidunt. Verba autem juramenti duobus adhuc modis conſiderari poſſunt: vel quantum ad res per quas juratur, vel quoad exprimendi modum & formulas loquendi quibus juratur. *Dubium* ergo *Secundum* eſt de Obligatione Juramenti, ratione ejus ſive rei ſive perſonæ per quam juratur: ubi duo occurrunt Caſus. *Caſus prior* eſt, an & quatenus obligetur qui jurat per aliquam creaturam? Certum enim eſt & ab omnibus conceditur, & licitum eſſe & obligatorium Juramentum per Deum creatorem factum: Sed de Juramento per Creaturam nonnulla eſt dubitatio. Pro reſponſione tamen dico *primò*, Jurare per creaturam abſolutè, ultimatè, & terminativè, ita ut conſtituatur in aliquâ creaturâ finis & vis juramenti ſine relatione ad Deum, *ſimpliciter illicitum* eſſe. Ratio manifeſta: quia exhibetur eo pacto Creaturæ reverentia ſoli Deo debita. Juramentum enim (ut antè dictum eſt) eſt cultus Latriæ, qui non debet exhiberi ulli creaturæ: quatenus jurans invocando Deum teſtem *Caſus 33.*

teſtem & vindicem, ipſo facto agnoſcit eum & cordis inſpectorem, ut qui ſciat an mens conſentiat verbis; & juſtiſſimum ac potentiſſimum peccatorum cordis punitorem: quorum neutrum rei cuicunque creatæ poteſt competere. Imò iſtiuſmodi Juramentum eſſet vel ex ipſorum Pontificiorum confeſſione, planè Idololatricum. Dico *ſecundò*, Jurare per Creaturas relativè & quaſi tranſitivè, ut ſolent Pontificii: per B. Virginem, & alios Sanctos Sanctorumve reliquias; hoc eſt (ut ipſi exponunt) non ultimatè & terminativè, ita ut cultus in ipſis terminetur, ſed relativè & tranſitive, ita ut ipſos pertranſeat & per ipſos deferatur finaliter ad Deum: dico inquam, hoc eſſe ſaltem ſuperſtitioſum. Quia nullo aut rationis lumine, aut Scripturæ teſtimonio conſtat, ullam Creaturam, quantumvis ſanctam habere concreditam ſive delegatam ſibi à Deo poteſtatem, vel cognoſcendi corda hominum, vel puniendi eorum perjuria. Dico *tertiò*, inter jurandum tacito Dei nomine alicujus Creaturæ mentionem facere, ut ſiquis juraret *per caput*, *per animam*, *per ſalutem ſuam*, aut *per hunc ignem vel panem* &c. (etſi propter periculum ſcandali, & quòd mali ſpeciem aliquam habere videatur, conſultius eſſet ab ejuſmodi formulis omnino abſtinere) non tamen videri ſimpliciter illicitum

præ-

præciſè ob hoc quod per ſolum Deum ſit jurandum. Ratio eſt: quia per iſtas formulas aut non juratur omninò, aut per Deum ſolum juratur. Quod ut clariùs intelligatur, ne videar aut aliquid novi & ſuſpecti dogmatis invexiſſe in Eccleſiam, aut execrandæ illi jurandi per creaturas conſuetudini, quæ paſſim (proh dolor!) nimium quantum invaluit, veniam indulſiſſe: Sciendum eſt in iſtiuſmodi formulis, in quibus fit Creaturæ alicujus mentio, quaſi per modum jurandi, per Deum tamen revera ſæpè jurari interpretativè. Ut in omnibus iis quæ ex communi more concipiendi habent in ſe vim quandam execratoriam: ut *per animam*, *per ſalutem meam* hoc vel illud faciam: quæ ſunt perinde intelligenda acſi diceretur, *Ne ſit Deus animæ meæ propitius*, *Ne mihi Deus ſalutem donet æternam*, ni fecero. Itémque in his in quibus res eæ nominantur, quæ ſunt aptæ ex ſui natura ſpeciatim, nos excitare ad aliquam recordationem Dei: quomodo cum Judæi olim jurabant *Per Cælum*, *Per hanc ſacram victimam*, &c. id ita aut intelligebant, aut intelligere debebant, ac ſi dixiſſent, *Per Deum cujus eſt in cælo thronus*, *Per Deum cui hæc ſacra fiunt*, &c. Aſt ubi ejuſmodi rerum nomina adhibentur, quæ non habent ex naturâ ſui aliquam ſpecialem vel propinquam aptitudinem excitandi in nobis

cogi-

cogitationem aliquam de Deo, nec videntur implicare aliquid execratorium; ut siquis ad mensam vel ante focum juraret *Per hanc panem*, *Per hunc ignem*, &c. etsi propter modum exprimendi videantur istiusmodi formulæ juramenti speciem habere; revera tamen & interpretativè non sunt Juramenta, sed meræ potiùs obtestationes, ut in dubio tertio mox plenius explicabitur. Dico *quartò*, omne Juramentum quod per creaturas fieri videtur, sive licitè sive illicitè; hoc est, sive terminetur in creatura (sicut est cultus Imaginum apud vulgus Pontificiorum) quod est Idololatricum; sive juretur per creaturam transitivè, ut inde mediatè & ultimatè deferatur ad Deum (quâ argutiolâ doctiores Pontificii suam εἰκονολοξίαν tueri conantur) quod tamen est superstitiosum; sive implicitè & interpretativè per Deum fiat adhibito tamen creaturæ nomine: si modò sit revera & *formaliter Juramentum*, & non tantùm *Obtestatio*; non minùs obligare jurantem ad faciendum id quod promisit, quam si per Deum ipsum disertis verbis juratum fuisset. Cujus ratio est, quia in omni Juramento, quod revera & formaliter est tale, Deus aliquo modo testis advocatur. Dico *quintò*, ut possit fortassis ex his quæ jam dicta sunt, aliquo modo defendi Juramenta istiusmodi non esse simpliciter & de toto gene-

genere illicita, si saltem eo etiam quo dictum est modo intelligantur: tamen cum certum sit ea nihilo esse minùs obligatoria, quàm alia, nec ulla cogat necessitas ut iis utamur, (quia possumus ubi juramento est opus, aliis uti formulis, & ubi non est opus, oportet omninò non jurare: videri esse officium hominis Christiani, quisquis conscientiæ suæ tranquillitati seriò consultum cupit, ab ejusmodi formulis prorsus abstinere. Id quod iis omnibus non ægrè persuasum fore existimo, qui earum aut originem aut exitum penitùs fuerint contemplati. Originem debent, partim Chaldæorum, Ægyptiorum, aliarúmque superstitiosarum gentium Idolomaniæ, qui per *Solem*, *Ignem*, & alias creaturas, quas pro Diis habuerunt, velut per numina jurarunt: partim reverentiæ nominis & majestatis divinæ apud populum Dei; quæ initio fortassis pia & justa, decursu temporis paulatim abiit in eam superstitionem, auctâ præsertim ex prava consuetudine jurandi libidine, ut ordinariè mallent per obvia quævis jurare, quam ἐπι τὸν ποιητὴν ϗ πατέρα τῶν ὅλων ἀναφέρειν, ut loquitur Philo, *ad rerum universarum conditorem & patrem procurrere.* Quod & veteres *Græcos* (quorum plerosque ritus & mores & Hebræorum æmulatione fluxisse quivis potest facilè observare) feciſſe adnotarunt

Græcorum Poetarum Scholiastæ: qui eos non solitos scribunt προπετῶς κτ. τῶν θεῶν ὀμνύειν facile per Deos jurare, ἀλλὰ κτ. τῶν προσυγχανόντων per ea quæ præstò erant ad manum aut ante oculos, ut panem, ignem, aquam, avem, sceptrum, aut quid simile. At quod ex divini numinis reverentiâ quadam ortum videtur, abiit tandem in summam ejus irreverentiam & contemptum: ut ferè videre est astu Diaboli, & justo Dei peccatis peccata punientis judicio: pietatem postquam degenerare cœperit in superstitionem exire tandem in apertam impietatem. Etenim postquam ex superstitione jurari cœptum est per creaturas; eo tandem increvit licentiæ jurandi cacoethes, ut dum à Dei nomine temperarent, non sibi homines aut jurandi metam ullam figerent, aut ullo pejerandi metu ducerentur. *Qui sceptrum non putat esse Deos*, ut ille loquitur, putat & licere sibi per *sceptrum* juranti secus facere, quàm si per Deos juratum fuisset. De Manichæis ita Augustinus, *Jurabant sæpissimè, nullóque mentis scrupulo per Creaturas.* Et proculdubio apud Judæos, ex quo invaluit mos iste jurandi per creaturas, plurimum imminutam fuisse jurisjurandi reventiam, è Christi verbis, *Math.* c. 5. & 23. apertissimè constat. Quorum verborum ex utriusque loci collatione is videtur esse scopus, ut duplicem

ὤμνυέ τ' οὐδείς τοτ' ἀνθρώπων θεὸν, ἀλλ' ὄρνιθας ἅπαντες. *Aristoph. in Avib. ubi Scholiastes docet ex 12. Creticorum Socratis, id fuisse à Rhadamantho institutum.*

ὅρκιον σκῆπτρον. καθ' οὗ ὤμνυον οἱ βασιλεῖς. Suid. 19. contra Faust. 22.

ὄμνυσιν ἔτι καὶ νῦν τὴν χὴν ὅταν ἐξαπατᾷ τις τί. *Aristoph. in Avibus.*

cem (fortè an & triplicem) ipsorum errorem corrigeret. *Primùm*, quòd sibi, modò à Dei nomine abstineretur, in rebus quamvis leviculis, jurandi libertatem & παῤῥησίαν quandam concederent. *Alterum*, quòd putarent jurando non peccari, si vel per Deum juraretur, modò verum esset quod juraretur. *Tertium*, quòd existimarent non esse perjurium, etsi res falsa juraretur, dum per creaturas id fieret, non autem per Deum. Sic enim illi perperam interpretabantur quod dictum erat, *Non pejerabis, sed reddes Domino jusjurandum tuum.* Docet itaque Christus Juramenta illa, in quibus rei alicujus creatæ, non item Dei nomen assumitur, non esse propterea aut minùs verè Juramenta, aut minùs obligatoria, quàm illa in quibus per ipsum Deum disertim juratur. Et hæc de priore Casu dicta sunto.

SECT. III.

Casus posterior est, cum per idola aut falsos deos juratur. Pro solutione dubii in hoc casu, dico *primò*, ejusmodi juramenta esse simpliciter illicita & planè idololatrica, & à Deo expressè prohibita. Deferunt enim cultum soli vero Deo debitum diis non veris; contrà præceptum Dei, *Deut. 6. 13. Deum tuum timebis & ipsi soli servies, & jurabis per* *Casus 34.*

nomen ejus. Et graviter Deus ipse, *Jer.* 5. 9. improperat populo suo hoc peccatum: *Quomodo*, inquit, *propitius sim tibi? Filii tui dereliquerunt me, & juraverunt per eos qui non sunt dii.* Dico *secundò*, Juramentum ejusmodi sub pœna perjurii obligare, & *a* servari debere: ita ut perjurus sit qui fidem sic datam fefellerit in re licitâ. Quo facit illud Augustini, *b* *Quia juravit per quos non debuit, & contra pollicitam fidem feceret quod non debuit, bis utique peccavit*: Et iterum, *c* *Et qui per lapidem jurat, si falsum jurat, perjurus est.* Si objicies, non esse hoc Juramentum, quia Deus testis non advocatur, siquidem deus falsus non est Deus; & proinde non obligare. Respondeo, etsi deus falsus sit revera non Deus, (quia ut Verum convertitur cum Ente, sic falsum convertitur cum Non-ente) est tamen Deus opinione ipsius qui jurat: quod sufficit ad inducendam obligationem: Et proinde tale Juramentum est ex hypothesi verum juramentum; suppositâ sc. erroneâ jurantis conscientiâ: quatenus tenetur in conscientiâ suâ id præstare quilibet; quod secundùm conscientiæ suæ judicium juramento firmavit. Deus enim verus, si fides vel per falsum deum facta violetur, in suam injuriam id factum interpretatur: quia sc. jurans, *d* *quanquam sub falsis notis, generali tamen complexione numen divinum*

a Jure-jurando, quod propriâ superstitione juratum est, standum. l. 5. §. 1. ff. de jurejur.

b Ep. 154.

c Ibid.

d Grot. 2. de jur. bel. 13.

num intuetur. Unde Auguſtinus, *e Non te audit lapis loquentem; ſed punit Deus fallentem.* Reſpicit ut opinor, ſolennem illum ritum Romanorum, quo jurans lapidem ſilicem manu tenens hæc verba proloquutus, *Si ſciens fallo, ita me Jupiter bonis omnibus ejiciat, ut ego hunc lapidem*, protenus lapidem à ſe projecit: quod qui fecit, *f Jovem lapidem jurare* dicebatur. Qui ergo per Deum falſum pejerat, vindicem perjurii ſentiet Deum verum, *g* ὡς κατα-φρονήσας ὁσιότητος, ut ait author libri Sapientiæ, *tanquam numinis & religionis contemptor.* Imò ita fidenter pronunciat hac in re Auguſtinus, ut non vereatur affirmare, *h ſine ulla dubitatione minùs malum eſſe jurare per deum falſum veraciter, quam fallaciter per Deum verum* Quod ejus dictum non eſt ἁπλῶς & omni ex parte intelligendum; ſed ſecundum quid, & præciſe quoad rationem mendacii & perjurii. quod ſolum ibi conſideraverit. Dico *tertiò*, ex hac vi obligatoria talis juramenti pendere ſolutionem illius quæſtionis quæ à Publicola quodam propoſita fuit B. Auguſtino, & ab illo luſè tractatur totâ Epiſtolâ 154. *Liceátque ab eo exigere juſjurandum, quem ſcimus juraturum per idola?* Quod ille licere confirmat, cùm exemplo *Abrahæ*, qui fœdus cum Abimelecho pactum dato acceptóque viciſſim juramento confir-

e Epiſt. 154

f *Memorat Plutarcho in Sylla, & Polybius, cujus interpres bis* per lapidem *vertit pro* Jovem lapidem: *deceptus ut videtur à Græco exemplari, in quo pro* Δία λίθον *reperit* διὰ λίθον. v. Paul. Leopard. 6. emendat. 15.

g Sap. 14. 30.

h ubi ſupra

Gen. 21. mavit, *Gen.* 21. quod & à *Facobo* itidem
31. 2. postea factum cum Labane, *Gen.* 31. tum
Gen 31. 31, &c. etiam ratione; quia aliàs nulla esset ratio accommoda paciscendi fœdera, aut conservandæ fidei & pacis publicæ cum homine idololatra: nec sit ullâ Dei lege prohibitum uti illius fide in bonum, qui per falsos *Deos* malè jurat. Si dicatur, hoc esse communicare malo alieno: respondet Augustinus —— Non per hoc peccato ejus se sociare, quo per damonia juravit; sed tantùm bono pacto ejus qui finem dedit, & servavit. Et de secundo dubio hactenus.

SECT. IV.

Sequitur *Dubium Tertium*; quod respicit Juramentum, quantum ad modum exprimendi, & jurandi Formulas. Ratio dubitandi est, quòd cum certum sit omne id quod est verè & formaliter Juramentum obligare sub culpa & pœna perjurii, non item illas formulas quæ non sunt juramenta: opus est, ut ex illis formulis quæ juramenti speciem habere videntur, certo aliquo charactere vel notâ internoscere valeamus; quænam sint & quæ non sint propriè & formaliter Juramenta. Quâ in re fateor Casuistarum, quotquot licuit in hac temporis angustiâ consulere, mihi neminem satisfacere:

facere: qui hanc quæstionem partim leviter attigerunt, partim non satis distinctè tractarunt. Ut ergo distinctius aliquid hac de re quantum ad alia festinanti licebit proponam; Sciendum nudæ assertioni vel promissioni superaddi plerunque ad fidem faciendam aliquam, quasi confirmationem: idque aut *Asseveratione*, aut *Obtestatione*, aut demum *Juramento*. Quæ tria, etsi videri possint non multum inter se distare, & *gradu* potius quàm *specie* differre: revera tamen intrinsecè, formaliter, & specificè ad invicem distinguuntur. Verùm est illa distinctio, ob affinitatem, & finis in quem tendunt, & vocum quibus exprimuntur, adeò sæpè obscura, ut difficile sit tria ista aut non penitus confundere, aut dextrè & peritè distinguere. Itaque quò melius istæc internoscantur: quatuor mihi videntur esse consideranda, ex quibus velut criteriis de qualibet loquendi formulâ sitne Juramentum, an Obtestatio, an Asseveratio tantùm, poterimus aliquatenus dijudicare. Forma sc. verborum, eorundem propria & genuina vis, Mos gentis, & Intentio ipsius jurantis.

SECT. V.

Casus 35. *Primò*, ex ipsa *verborum formâ* quandóq; satis constare potest, utrum juratum sit, vel non. *Juro mihi te daturum centum. Iuro:* vel *per Deum* dabo: vel *Deo teste* aut *coram Deo* spondeo me daturum: vel Dabo, *ita me Deus adjuvet*; aut aliquid simile si respondeatur, quin juratum sit nemini potesse esse dubium. Obligatur proinde, qui istiusmodi aliqua loquendi formulâ usus fuerit, ipso facto: & si rem promissam non fecerit, perjurii reus est. Ast illud, *Dabin' mihi centum? Dabo*: nudam esse *Promissionem* vel ipsa verba ostendunt, nullâ adjectâ ulteriore datæ fidei confirmatione. *Dixti mihi te daturum centum? Dabisne? Certè dabo: crede mihi non fallam.* Accessit quidem promissioni aliqua confirmatio: sed ex ipsa verborum forma satis constat hanc esse meram *Asseverationem*, non autem Juramentum, imò ne Obtestatio quidem: quum nec Deus testis adducatur, nec aliquod aliud fidei velut pignus. *Quos mihi politicus es centum, quî sciam te daturum? Cape hanc dextram; Fide boni viri* dabo; *quàm certum est solem hunc lucere*, faciam; *nulla mihi sit apud te in posterum fides* ni fecero, &c. Plus quam meram Asseverationem ista continere verba ipsa indi-

indicant, nondum tamen juratum esse. Sunt ergo potiùs *Obtestationes* dicendæ: in quibus sc. ad rei promissæ vel etiam asseveratæ, ulteriorem confirmationem, rem aliquam nobis charam, aut omnibus certam & manifestam, quasi fidei nostræ pignus interponimus. Ubi ergo ex ipsa verborum forma liquidò satis constare potest, sitne id quod ad confirmandam promissionem assumitur, propriè *Juramentum*, vel *Asseveratio* mera, vel etiam *Obtestatio*; non opus erit ulteriori disquisitione.

SECT. VI.

Sed quia sæpissimè contingit, ob formularum similitudinem, vel ambiguam alicujus vocabuli significationem, vel significandi latitudinem; vel aliâ aliquà de causâ, ut non possit ex verbis prolatis sit nécne juratum certò dijudicari: attendi debet *secundo* loco *verborum propria vis* & genuinus sensus, atque inde sumi judicium. Videri enim potest ex formâ verborum, illas omnes locutiones, in quibus aut Dei nomen adhibetur, aut τὸν Græcorum cum accusativo casu, aut Latinum *Per*, aut Anglicum By, esse formaliter Juramenta. Quâ solâ ratione adductus Soto putavit tantum esse discriminis inter has formulas, *Per fidem*, & *In fide*; *per veritatem* Casus 36.

&

& *In veritate*, ut illas diceret esse formaliter Juramenta, non item istas. At si verborum vis & genuinus sensus penitiùs introspiciatur, nullum erit discrimen inter præpositiones *Per* & *In*, si ad eandem rem applicentur: sed prout res cui applicantur sacra erit vel civilis, perinde de utrâque judicari debet. Illa ergo formula *Per Deum* est ex vi verborum propriè Juramentum: quia res sacra est Dei nomen, & qui sic loquitur, Deum inducit testem, Ast illa *Per Fidem* (etsi ex more alicujus gentis, aut intentione dicentis poterit esse Juramentum) non est tamen Juramentum ex vi verborum, sed *Assèveratio* tantùm, vel ad plurimum *Obtestatio*. Quia fides humana non est res sacra, sed civilis: & qui sic loquitur non adducit Deum testem, sed tantùm pronunciat secundùm fidem suam, sive declarat rem à se cum animi deliberatione seriò & sincerè dici. Istorum enim verborum *Per fidem meam*, sive in assertoriâ sive in promissoriâ materiâ, hæc est genuina expositio: *Ex animo loquor, verè id dico quod sentio; pignero tibi fidem meam rem ita se habere; si sciens fallo, nulla mihi in posterum fides habeatur*, &c. Non est ergo *fidei* interpositio ex vi verborum Juramentum; nisi forte ubi nos revocat ad Juramentum aliquod prius à nobis præstitum: ut in hac Academiâ, cum postulatur quis ad interrogata respondere virtute ju-

juramenti ſub hac forma, *Tu dices fide tuâ datâ huic Univerſitati*----& cum indicuntur ſolenniter Convocationes, quibus intereſſe jubentur à Bedellis *Doctores, Magiſtri Regentes & non Regentes, Per fidem, per fidem, per fidem.* Quod idem mihi (etſi ſciam multos aliter ſentire) dicendum videtur de illo Paulino, νὴ τὴν καύχησιν *per gloriationem noſtram quam habeo in Chriſto, quotidiè morior*: ſcilicet non eſſe propriè Juramentum, etſi illud νὴ adjunctum habeat, ſed ſeriam tantùm aſſeverationem; ſe, ut morti ſemper obnoxium, ita quotidiè paratum eſſe, cum Deus voluerit, mori. 1 Cor. 15. 31.

SECT. VII.

De illis autem Ioſephi verbis ad fratres ſuos (*a*) *Per vitam Pharaonis exploratores eſtis*; de quibus variè diſputant interpretes; quid ſit ſentiendum, poterit fortaſſis ex his quæ jam dicta ſunt haud incommodè judicari. Sunt qui *Joſephum* diu jam inter aulicos Pharaonis verſatum (quaſi ipſi ex quotidiano convictu affricuiſſent ei aliquid de ſcabie ſua) ſic paulatim putant ipſorum moribus hac ſaltem ex parte aſſueviſſe, ut didicerit tandem ad ipſorum exemplar *per vitam Regis* jurare; quomodo ſolitæ ſunt poſterioribus ſeculis Romani ex adulatione quadam jurare *per genium Imperatoris.* (*a*) Gen. 42. 15. Opin. 1.

toris. Sed non facile me patior de dictis factisque insignium pietate virorum sequiùs judicare quam res ipsa cogit. Video veterum plerosque ita Sanctorum famæ detulisse, ut ingenio suo nimium indulserint, dum eorum apertos lapsus honesto aliquo velamine excusare conantur. Errore saltem aliquantò honestiore, quàm est error eorum, qui postremo hoc seculo amant è diverso in piorum virorum lapsus curiosiùs inquirere, & ne desit quod calumnientur, vel recte facta pervertendo sincerum vas incrustare gestiunt. Opin. 2. Mitiùs aliquantò alii *Iosephi* dictum illud interpretantur: eum sc. quò tectiùs rem gereret & ne fratribus alicunde fortè suboleret quis esset, ni Ægyptiaci principis quam induerat personam peritè sustineret, formulam hanc jurandi Aulicis regiis familiarem, illâ tantum vice in compendium simulationis adhibuisse. At mihi non est volupe vel hanc culpam, etsi paulò leviorem, sanctissimo viro impingere sine necessitate. Opin. 3. Tertia est eorum sententia, qui *Iosephum* liberant quidem ab omni culpa: sed eâ ratione, quòd putent ante interdicta à Christo id genus juramenta, licuisse cuivis sine peccato per creaturam jurare. Quam sententiam fateor mihi eatenus probari, quòd *Iosephum* immunem culpæ statuat: Sed rationem illius sententiæ non probari. Nam *primò* non con-

conſtat Chriſtum interdixiſſe ſpeciatim Juramenta per Creaturas, magis quàm ea quæ per Deum fiunt: Prohibuit enim utriuſque generis omnia non neceſſaria. Nec opus fuit iſta novo interdicto prohibere, quæ ex ſe erant ſemper illicita. Et quod ſpeciatim dixit de Juramento per creaturas, eò tendit ut oſtendat ejuſmodi juramenta, contra quàm ſenſerant Judæi, ſi præſtita forent, non minus obligare quam quæ expreſſo Dei nomine fiunt. Secundò nec verum eſt licuiſſe piis ante Chriſtum, ex quadam diſpenſatione ſive indulgentiâ divinâ per creaturas jurare, cum is cultus ſoli Deo debeatur, ut eo *Deut.* 6. & *Ierem.* 5. ante probatum eſt. Qui poſterior locus, etſi forſan eos qui per idola ſeu falſos Deos jurabant, peculiariter reſpiciat: vis tamen argumenti quo utitur Propheta, à genere ducti, eos etiam attinet, qui *per creaturas* jurant, quum & de Creaturis rectò dicatur quòd *non ſunt dii.* *Tertiò*, ipſius Juramenti natura, ut ex ejus definitione conſtat, cum requirat ut Deus teſtis advocetur, ſatis oſtendit nunquam licuiſſe per creaturas jurare: Vel ipſis Ethnicis fatentibus, qui θεῖαν παρακλησιν ad Juramenti eſſentiam pertinere docuerunt. Quæ cum ita ſint, nec videatur hac ratione ſatis commodè excuſari poſſe ab omni crimine *Ioſephum:* reſtat quarta demum ſententia, quæ

Jerem. 5.7

Ariſt. lib. 2. Rhetor.

Opin. 4.

quæ explicando genuinum ſenſum verborum Joſephi, cenſet eum non omnino juraſſe, & proinde nec malè jurando peccaſſe. Si enim tunc juraretur *per vitam Pharaonis*: aut vita Pharaonis ut teſtis adduceretur, quod eſt valdè ineptum; aut aliquid execratorium vel imprecatorium in ſe contineret, quod quid ſit, ſine dura & coactâ admodum verborum interpretatione, non eſt facile hariolari. At verborum ejus facilis erit & ſimpliciſſimus ſenſus, ſi *indicativa oratione* ita exponantur, *Per vitam Pharaonis exploratores eſtis*; id eſt, quam verum & certùm eſt Pharaonem vivere, tàm verum & certum eſt vos eſſe exploratores: quemadmodum illud *per hunc ſolem qui lucet* verum tibi dico, idem valet, ac ſi diceretur, Tàm verum eſt hoc quod ego tibi dico, quàm verum eſt Solem hunc lucere. Quorum neutrum, ut mihi videtur, eſt formaliter Juramentum; ſed Aſſeveratio potiùs vehementiore obteſtatatione confirmata. Non ſum neſcius ex adverſo adduci poſſe nonnulla: quæ etſi non ſint tanti, ut propterea mutandam eſſe putem ſententiam meam; ſunt tamen tanti, ut propterea æquum eſſe cenſeam, cuique ut liberum ſit ſequi ſententiam ſuam, modò non damnet alienam, & hoc mihi interim concedat, *ex vi ſaltem verborum*, niſi aliunde conſtiterit, non poſſe clarè evinci Joſephum

phum jurejurando uſum eſſe: cum ipſa verba nullam contineant, aut invocationem teſtis, aut vindictæ poſtulationem.

SECT. VIII.

Tertium dignoſcendi juramenti χειτήριον eſt *Mos* alicujus *gentis*, loci, vel communitatis. Poteſt enim fieri, ut locutiones aliquæ, quas nec ex *forma*, nec *vi* & germano ſenſu verborum liquet eſſe juramenta, ex uſu tamen recepto alicujus populi, & communi hominum exiſtimatione pro *Juramentis* habeantur: & ut illæ viciſſim, quas ex verbis judicares eſſe juramenta, habeantur pro *non-juramentis*. Ratio eſt: quia verba perinde valent ac nummi. Quæ utraque non φύσει valent & *natura*, ſed θέσει, ſeu *Inſtituto* magis, at χρήσει, ſive *uſu* vel maxime: hoc eſt, tanti ſunt utraque quanti æſtimantur. Cujus rei exemplum non eſt quod aliunde quæramus, quam ex formulis quibuſdam noſtratibus. Quum enim *fidei* & *veritatis* (in hoc præſertim negotio) eadem ſit omnino ratio, ut qui veritate caret, careat & fide; quique fide, & veritate: ea tamen opinio apud noſtræ gentis homines ex longo uſu invaluit, ut qui **In faith** dixerit juraſſe putetur, qui **In truth** non juraſſe; &, quod non minus eſt à ratione alienum, ut **In truth** aſſeveratio Caſus 37.

asseveratio mera habeatur, **By my troth** etiam juramentum. Cujus rei rationem ineptus esset qui quæreret, extra eam quæ ab usu est, *a Quem penès arbitrium est, & jus, & norma loquendi.* Unde sequitur eum, qui dum ad verborum solùm *formam* aut *vim* attendit, indulget sibi libertatem ejusmodi locutionibus in communi sermone utendi sine aliquo delectu vel scrupulo, quæ longo usu consecutæ sunt apud nos vim & æstimationem juris-jurandi, & præceptum Christi de non jurando violare, & fratri offendiculum præbere, & semet perjurii periculo exponere.

a Horat. de art. poet.

SECT. IX.

Casus 38. Quartum & ultimum dignoscendi Juramenti κριτήριον est mens & *Intentio jurantis.* Esto enim non constet vel ex verbis ipsis, vel ex communi æstimatione hominum, aliquam sermonis formulam esse Juramentum: Siquis tamen ejusmodi formulâ usus, aut mentis suæ errore aliquo putet se jurasse, aut ex aliquâ dolosâ intentione velit putari jurasse; ea formula etsi non sit revera & ex se juramentum, habebit tamen quoad ipsum hominem, ad omnem obligandi effectum in conscientiâ Juramenti instar, ita ut non modò mendacii, sed & perjurii reus sit in foro interno, si fidem sic datam violaverit. Ut enim judice

Apo-

Apostolo, *a* qui æstimat aliquid esse κοινὸν, *commune* vel *impurum*, quod ex se non est κοινὸν, est illi tamen κοινὸν, ita ut ab eo teneatur abstinere, sicut à re verè communi & impurâ: Sic a lege contrariorum, qui aliquid æstimat esse ὅσιον, id est *sacrum*, quod ex se ὅσιον non est, est illi tamen ὅσιον, ita ut ab eo abstinere teneatur sicut a re vere sacrâ. Et si error mentis sufficit ad inducendum obligationem; multò magis mala voluntas fallendi proximum obligationem inducet. Quia justum est, ut vir impius & dolosus incidat in foveam quam fodit proximo suo, & ut illi laqueo quem tetendit alteri implicitus sit pes suus.

a Rom. 14. 14.

SECT. X.

Quatuor eorum quæ nunc exposui criteriorum is usus est, siquando quæstio vel scrupulus oriatur in conscientiâ, de aliquâ loquendi formulâ quæ videtur habere *speciem Juramenti*, habeámne verè & formaliter *rationem*, & consequenter *vim Obligatoriam Juramenti*, vel non? protinus ut ad hæc criteria recurratur, fiátque examen illius formulæ ad has velut notas διαγνωστικὰς, idque eo quo proposui ordine, incipiendo à primâ atque ita percurrendo singulas, si opus fuerit: id est, nisi antè ex jam peracto examine

ſatis conſtiterit quòd ſit juramentum Poteſt enim conſtare *affirmatio*, ſc. quòd ſit juramentum, ex unius alicujus notæ examine: at non poteſt conſtare negatio, niſi peracto ad ſingulas notas toto examine. Cujus examinis duplex eſt finis: alter antequam juretur, ut cogitet quiſque an expediat ejuſmodi formulâ uti, vel non: alter poſtquam in ea verba juratum eſt, ut intelligat quantum obligetur.

SECT. XI.

Caſus 39. a *Is, qui ſi aram tenens juraret, nemo crederet.* Cic. pro Flacc. *Et ut mos Græcorum eſt, jurandi cauſa ad aras accederet.* Id. pro Balb. b *Jovem lapidem inquit quod ſanctiſſimũ jurandũ eſt habitum, paratus ſum jurare.* A. Gell. 1. Noct. Att. 21.

Egimus hactenus de Juramento eo, quod fit ſigno ſine verbis, & de eo quod fit verbis ſine ſigno: ſequitur Juramentum ex utriſque conjunctis. Adhibentur autem *cum verbis ſigna*, ob majorem vel ſolennitatem actus, vel dignitatem perſonæ. *Quartum* ergo *Dubium* eſt de Juramento ſolenni: ubi *Caſus primus* ſeu Quæſtio prima eſt de ritibus & ceremoniis in ſolenni juramento adhibitis. De ritibus Gentilium multi multa ſcripſere; quæ nec eſt aliàs operæ pretium, nec eſt præſentis inſtituti percenſere. Aunotavit præcipuos quoſdam Alexander Neapolitanus, *lib.* 5. *Genial. dier. c.* 10. Sanctiſſima habebantur illa, quæ *a aras Deorum tangentes* conceptis verbis jurabant: Illis proxima, quibus *b Jovem lapidem*. *Conceptis* autem *verbis* jurare di-

dicuntur, qui verba Juramenti præscripta recitant vel singuli, vel unus aliquis tantùm reliquis *c in ejus* præeuntis *verba* consensum suum *d* uno aut altero verbo signove significantibus. Apud Veteres Hebræos duo præcipuè ritus in sacris literis memorantur. Quorum alter peculiaris fuit iis juramentis ἐπακτοῖς quæ superiores pro authoritate suâ exigebant à suis inferioribus, ut mandata sua fideliter exequerentur. Cujus primum exemplum habetur *Gen.* 24. ubi *Abraham* ab Oeconomo suo Iuramentum exigens fidelitatis, de uxore filio suo deligenda, jubet eum *e manum femori suo supponere.* Quod idem facere jussit *f Iacobus* jam moriturus Iosephum filium *Gen.* 47. cum ei curam demandavit sepulturæ suæ in terra Canaanitide. Quem ritum sive observarint *in signum fidei*, qua credebant in semen benedictum egressurum de femore Abrahæ: sive *in commemorationem fœderis* quod antè pactum erat cum Abraha cum circumcideretur: sive alia quacunque de causa; non tamen legimus id ullo expresso Dei mandato niti, sed fuisse, quantum nobis quidem constare potest liberæ omninò institutionis. Quò magis miremini illorum hominum perversam non sine superstitione severitatem, qui ritus omnes in cultu Dei, decoris & ordinis gratia ab hominibus sine expresso Dei man[illegible] lam-

[illegible]ant,

c *In verba jurabas mea.* Horat. Epod. 15. --*jurare in verba Magistri.* Id. 1. Epist. 1. --*Pavidus tribunus adjurat in quæ adactus est verba.* Liv. l. 7.

d *Præ jurationes facere dicuntur qui ante alios conceptis verbis jurant, post quos in eadem verba jurantes tantummodò dicant. Idem in Me.* Festus.

e Gen. 24. 2.

f Gen. 47. 29.

nant, ut execranda & in Ecclesiis Christianorum non ferenda idola. Alter populi Dei inter jurandum erat *elevatio manus dextræ cœlum versùs* adhibita & in Juramentis ἑκουσίοις quæ quis sponte suscepit & non ex alterius imperio. Quem *g* ritum, sive ex Hebræorum imitatione, ut plurima alia, sive ductu quodam naturæ quasi Deum intuentes quem ὑπέτερα δώματα ναίειν crediderunt, plerarumque gentium populi observarunt. Hujus utique ut & superioris *h* primum exemplum habemus in Historia ipsius *Abrahæ*, Gen. 14. sed & hoc nullo quod scimus speciali Dei mandato subnixum. Qui ritus nihilominus ita postea invaluit apud ejus posteros, ut per metonymiam adjuncti illa phrasis *levandi manum* pro ipso actu jurandi frequenter posita reperiatur, imo & vox ipsa ימין quæ propriè dextram significat, Hæbreis & Arabibus pro juramento non rarò accipiaur. Unde aliqui ipsorum interpretes illa verba Ps. 144. 8. & 11. de juramento intelligunt, *Quorum os loquitur vanitatem, & dextra eorum est dextra iniquitatis*, vel potius *mendacii* sive *falsitatis*; id enim propriè significant Hebræa ימין שק- Quin & ipse Deus ubi ad modum humanum ἀνθρωποπαθῶς jurans inducitur, eo loquendi genere utitur. *Ego levo ad cœlum manum meam, & juro in dextra mea*, Deut. 32. 40. ad quem ritum & alibi

g Suspiciens tenditq; ad sidera dextram, Hæc eade Æneia, terram, mare, sidera juro. Virgil. Æneid. 12.

h Gen. 14. 22.

alibi in libris Propheticis utriuſque Teſtamenti non rarò alluſum. Quem proinde ritum iterum jure miremini, in Chriſtianis Eccleſiis non tolerari modò, ſed & approbari ab ipſiſſimis illis viris, qui tamen alios veteris Teſtamenti ritus (cum ſint ejuſdem rationis omnes, ut liciti pariter, aut pariter illiciti,) à Chriſtianis uſurpari adeo non probant, ut ne tolerent quidem, ſed è cœtibus ſacris penitus exterminandos clamitent. Quod attinet ad ritus Chriſtianorum, ut reliquas priſcæ Eccleſiæ ceremonias varias, variéque pro locorum & temporum varietate obſervatas miſſas faciam: Una ferè eſt quæ a priſco ſeculo ad nos uſque derivata, etiamnum in uſu eſt, ſc. *ut tactis ſacroſanctis Dei Evangeliis* in verba concepta juretur. Et hoc omne genus Juramenti, in quo præter verba prolata, adhibetur etiam aliquis externus viſibilis motus corporalis: ut tactus altarium, femoris, aut libri, projectio lapidis, levatio manus, & ſimilia, dici ſolet *Juramentum corporale*, Balſamoni σωματικὸς ὅρκος.

SECT. XII.

De his ritibus qui in ſolennibus Juramentis ſolent adhiberi, *Caſus ſecundus*, ſive Quæſtio ſecunda eſt, An & quatenus addant vim aliquam obligationi Jurisjurandi; Quod *Caſus 49.*

eſt

est quærere, An Iuramentum *solenne & corporale fortiùs obliget* simplici: ita ut gravius sit perjurium violati solennis Iuramenti quam simplicis? Pro responsione dico primò, à Casuistis non modo Pontificiæ partis sed & Ecclesiarum Reformatarum concedi, Solennitatem actus aggravare peccatum in Iuramento, perinde ac in Voto: quum sit Iuramenti & Voti in plerisque, maximè in virtute obligandi consimilis ratio. *a Jurare corporaliter plus est quàm instrumento aut nuda voce*, inquit ex illis quidam: & alius, *b Quantò plùs crescunt solennitates, tantò majus est perjurium.* Dico *secundò*, Etsi perjurium concedatur esse gravius, non tamen magis obligare solenne Iuramentum ex se & natura sua quàm simplex: quia obligatio Iuramenti *quatenus juramentum est*, (nam & obligat quatenus promissionem includit; sed inquam quatenus est Iuramentum) exurgit præcisè ex eo quòd Deus testis & vindex invocatur. Invocatur autem Deus testis & vindex, non minùs in Simplici Iuramento, quam in Solenni & Corporali: nam illa invocatio fit præcisè per prolationem verborum, quæ eadem est in simplici & solenni; & non per aliquem motum corporalem aut signum concomitans, in quibus consistit Iuramenti solennitas. Dico ergo *tertio*, quòd solennitas juramenti aggravet peccatum perjurii, id ex accidenti pro-

a Gothifr. ad l. 3. Cod
b si minor se major.

provenire; ſed tamen neceſſariò & inſeparabiliter, non autem contingenter: idque duplici ratione. *Primò, ob majorem deliberationem.* Ad hoc enim adhibetur externorum rituum ſolennitas, ut majorem incutiat interiori menti actus reverentiam, & religionis quaſi ſenſum quendam; ut ita agens majori cum animi attentione & deliberatione verſetur circa illum actum: & omne peccatum cæteris paribus eò gravius eſt, quò fit contra actum voluntatis antecedaneum magis deliberatum. *Secundò* ſolennis juramenti gravius eſt perjurium *propter majus ſcandalum*: quia quò ſolennius aliquid fit, eò attentiùs & à pluribus obſervatur; & proinde ſi in eo peccetur, exemplum magis erit & notorium & pernicioſum. Dico *quartò*, cum in Juramento quæ pars eſt cultus Dei expedire concedatur ut ob majorem actus reverentiam adhibeatur quædam *rituum* & ceremoniarum *ſolennitas*, atque etiam *præſcripta verborum formula*: non videri dari poſſe juſtam aliquam rationem, cur ex aliis partibus publici cultus utraque exulare cogatur, & *rituum* (inquam) mediocris *ſolennitas* & *certa formula verborum*. Fateor mihi, etſi & apud memetipſum cogitando, & abs aliis ſciſcitando, ſæpiùs & ſeriò id quæſiverim, nunquam tamen hactenus occurriſſe idoneam diſcriminis rationem, cur non iſta aut à juramento

ut ſuperſtitioſa additamenta amoveri debeant, aut in reliquo Dei cultu, ut utilia pietatis ſubſidia, retineri poſſint. Qui poteſt capere, capiat: ego quidem non intelligo.

SECT. XIII.

Caſus 41. Reſtat *Quintum Dubium*, nullius ferè difficultatis, & pauciſſimis abſolvendum, de Juramento, ubi ſolennitatis aliqua pars ob dignitatem perſonæ omittitur. Ut quando *Principi*, *Satrapæ*, aut *Magnati* juramentum defertur munus aliquod honorarium ſuſcipienti, omiſſis ritibus ordinariis (ut *libri tactu*, & *oſculo* &c.) prælectis verbis in quæ jurandum eſt, admonetur tantùm ut promittat in verbo Principis, aut in verbo honoris ſui &c. ſe fideliter prædicta obſervaturum. Cui monitioni ſi admotâ pectori manu reſpondeat tantùm ſe id pollicери, Juramentum jam pro præſtito & peracto habetur. In hoc caſu dico breviter, juratum non minùs obligari in conſcientiâ, ad fideliter præſtandum ea quæ ſic pollicitus eſt, quàm ſi ſingula verba & ſyllabas ipſe ſuo ore pronunciaſſet, & reliqua ſolennia exactiſſimè percegiſſet. Atq; hæc de Juramenti *Formâ externâ* dicta ſunto. Expectabatis forſitan, quod & mihi conſtitutum erat, ut hac prælectione complecterer & ea quæ ad *Internam formam* per-

pertinent. Sed continet ea pars dubia quædam ſingularis & momenti & uſus, & indigna quæ in nimis arctum compingantur: illud præſertim, quonam ſenſu Iuramentum debeat intelligi. Itaque ne aut vobis aliquam injuriam faciam nimia prolixitate, aut rei ipſi nimia brevitate: dabo operam ut proxima prælectione, cum *Finali cauſâ* (quæ nec multa continet dubia, nec multùm difficilia) unà etiam expediam ea quæ de *Internâ Formâ* ſuperſunt dicenda.

Prælectio

Prælectio Sexta.

De Juramenti Forma Interna, & Causa Finali.

Continens Casus Quindecem.

Summarium.

1. *Juramenti Forma interna, sive Interpretatio.*
2. *Ubi de sensu juramenti inter partes constat.*
3. 4. *An locum habeat Æquivocatio verbalis?*
5. 6. —— *aut mentalis Reservatio?*
7. *Juramentum non eludendum excogitato effugio.*
8. *Quo sensu Juramenta spontanea sint intelligenda.*
9. 10. —— *& quo sensu Delata.*
11. *Quatenus juramenti sensus pendeat ex scopo.*
12. *Juramentum sub conditione.*
13. *De juramenti intentione remotâ & proximâ.*
14. *Cum juratur res licita ob malum finem.*
15. *An obligetur jurans non intendens jurare?*
16 *Juramentum urbanitatis gratia.*
17. *Cum quis dubius est juraverit, nec ne.*
18. *Jurans non intendens se obligare.*

SECT.

SECT. I.

FOrmam Juramenti tractandam proposuimus duplicem; Externam, & Internam. *Externa* signorum & verborum, quæ exteriore sensu percipiuntur, rationem continet: quam superiore lectione absolvimus. *Internam*, quæ in verborum sensu & interpretatione, quod est interioris mentis opus, consistit, nunc aggredimur. Verborum autem sensum hic intelligo, non *respectu formularum*, quibus aliquid jurari significatur; (de hac enim inter dignoscendi Juramenti κριτήρια, dum in externa forma versaretur, antè dictum est:) sed *respectu ipsius promissionis*, quæ jurejurando confirmatur, & in verbis continetur. Res sanè magni momenti, & multiplicis usus: utroque nomine digna omni vestra attentione. Etenim & magni interest pernôsse quo sensu juraveris; quia pejeravit, qui quod promissum est non eo sensu perfecerit, quo promisit, aut promittere debuit: nec in solis Juramentis, sed & in Votis, Promissis, Fœderibus, Contractibus, aliisq; conventionibus omnibus, in quibus bona fide agier oportet, omninò videndum ut promissio eo prorsus sensu quo facta est adimpleatur. Ad rem ergo. Juramenti verba, aut clara sint necesse est, aut ambigua.

SECT.

SECT. II.

Dubium primum est de Obligatione Juramenti, cujus *verba clara* sunt, & habent sensum manifestum & indubitatum. Ubi quatuor occurrunt casus. *Primus* est, cum verba Juramenti aut Promissionis ita sunt clara, sive *primò* ex propria sua & communi significatione; sive *secundò* ex recepto loquendi more alicujus gentis vel civitatis; sive *tertiò* ex mutuo consensu partium: ut de eorum sensu inter partes omnino constet. Exemplum *Primi*: Caius Titio, spondeo me fundum meum Tusculanum tibi daturum, si mihi infra mensem centum aureos dependeris. Exempla *Secundi*: Si Johannes cum Petro linguâ nostrâ vernacula sic contraheret, pro centum marcis, quas tibi debeo, dabo tibi cras de grege meo *centum* oves masculas, Anglicè **For an hundred marks an hundred weathers**: vel, Pro usu-fructu fundi tui solvam tibi quotannis tres *modios* frumenti, Anglicè **Three bushels of wheat.** Quorum in priori exemplo, etsi vocabulum illud **An hundred** sit ita ambiguum, ut nunc idem significet quod Latinis propriè est *Centum*, hoc est *quinquies viginti*, nunc majorem summam sc. *sexies viginti*; tamen ex passim recepto per universum regnum Angliæ illius vo-

Casus 42.

cis

cis uſu, mens ita contrahentium ſic eſſet manifeſta, ut de ſenſu verborum nulla poſſet oriri lis: quandoquidem An hundred, cum de pecuniis ſermo eſt, *Centum* ſive *quinquies viginti*; cum de pecore, *ſexies viginti* denotare, nemo eſt apud nos qui non intelligat. In poſteriore item exemplo, illa vox A Buſhell cum apud Meridionales Anglos ex uſu communi *modium* Latinorum *unicum* ſignificet, apud Septentrionales *binos modios*: uſus locorum ambiguitatem ejus vocis ita definiret, ut utrovis loco contractus fieret, de ſenſu tamen verborum inter bonæ fidei viros nulla poſſet eſſe diſſenſio. Exemplum *tertii*: Caii agrum quendam è multis unum fundo ſuo vicinum Titius emere cupiens, de pretio cum eo aliquoties antè collocutus, ubi eum die quodam convenit, Dabin' mihi, inquit, *agrum tuum* eo quo dixi pretio? Dabo. Jura mihi te daturum. Juro. Etſi de eo agri qui Titii fundo vicinus eſt peculiaris nulla facta ſit mentio: certum eſt tamen ex antegreſſis ſermonibus eundem illum agrum peculiarem intelligi. Et iſtiuſmodi quidem Juramentum obligat jurantem ad præſtandū bona fide id quod promiſit eo ſenſu, in quem manifeſtum eſt, ſi abeſſet utrinque omnis dolus malus, utrumque contrahentium conſenſiſſe. Fidem violaret Caius, ſi Titio alium aliquem agrum daret, & non eum de quo

antè

antè collocuti fuerant: & pactus an hundred weathers, si non nisi quinquies viginti tradiderit, promissi fidem non implevit.

SECT. III.

Casus 43. *Casus Secundus* est de Juramento, ubi verba secundùm communem morem intelligendi satis ex se clara videntur; sed jurans tamen non habens intentionem se obligandi in eo sensu quem verba apertè præ se ferunt, sensum alium quendam sibi imaginatur, cujus verba ipsa propter alicujus dictionis aut phrasis ambiguitatem possunt esse aliquo modo capacia: quem celare cupit audientes, ita ut ipse verba accipiat in alio sensu, quàm ab audientibus accipi putet aut cupiat. Hæc est illa, quam cum nonnullis Casuistis & Scholasticis Jesuitæ potissimùm tuentur & exercent, *verbalis Æquivocatio*. Cujus exempla in juramentis Assertoriis ferè adducuntur: quia istiusmodi æquivocationis ex ipsorum doctrinâ præcipuus usus est, cum quis interrogatus à Judice non competente, vel non secundùm ordinem juris, vel habens aliàs causam veritatem dissimulandi rationabilem, commutat apertum sensum verborum in alium minùs apertum, & ab eâ quâ de re agitur longiùs remotum, prout suis rationibus expedire videbitur. Ut si Ludovicus interrogatus an esset

esse *Gallus*, juraret se non esse *gallum*, sc. gallinaceum: aut si servus cujuspiam interrogatus *essétne* herus intus, juraret *non esse*, id est non comedere: cum mens interrogantis utrobique sit satis aperta. Idem & in Juramento Promissorio contingere potest: ut siquis belli dux pactus cum hoste *decem dierum* inducias, castra ejus de nocte diriperet; quòd inter paciscendum dierum tantum mentio facta fuisset, non item noctium. Historiam narrant *Livius* & alii de decem Romanis apud Hannibalem captivis, qui certis conditionibus postquam redituros se in ipsius castra juraverant ab eo dimissi sunt: *a quorum unus minimè Romani ingenii homo* (inquit ille, *b alii à duobus* id factum narrant) jurisjurandi solvendi causâ commenticio consilio regressus eodem die in hostium castra velut aliquid oblitus, ante noctem comites assequitur. Quæ ipsius fraudulenta calliditas tam turpis existimata est, ut non modò contemptus vulgò *c dispretúsq;* sit, & à Censoribus omnium notarum damnis & ingnominiis affectus; sed & à Senatu comprehendendus, & custodibus publicis datis ad Hannibalem deducendus judicaretur. Defendunt tamen acriter hanc æquivocationem Jesuitæ: ita ut Joh. Molanus professor Lovanienſis cædem *Johannis Huss*, contra fidem publicam de salvo conductu datam, eo nomine defendat, quòd *salvum veniendi*, non

a Liv. 3. dec. 2.
b A. Gell. 7. noct. Attic. 18.
c *ut contempti vulgo dispretique sint.* A. Gell. ubi supra emendante Lipsio, cũ antè *discerpti* peream legeretur. v. Lipſ. 1. Elect. 7.

non item *redeundi* veniam habuerit. Eant nunc Jesuitæ & fidenter conquerantur magnam sibi injuriam fieri, quòd docere dicantur non esse fidem cum hæreticis servandam. Nam si istoc pacto servari possit fides: non est quòd de eâ, cum quibuscunque demum transigi contigerit, aut servandâ aut violandâ multum sint solliciti. Sed Iesuitissimum hunc integris in eam rem editis libris refutarunt, & fusè & solidè Reverendus in Christo Pater *Joh. Mortonus* Episcopus nunc Dunelmensis, *Henr. Masonus*, nostrorumq; alii, ab iis qui pleniorem hujus rei tractationem desiderant consulendi. Statuendum est interim isto modo jurantem, & æquivocè jurando peccare; & tacitâ illâ æquivocatione non obstante obligari in conscientia ad promissum faciendum in eo sensu quem verba ex se reddunt, & sunt apta ingenerare in mente audientium: ni sic fecerit, perjurio non vacare.

SECT. IV.

Rationes istius assertionis aliquot dudum attuli, confirmandæ primæ nostræ hypothesi: addo nunc alias, sed breviter. *Primò*, quia juramentum debet simplicissimè & cum effectu intelligi; quæ summa est illus hypotheseos: cum qua simplicitate pugnat istud quæsitæ ambi-

ambiguitatis artificium. *Secundò*, quia magna est prophanatio nominis divini, eum ut cordis inspectorem & testem invocare, in testimonium veritatis eorum verborum, quæ cum eo quod jurans in corde reconditum servat non concordant. Quod quid est aliud quàm Deum qui nec illudere scit nec illudi, quantum in ipso est impostorem facere & indignæ simulationis patronum? *Tertiò*, quia ejusmodi æquivocatio ipsi institutioni & naturæ Juranienti adversatur: cujus præcipuus usus est, ut sit *a ἀντιλογίας πέρας*, ut finem [a]Heb.6.16
statuat litibus & controversiis, & ut de rebus alioqui incertis habeatur aliqua certitudo quantum expedit rebus humanis; cum sit jurisjurandi religio *b expediendarum litium maximum remedium.* Ast æquivocatione tollitur omnis illa certitudo, quæ jurando quæritur: quæ enim potest esse certitudo illius responsionis, cujus sententia incerta est? Nec expediuntur hac ratione lites, sed augentur magis. *Quartò*, quia sic jurans proximum suum decipit, & sciens fallit: [b] l. 1. ff. de jure jur.
contra quàm exigitur à jurante ne *c* juret *in dolo*; & contra veterum formulam illam, *Si sciens fallo.* *Quintò*, quia ut affirmatio & negatio in Assertorio, sic est sponsio in Promissorio Juramento, cum contineat in se responsionem ad quæstionem seu interrogationem à deferente propositam, nisi [c] Psal. 24. 3

ſit congrua & apta propoſitæ interrogationi, mendacium eſt non veritas. Nam ex interrogatione & reſponſione fit una quaſi propoſitio: quæ omnino falſa cenſenda eſt, ſi alio ſenſu quàm quo propoſita eſt interrogatio, reſponſio fiat. Neque verò multum adjuvat hac in re iſtius ſimulationis patronos *reſtrictio* illa quâ uti ſolent, ſc. non licere nobis paſſim hac æquivocatione uti; Sed ſolùm apud non judicem, eúmque qui jus non habet exigendi juramentum; vel qui ſine juſtâ cauſâ nos adigit ad jurandum, aut rem indebitam petit, aut ex aliquâ ſimili cauſâ rationabili. Sed præterquam quod *primò* iſta ab eis gratis dicuntur, ſine ulla aut Scripturæ aut veteris Eccleſiæ authoritate, vel etiam ſolidâ & evidenti ratione: nec tollitur *ſecundò*, ſed nec minuitur iſtâ reſtrictione vis eorum argumentorum, quæ jam adduximus in contrarium: ſciendum *tertiò*, etſi injuſta vis concederetur impedire poſſe obligationem illam quæ homini fit, quia non eſt æquum ut ex actu injuſto jus ſibi quis acquirat, nullam tamen injuriam ab hominibus illatam juſtam nobis cauſam præbere poſſe injuriam faciendi Deo, tollendo ſc. illam obligationem, quæ Deo fit ut cordium inſpectori; cui, ex omni juramento noſtro propter nominis ſui invocationem, jus accreſcit. *Quartò*, denique, Jeſuitica hæc

hæc doctrina improbis hominibus pro ſua libidine, mentiendi & pejerandi licentiam facit: etiam illâ reſtrictione non obſtante: quum eâ manente, adhuc tamen an expediat vel non expediat uti equivocatione, penes ipſum jurantem ſolum ſit tota judicandi poteſtas. Ideo ſiquis ad jurandum præter jus & fas adigatur: aut debet juramentum ſimpliciter recuſare; aut ipſum in eo ſenſu quo proponitur ſine ulla ſimulatione velæquivocatione admittere.

SECT. V.

Caſus tertius huic affinis eſt de mentali (ut vocant) *Reſervatione* quam eâdem prorſus ratione tuentur Jeſuitæ, & eâdem reſtrictione definiunt, qua & verbalem æquivocationem. Ut enim in illâ, ex detortis in alienum ſenſum verbis prolatis; ſic in iſtâ, ex aſſumento aliquo non exteriùs prolato, ſed intus apud ſe in mente reſervato, jurans interrogantem ludificatur. Sic *Sacerdotem* aiunt ſi à Magiſtratu hæretico rogetur an ſit ſacerdos, reſpondere poſſe ſe non eſſe ſacerdotem; nempe Bacchi, aut Apollinis; & *uxorem adulteram*, ſi à marito Zelotypo de adulterio poſtuletur, jurare poſſe ſe adulterium non commiſiſſe, nempe ut ipſe dicat. Pariter & in promiſſorio Juramento, poſſe viatorem ob vitam redimendam *Caſus 44.*

dimendam jurare, latroni ſe certam pecuniæ ſummum daturum, cum tamen in animo habeat nullam ei dare: dummodo ſic intelligat, *Dabo ſi debeam*, vel *Dabo ſi apud Magiſtratum petieris.* Sed ut iiſdem fere fundamentis nititur, ſic iiſdem argumentis evertitur, mentalis hæc *reſervatio*, quibus & illa *verbalis equivocatio.* Tollit enim omnem inter homines fidem & certitudinem. Deum impoſtorem facit, eos quicum agitur decipit jurisjurandi finem & uſum pervertit, omne genus mendaciis & perjuriis latam feneſtram aperit. Quia & *æquivocatione* illa tantò pernicioſior eſt iſta *Reſervatio*, quantò huic quàm illi difficiliùs occurritur. Prævisa vel ſuſpecta poteſt præcaveri *Æquivocatio*, ita explicando verba in quæ jurandum eſt, ut nulla ſubeſſe poſſit ambiguitas, nulla reliqua ſit evadendi rimula. Aſt ne *Reſervationibus* hiſce quis utatur, nulla prorſus arte vel providentiâ effeceris. Vertumnum hunc quo nodo ſic obſtrictum teneas, ut non mutatâ ſubinde formâ elabatur?

* Horat. 2 ſatyr. 3

——— * *mille adde catenas,*
Effugiet tamen hæc ſceleratus vincula Protem.

Juramentum apud nos *Fidelitatis*, eâ verborum accuratione & ſtudio perſcriptum, ut nullus cavillationi aut effugio locus eſſe poſſe videatur, Jeſuitæ tamen & ſa-

ſacrificuli, dum ſibi quidlibet animo reſervandi libertatem reſervant, magnâ vultus conſtantiâ præſtare non verentur. Ipſiſſimam enim illam clauſulam, qua verbis conceptis ſpondent ſe omnia antedicta fideliter obſervaturos juxta tenorem verborum à ſe prolatorum, *& juxta eorum verborum apertum & naturalem ſenſum & ſententiam, ſine ulla equivocatione, aut mentali reſervatione*; intelligunt interim cum alia reſervatione, ſc. quam tibi dicam.

SECT. VI.

Habent tamen paratam ſibi hanc defenſionem, quò ſe à perjurio liberent: nempe ex oratione *verbali* & *mentali* unam confici integram *orationem compoſitam*, in quâ totâ conjunctim acceptâ nulla ſit falſitas. Ut exempli gratia, ſi ſacrificulus verbis prolatis juret *ſe non eſſe ſacrificulum*: adjectione illâ in animo reſervata, ſed non enunciatâ, *Ut tibi dicam*: oratio hæc tota, inquiunt, ex verbali & mentali compoſita, ſi integrè ſumatur, erit vera; ſc. *Non ſum ſacrificulus ut tibi dicam.* Nec videtur ratio aliqua obſtare, quin liberum cuique ſit orationem ſuam ſi libuerit ex terminis vocalibus & mentalibus componere. Cur enim in Precatione, ſi quis illa tantùm verba *Panum noſtrum quotidianum*

ore protulerit, reliquo illa *Da nobis hodie* mente solùm cogitaverit; poterit illa integra oratio & licita esse, & Deo grata: non itidem licebit in juramento idipsum facere? Ut huic Jesuitarum argutiolæ plenè respondeatur, *primò* mirandum non animadvertere acutissimos disputandi artifices hac defensione omnem judiciorum, promissionum, contractumque humanorum fidem penitus labefactari. Quo enim utuntur argumento siquid haberet ponderis, evinceret sanè non minùs licere istiusmodi reservationibus uti apud legitimum judicem, & in re debitâ (quod tamen illi dicunt fieri non oportere) quam apud judicem non competentem, aut in re indebitâ: quum *Oratio ex verbali & mentali composita*, sit omnino ejusdem utrobique aut veritatis aut falsitatis. Et hæc responsio sufficit *ad hominem*: sed *ad rem* ipsam dicendum *secundò*, Orationem ex verbali & mentali eo quo dictum est modo compositam admitti posse, ubi quis secum aliquid solus commentatur, ut in privatâ *meditatione*; aut quando cum solo Deo res est, ut in *precatione* vel *gratiarum actione*: ast ubi cum hominibus negotium est, ut in *Juramentis*, ubi sic ferendum est testimonium ut ab aliis audiatur & intelligatur, mixtam ex verbali & mentali orationem nullatenus esse admittendam. Hujus discriminis ratio manifesta est:

quia

quia tàm notum unicuique eſt, quod ipſe intus in pectore ſuo occultum geſtat, quam quod verbis palàm enunciat. Deo etiam cui nihil occultum eſt, vel abditiſſima cordium ſecreta *a* τετραχηλισμένα ſunt & perſpectiſſima. Ita ut ſecum meditantibus, vel Deum precantibus, quod ad veri & falſi rationem attinet perinde eſt, ſive totum id quod in mente eſt enuncient, ſive partem tantùm, ſive nihil. Cæterùm apud homines, quibus cogitata cordium ignorari neceſſe eſt, niſi quatenus ſermone, alióve externo indicio ſignificantur, orationis veritas & falſitas ex iis ſolis æſtimanda eſt, quæ audientibus aliquid teſtari poſſunt. Quod cum reſervationes illæ quæ in mente ſunt efficere nequeant, in dijudicandâ orationis veritate *verborum prolatorum* tantùm, non autem *reſervationum mentalium* ratio habenda eſt.

a Heb. 4. 13

SECT. VII.

Caſus Quartus reſpicit poſt factum. Nam ut antequam juretur, & in ipſo jurandi actu, oportet eſſe propoſitum adimplendi promiſſum *eo ſenſu quo propoſitum eſt*, ſine aliquâ æquivocatione aut mentali reſervatione: ita poſtquam juratum eſt adſit oportet ſtudium & conatus, ut idoneo tempore fideliter idipſum & *eodem ſenſu quo juratum eſt* adimplea-

Caſus 4.

pleatur ſine aliqua evaſione aut effugio. Atque ut unum perjurii genus eſt, inter jurandum detorquere verba in alium ſenſum, quàm concipiunt audientes: ſic alterium perjurii genus eſt, ubi rectè juraveris, non ſincerè agere, ſed novo aliquo excogitato commento juramenti vim (ſalvis tamen verbis) declinare & eludere. *a Verbis jurisjurandi artes mutantibus, quibus flagitii conſcientia inerat*, inquit de quibuſdam Tacitus. Lepidum recitat ex Herodoto *b* Stobæus de Archetimo quodam, qui apud Cydiam amicum nummos aliquot aureos depoſuerat. Poſt aliquod tempus Archetimo depoſitum repetenti, Cydias præ auri cupidine acceptum negat. Res ad Judices delata: inſtat actor, negat reus: par utrique confidentia, teſtes nulli. Placuit judicibus, quòd deeſſent aliæ probationes, jurejurando litem terminari. Dies examini dictus. Cydias interea baculo ferulino ſcitè excavato nummos incluſerat, ſimulans etiam adverſam valetudinem. Die condicto adeſt, baculum, velut qui è recenti morbo vixdum ſatis convaluerat, manu geſtans. Aris admovendus, Archetimo baculum tantiſper tenendam porrigit, dum ipſe jurisjurandi ſolennia perageret. Tradito baculo, tum demum ſumma cum animi voluptúſque conſtantiâ præſtito juramento, fatetur ſe ab Archetimo aurum

acce-

a Tacit. 4 hiſtor.

b Stobæ. ſerm. 27.

accepisse, sed restitutisse fidenter asserit. Archetimus & offensus damno, & hominis conjunctam cum summâ impudentiâ summam perfidiam indignatus, baculum à se projectum tàm vehementi ictu pavimento impegit, ut ferula confracta, effusi nummi & Cydiæ fraudem, & totius rei veritatem patefecerint. Id Cydiæ factum ἐκ τίχνης πεπλασμένον ψεῦδος appellat historiæ scriptor, *ex arte concinnatum mendacium*: qui & idem observat Cydiæ κακὴν βίου καταστροφὴν, velut justam perfidiæ mercedem, *miserum vitæ exitum*. Extant id genus exempla in historiis & in vita quotidiana compluria unde pauca quædam quæ nobis ex usu sient colligo. *Primum*, Homines vel improbos aliquâ saltem Juramenti religione & conscientia duci: adeo ut quibus justi & honesti vel nulla vel perexigua ratio est, ex quodam tamen naturæ sensu juramento se putent ad datam firmatámque fidem exolvendam obligari. *Secundum*, pravis affectibus ni fortiter resistatur, periculum esse ne scintilla illa quæ in nobis reliqua est luminis naturalis, ita ab illis aut penitus extinguatur, aut saltem miserè obruatur, ut de perjurio arte aliqua palliando magis, quàm sincerè evitando solliciti simus. *Tertium*, qui perjurii immunis esse cupit juramenti à se suscipiendi verba singula, eorúmque sensum & vim diligenter expen-

pendere debere: ut si non debeat servari, ne quidem suscipiatur; si fas sit suscipi, sine fraude & simulatione servetur. Impium est enim *rem sacram* præproperè *vorare*: & intempestivam, voto jam emisso, *ordiri inquisitionem*. Et hæc de primo dubio. Cujus summa est; Juramenti verba ubi sunt ita ex se clara, ut deorum sensu inter bonæ fidei viros nullum possit esse dubium, obligari Jurantem in eo sensu quem manifestè reddunt: nec fas esse ipsi, aut inter jurandum, aut postquam juraverit, ea verba, quæsitâ in compendium suum interpretatione alio detorquere.

SECT. VIII.

Casus 46. *Dubium secundum*, est, ubi de verborum sensu ambigitur. *Casus* autem sunt tres. *Primus* est, de *Juramentis Spontaneis*: ut in illis promissionibus, quæ fiunt ex mero motu propriæ voluntatis, ex animi quadam liberalitate, & non ex debito aliquo justitiæ aut obsequii. Respondetur communiter & verè; istiusmodi Juramenta esse ex ipsius jurantis mente accipienda: quia unusquisque sui optimus interpres est. Exempli gratia; Siquis apud nos voto, juramento, aut promissione se obstringeret dare alicui prochotrophio aut pauperibus

bus alicujus villæ quolibet menſe decem ſolidos: ſiquidem nobis *Menſis* nomen ambiguum eſt, ſi pauperes illi primam penſionem ſibi ex promiſſo deberi contenderent ad viceſimum octavum diem Januarii, & exinde deinceps reliquas viceſimo octavo quoquo die, accipiendo *Menſem* pro quatuor ſeptimanarum ſpacio, quæ eſt una ejus nominis ſignificatio; ille contrà non deberi diceret ante ultimum diem Juanuarii, & ſic deinceps, accipiendo *Menſem* pro duo decima ferè anni parte ut in Callendario in duodecim menſes totus annus diſtribuitur, quæ eſt ejuſdem vocis altera ſignificatio: æquiſſimum eſt, ut vox ambigua ex ipſius potius quàm illorum mente accipiatur. Quia illa penſio non eſt eis debita ex juſtitia, & ante factam promiſſionem; ſed ex charitate, & vi promiſſionis liberæ, non alicujus pactionis aut contractus. Et de hoc genere juramenti debent illa verba intelligi, quæ citantur in gloſſa Juris Canonici, *a Patet quod Deus non accipit ſic juramentum, ſicut ille cui juratur, ſed potiùs ſicut qui jurat intelligit.* Sed ut hæc reſponſio rectiùs intelligatur, duo ſunt obſervanda. Alterum, quòd hoc in ſpontaneis juramentis & promiſſionibus potiſſimùm obtinet, cum τῶν ἐπακλῶν diverſa ſit ratio, ut mox dicetur. Alterum, jurantem in præſenti caſu obligari ad promiſſum ſervandum

a Gloſſ. ad c. 22. qu. 5. c. 11.

dum eo sensu, quem ipse verbis suis, quo tempore juravit, aut bona fide intendebat, aut voluit ab audientibus intelligi: non autem in eo sensu quemcunq; ipsi postea libuerit illis verbis affingere. Deus enim qui aspicit cor, non luditur verbis: *b Nec debet intentio verbis inservire, sed verba intentioni.*

b Gregor. 26 Moral. 7 & habetur 22 q. 5

SECT. IX.

Casus 46 c ἐπαχθῆ ὅρκῳ, ἐφ' ὃν ἕτερῳ ἄγει. ἐκ αὐθαιρέτος. Hesyc. ἀλλαχόθεν ἐπιφερόμενῳ. Suid.

Casus Secundus est de Juramentis & promissionibus c ἐπακτοῖς, id est eis quæ juranti ab alio deferuntur; sive quæ alius quispiam aliquo aut jure suo aut juris prætextu a jurante exigit. Qualia sunt ea imprimis, quæ à Rectoribus pro authoritate sua subditis imperantur, aut legibus sunt constituta: ut apud nos juramenta *Suprematus Regii* & *Fidelitatis*; & ea quæ ex statutis Academiæ ab eis exiguntur qui ad gradus promoventur, aliáque similia. Item ea quæ ex justa conventione pertium ab alterutro contrahentium postulantur: ut ea quæ in pactis, fœderibus, aliísque civilibus contractibus ad mutuam fidem confirmandam interveniunt. Pro responsione in hac casu dico, Istiusmodi juramenta regulariter intelligi debere in eo sensu, quem probabiliter judicari potest fuisse ab eo cui juratur, intentum: ita ut jurans teneatur sub pœna perjurii implere quod pro-

promiſit (ſi ſit res licita & honeſta ſecundum intentionem deferentis) *b Verba intelliguntur ſecundùm mentem & intentionem ejus cui ſit juramentum*, ait Juriſconſultus. Ratio eſt, quia eum ob finem hoc juramenti genus ſuſcipitur, ut is cui juratur ex interpoſita fide habeat aliquam certitudinem, id quod ſibi à jurante promiſſum eſt impletum iri: de promiſſione autem adimplenda nihilo certior eſſet, ſi verba ex mente jurantis, & non ex ſua ipſius mente eſſent intelligenda. Alia enim ratio eſt Obligationis, ubi debitum fundatur in promiſſione: ubi verò promiſſio fundatur in devito, longè alia. Ipſe Deus, qui nemini ex jure debitor eſt, ex promiſſionibus tamen ſuis gratuitis, facit ſe nobi debitorem: & qui Voto, Juramento, vel promiſſione ſpontanea ſe obligat ad aliquem actum charitatis, contrahit ipſo facto debitum. Sed quia hoc debitum non fundatur in jure ejus cui facta eſt promiſſio, ſed promanat ex mero actu libero & gratuito ipſius promittentis: omnino æquum eſt, ut ipſe ſit mentis ſuæ interpres, cuja potiſſimùm intereſt, quantum & quatenus & quo ſenſu intendebat ſe obligare. Aſt ubi contra promiſſio ipſa fundatur in debito aliquo antecedente; debito ſc. aut ſubjectionis & obſequii ex authoritate ſuperioris, aut juſtitiæ & pacti ex conventione partium

quia

b l. qui interrogatus. ff. de Inter. ex legit. *Rectiſſimè dici non ambigo, non ſecundùm verbum jurantis, ſed ſecundum expectationem ejus cui juratur quam novit ille qui jurat, fidem jurationis impleri.* Aug Epiſt. 224 *Expectationem eorum quibus juratur qui deceperit, non poteſt non eſſe perjurus.* Id Epiſt. 225

quia is cui fit promiſſio jus habet eam exigendi, & ipſius maximè intereſt ut promiſſi fides ſervetur: ratio poſtulat ut ex ipſius potiùs mente & interpretatione, quàm ex promittentis ſenſu, de promiſſionis obligatione judicetur.

SECT. X.

Caſus 48. *Caſus Tertius* eſt, ubi diferens juramentum ſenſus ambigui, id tantum poſtulat ut in ea verba juretur; permittit interim jurantis ipſius arbitrio; quocunque voluerit ſenſu juramenti verba intelligere. Dico, merito ſuſpectum eſſe debere latentis alicujus doli mali, & proinde recuſandum eſſe viro pio & prudenti oblatum ſub tali conditione juramentum: quod mihi videtur triplici de cauſa improbandum. *Primò*, reſpectu ipſius Juramenti, in quo requiritur imprimis veritas: oratio autem indefiniti & ambigui ſenſus ante diſtinctionem factam non eſt propoſitio vera, imò ne propoſitio quidem; cum debeat propoſitio, ut ex ejus definitione vel pueris notum eſt, *verum vel falſum ſignificare ſine ambiguitate*. *Secundò*, reſpectu ejus cui jurandum eſt: finis enim juramenti proprius eſt, ut is cui juratur de re priùs incertâ habeat aliquam certitudinem: ex verbis autem incerti ſenſus quæ poteſt

teſt habere certitudo? *Tertiò*, reſpectu ipſius jurantis: qui ſi juramentum ſub eâ conditione præſtet, aut proximo ſcandalum, at ſibi laqueum parat. Iſtiuſmodi enim colluſio, ne cogitari quidem poteſt quò ſpectet aliò, niſi ut aut noſtro exemplo alii ad idem juramentum ſuſcipendum (reluctante licèt conſcientia) inducantur; quod eſt proximo ſcandalum præbere: aut ut aliud aliquid poſtea à nobis virtute illius juramenti faciendum exigatur, quod aut illicitum ſit aut incommodum; quod eſt nobiſmetipſis laqueum inducere. Caveat itaque vir prudens, ut ſibi his artibus imponi patiatur: alteriúſve cujuſquam aut gratiam aut metum tanti ducat, ut eſcam devoret, cui ſubeſſe hamum certò ſciat. Sanè ut inter jurandum omnia rectè fiant, expedit ut de verborum ſenſu inter omnes partes quarum intereſt liquidò conſtet: id quod *liquidò jurare* veteribus dictum eſt:

Sic tamen & liquido juratus dicere poſſes.

Et ex veteri formula juratura à deferente juramentum dici ſolitum eſt, *Qua de re peto liquidò jures.*

SECT.

SECT. XI.

Sed de his ſatis. Pergo ad *Dubium tertium*,
Caſus 49 quod eſt de ſenſu Juramenti quoad latitudinem ſive extentionem ejus: hoc eſt, an & quatenus ſenſus verborum ex ſcopo mitiendus eſt. *Caſus primus* eſt, ubi Juramenti alicujus cauſa fuit particularis, verba tamen ſunt generalia. Exempli gratia; Juramento *Suprematus Regii* cauſam dedit *uſurpatio Papalis*, qui ſupremam in ſpiritualibus juriſdictionem in hoc regno ſibi vendicabat: verbis tamen Juramenti ita aſſeritur ſuprematus regius, ut non Papa ſolùm, ſed & univerſim omnes alii quicunque excludantur à ſuprema poteſtate in hoc regno exercenda. Reſpondeo, tale juramentum obligare quoad verba ipſa in ultima ſui latitudine. Ratio eſt, quia legis, licet ex particulari occaſione latæ; intentio tamen eſt generalis, omnia ejuſdem generis vel rationis incommoda in futurum impedire. Et proinde etſi in proæmio legis mentio ſæpè fiat particularis illius mali quod cauſam dedit legi ferendæ, verba tamen illa quibus lex ipſa continetur plerumque ſunt magis generalia: id quod conſultò & data opera factum eſt à Legum latoribus, & cætera quæ ſunt conſimilis rationis ſimul complecterentur. Ut ergo de

ſenſu

ſenſu Legis, non *ex proëmio*, ſed *ex corpore ſtatuti* (ut loquuntur) reſponſa petunt Conſulti juris: ſic & Juramenti juſtâ interpretatione, non ex præmiſſa *recognitione*, aliáve ejus *præfatione*, ſed ex ipſo quaſi *corpore Juramenti* judicium ſumere oportet.

SECT. XII.

Caſus Secundus eſt, quatenus Juramentum ſit cum aliqua conditione intelligendum. Reſpondeo breviter. *Primò*, ſi verba contineant *conditionem expreſſam*, non obligari jurantem, niſi præſtita priùs conditione. Ut ſi Caius promittat Titio ſe cras daturum centum, ſi Titius fundum ipſi hodie dederit: fundo non dato, non tenetur Caius promiſſione. *Secundò*, ſi conditio nulla ſit expreſſa, debere tamen intelligi omnes illas conditiones ſive exceptiones, quæ ſolent de jure & uſu communi ſubintelligi: nempe hoc vel illud faciam, *Si Deus permiſerit*, *Salvo jure alterius*, *Rebus in eodem ſtatu manentibus*, *Quoad potero & licebit*, *&c.* ut fuit in explicatione ſecundæ hypotheſeos fuſiùs antè dictum. *Caſus 2da.*

SECT. XIII.

Caſus tertius eſt de Intentione Remota &
Caſus 51. Proxima. Videtur enim ſatisfeciſſe juramento, qui fecerit id quod intenderat *intentione remotâ*, & ut finem; etſi non faciat id quod verba ipſa ſonant, quæ ferè continent *intentionem proximam* ſolùm, ſive mediorum. Exempli gratia, Si quis voto, juramento, vel promiſſione reciperet ſe pauperibus alicujus villæ daturum quolibet menſe decem ſolidos, nihil autem daret toto Januario aut Februario, ſed Martio demum menſe daret triginta ſolidos. Reſpondeo, jurantem, ſi intenderat obligare ſe tantum *ad ſubſtantiam rei*, non autem ad ejus rei circumſtantiam ſive modum, non ſimpliciter obligari *ad illum modum faciendi*, quem verba inſinuare videntur. Unde ſi exemplo propoſito totam trimeſtrem penſionem exhibuiſſet primo menſe, ſine dubio ſatisfeciſſet promiſſioni. Poteſt tamen fieri, ut per accidens & ex conſequenti obligetur & ad ipſum modum rei: quia unuſquiſque obligatur (cæteris paribus, & ſi nihil aliud impediat) eligere in dubiis id quod eſt tutius. Ut in exemplo jam allato certè tutius eſt penſionem eo modo quo promiſſa eſt ſolvere; id eſt ſingulis menſibus decem potiùs quàm tertio menſe triginta. Tùm

ob

ob periculum repentinæ mortis & incertorum eventuum: tùm ad vitandum, qui vel ex neglecta circumstantia oriri possent, mentis scrupulos. Suaderem itáque homini pio, ut cujuslibet sui voti, juramenti, pacti, promissionisque fidem exolvere studeat, juxta verborum & intentionis suæ tenorem, quoad commodè fieri potest, etiam in leviſſimis circumstantiis: ne minutiora ista contemnendo, aut scrupulos sibi creet non necessarios, aut rebus gravioribus contemnendis paulatim & sensim assuescat. Cæterùm illud unum utcunque admonitos omnes velim, ut summam & coronidem totius hujus dissertationis de Juramenti sensu & interpretatione, magnopere ut caveant, ne sibi nimium hac in re indulgeant; neu benigna nimis & laxa interpretatione, dum cupiditatibus suis plus æquo favent, Juramenti religionem minuant, & se perjurii periculo exponant. Atq; hæc *de Formali Causâ* dicta sufficiant.

SECT. XIV.

De *Finali Causâ* paucula restant dicenda. *Dubium Primum* est, cum promittitur res ex se licita, sed aut malâ intentione, aut ob malum finem. Dicendum *primò*, simpliciter illicitum esse promittere aliquid quantumvis in se licitum, malo fine vel intentione. Ratio *Casus 52.*

est, quia cùm quivis unus defectus in quolibet actu humano sufficiat ad hoc, ut totus actus sit malus, (*Bonum* enim *ex causâ integrâ est, malum ex partiali*:) tùm præcipuè defectus ex parte finis, ut qui in moralibus primas tenet partes; quò fere putant id Christi dictum pertinere, [a] *Si oculus tuus fuerit nequam, & totum corpus tenebrosum erit.* Dicendum *secundò*, si quis aliquid alteri juraverit ob finem inhonestum, sine conditione tamen turpi ab alio præstanda; obligari ad faciendum promissum. Ut siquis fœminæ polliceretur se ei dono missurum rem aliquam preciosam, intendens apud se ipsam eo munere ad impudicos amores pellicere, nullâ tamen ei palàm propositâ inhonestâ conditione, teneretur promissionem implere: quòd si proponeret ei unà conditionem inhonestam, non teneretur promisso. Ratio utriusq; est, quia rem preciosam licitum est alteri dare: sed dare sub conditione turpi, illicitum. Dicendum tertiò, Quod promissum est sub conditione malâ, præstitâ conditione debere adimpleri, si res saltem sit licita. Ut siquis alteri pro adulterio, aut falso testimonio, aut alio quolibet inhonesto vel turpi officio pecuniæ summam promiserit: tenetur, ubi alter conditionem pactam præstiterit, promissis stare & pactam pecuniam dissolvere. Sic Thamari nurui sui obligatum se

a Mat. 6. 23

[b] *Judas*

b Judas rectè putavit, pactam scortationis mercedem hædum promissum mittere. Ratio est, quia etsi pactum fuerit illicitum, tamen res pacta non est illicita: Ergo fieri non debuit, sed factum valet. Et ex antedictis satis claret Juramentum illicitum de re licita posse obligare. b Gen. 38. 20, 13.

SECT. XV.

Dubium Secundum respicit jurantis intentionem. *Intentionem* dico, non eam quæ fertur objectivè *in materiam juramenti*, sive rem promissam; quâ quæritur, quid jurans intenderit promittere, & quo sensu, & ad quid se obligare: de hac enim intentione modò actum est, cum de Juramenti sensu & interpretatione disseruimus: sed *Intentionem* eam intelligo, quæ fertur objective *in ipsum actum jurandi*: quâ quæritur, an intenderit jurare, aut se obligare, vel non. De quâ multa disputant subtiliùs quam utilius Scholastici. Quæ ex usu sient ad vitæ institutionem pleraque in pauca contraham. *Casus* itaque *primus* est, cum quis ex consuetudine quadam jurandi, incogitans verba profundit juratoria —— καὶ ὅρκος ἐπ' ἄκροις ἀεὶ τοῖς χειλέσι. Dico *primò*, certum esse ejusmodi Jurationem esse grave peccatum. Non solùm *originaliter*, & ratione causæ; quia profluit Casus 53.

fluit ex habitu quodam pravo: ſed etiam *formaliter*, & ratione ipſius actus; in quantum actus ex naturâ ſuâ religioſus, temere fit, non in judicio, & ſine debitâ reverentiâ. Dico *ſecundò*, Juramentum illud, ſi fuit jurandi actus ex animi præcipitantia prorſus indeliberatus, non obligare: ſed ſi adfuit aliqua animi deliberatio quantumvis exigua, aliquatenus obligare. Ratio utriuſque membri aſſertionis eſt: quia ut actus aliquis humanus ſit obligatorius, requiritur deliberatus animus, & pro menſura deliberationis, aſſurgit etiam obligationis menſura.

SECT. XVI.

Caſus 54. *Caſus ſecundus*, cum quis honoris aut *urbanitatis gratiâ* (ſic enim Caſuiſtæ loquuntur) temerè jurat in re fortaſſis levi. Exempli gratia, ſi quis cum altero contendens, & honoris quaſi prærogativam ei deferens, ut ſæpè fit, juraret ſe non exiturum domo, non diſcubiturum ad menſam, non bibiturum; niſi ille alter præiverit, aut prior diſcubuerit, aut præbiberit. Imò cum ſæpiſſimè fiat, ut ſic contendentium uterque idem juret; ſi ejuſmodi juramenta eſſent obligatoria, neceſſe eſſet è duobus alterum pejerare; quia neceſſe eſt alterutrum id facere; quod uterque juravit ſe non fa-

cturum.

cturum. Dico *primò* ut ſupra, Juramentum iſtiuſmodi eſſe temerarium, & peccato non carere, quia caret judicio. *Secundò*, eſſe tamen obligatorium ex ſui natura, niſi fortè fuerit actus omnino indeliberatus. Sed *tertiò*, obligationem illam aut impediri poſſe aut tolli; ita ut perjurus non ſit, qui ſecus quàm juratum eſt fecerit. Nimirum poteſt *impediri* obligatio, ſi intelligatur cum tacitâ conditione ſive exceptione, hoc ſenſu, Si tibi placuerit, vel ſi res meo arbitrio permittatur, non ibo niſi tu præiveris. Poteſt etiam *tolli*: quia cum proceſſerit ex reſpectu quodam ad honorem alterius, poteſt ille alter ſuo jure cedere, & tunc ceſſabit obligatio; uti (Deo volente) cum de vinculi ſolutione agam pleniùs oſtendam.

SECT. XVII.

Caſus Tertius, cum quis dubius eſt juraverit, necne, an teneatur Juramento? Aliqui putant non obligari: ex illa regula Juris, *In dubiis melior eſt conditio poſſidentis.* Sed quum valeat illa regula in his tantum, quæ ad commutativam Juſtitiam pertinent; ut ſi Caii hæ res dubitet an bona defuncti quæ ad ipſum ex teſtamento devenerunt bonè parta fuerint nécne: Alii; & fortaſſe rectiùs, putant obligari, niſi poſſe dubitationem depo- *Caſus 55.*

nere. Ratio, quia in dubiis eligendum quod tutiùs: & est certè tutius obligatum se putare, quàm non obligatum; quia ex illo errore exponit sed ad summum non nisi temporali incommodo, ex hoc perjurii periculo.

SECT. XVIII.

Casus 56. *Casus Quartus*: cum quis volens jurare, non tamen intendit se obligare, an nihilominus obligetur? Scholasticorum & Casuistarum plurimi, præsertim qui ante Cajetanum fuerunt, negant obligari. Et quidem excusat se à perjurio Cydippe Ovidiana istiusmodi defensione.

a Ovid. in ep. Cydip. *a Quæ jurat mens est: nil conjuravimus illâ.*

At sanior est Cajetani sententia, & qui eum secuti sunt Scholasticorum, deliberate jurantem, sive intendat se obligare, sive non obligare tamen. Etenim & actus jurandi est ex se obligatorius, & processit ab animo deliberato: ergo necessariò sequetur obligatio, nisi aliunde impediatur. Cum ergo obligatio ex jurejurando necessariò & naturaliter profluat, non est in potestate hominis eam impedire, vel summovere: nemo enim potest, positis rerum naturis, earum necessarios effectus impedire. Annon deberet

beret omnibus ludibrium, qui cum manum & ſigillum ſyngraphæ obligatoriæ opponeret, profiteretur tamen ſe nullum habere intentionem ſemet obligandi? Imò illa intentionis ſuæ profeſſione non obſtante, annon facto ipſo obligaretur tamen? Obligatur pariter & qui jurat ipſo jurandi actu, quicquid aut intendit, aut ſe intendere profiteatur: quia intendens cauſam, intendere præſumitur & ejus cauſæ neceſſarium effectum.

Atque ita tandem difficilem hanc & diffuſam *de Juramenti Vinculo* diſſertationem auſpice Dei bonitate, comite patientiâ veſtrâ, per quatuor Cauſarum genera deductam, ut potui, abſolvi: reliquam tractationis partem, quæ *de Vinculi Solutione* eſt, propediem (Deo annuente) unica prælectione comp!

Prælectio

Prælectio Septima.

De Vinculi Juratorii Solutione; & de Jurisjurandi usu & abusu.

Continens Casus quinque, & Conclusiones totidem.

Summarium.

1. *In promissorio Juramento quæ veritas requiratur.*
2. *Solutio vinculi quid sit.*
3. *Juramentum an sit dispensabile?*
4. *Potestas Papæ dispensandi in juramentis examinatur.*
5. *Juramentum an possit commutari?*
6. *Juramentum subditi prælatus potest irritum reddere.*
7. *Juramenti materiâ cessante, cessat & obligatio.*
8. *Relaxari potest juramentum ab eo cui factum est.*
9. *Non est illicitum jurare.*
10. *Jurandi in sermone quotidiano Cacoëthes.*
11. *Non est jurandum sine necessitate.*
12. *De juramento ab aliis exigendo, Cautiones.*
13. *Juramentum dubitante conscientiâ non suscipiendum.*

SECT.

SECT. I.

VInculi illius ſive ligaminis, quod qui jurat ligat ſuper animam ſuam, & de quo tam multa hactenus diſſeruimus, *Solutio* hondiernum penſum eſt, & totius propoſitæ tractationis noviſſima pars. De qua ſolutione, antequam ad ſpecies deſcendatur, duo ſunt in genere obſervanda. *Obſervandum primò*; vinculi ſolutionem peculiarem eſſe juramento promiſſorio, in aſſertorio locum non habere. Omni Juramento, ſive Aſſertorio, ſive promiſſorio debet ineſſe *Veritas*: ſed cum hoc diſcrimine, quod ad juramentum Aſſertorium unica ſufficiat veritas de præſenti, cum in promiſſorio duplex requiratur; una ſc. de præſenti, altera de futuro. *Veritas de præſenti* reſpicit ipſum *actum jurandi*: & conſiſtit in hoc, ut jurans quando jurat verum dicat; hoc eſt, ut mens ſit congrua verbis, & ut habeat intentionem ſervandi id quod promittit. Qui actus jurandi in Promiſſorio, quoad veritatem & falſitatem omninò convenit cum actu jurandi in Aſſertorio. Materia enim illius veritatis in utroque actu, cum ſit *de præſenti*, tranſit in quandam quaſi neceſſitatem immutabilem; in quantum Juramentum quamprimum præſtitum eſt, ſtatim aut Jer. 4. 2.

b verum

b Unde Cleanthes dixit unumquemque eo ipso tempore quo jurat aut ἐνορκεῖν aut ἐπιορκεῖν. apud Stob. ſer. 28.

b verum fuit aut falſum : quam veritatem aut falſitatem, ubi actus ille ſemel tranſierit, tàm impoſſibile eſſe mutari, quàm impoſſibile eſt id quod factum eſt infectum fieri poſſe. *Obligatio* ergo illa, qua tenetur jurans de præſenti verum dicere, cadit ſuper ipſum *actum jurandi*, éſtque illi actui inſeparabiliter conjuncta ; & proinde *ſolvi non poteſt*, nec â Juramento ſeparari : & juramenti Aſſertorii præter iſtam de præſenti nulla eſt ulterior Obligatio, quia materia ejus eſt factum aliquod præteritum aut præſens. Sed in promiſſorio juramento, cujus Materia eſt res de futuro præſtanda, requiritur etiam *veritas* altera, *de futuro* ſc. quæ reſpicit *Materiam Juramenti* : & conſiſtit in hoc, ut jurans quod promiſit efficiat eſſe verum ; hoc eſt, ut adimpleat promiſſum. Dum igitur materia juramenti promiſſorii, nempe res de futuro præſtanda, propter futurorum eventuum incertitudinem multiplici mutationi & varietati obnoxia ſit : hinc fit, ut *Obligatio* quæ cadit ſuper illam *Materiam*, & quâ tenetur jurans de futuro promiſſum adimplere, mutabilis ſit & à juramento ſeparabilis. Et hoc ipſum eſt, quod *vinculi ſolutionem* dicimus. Unde etiam ſequitur id quod *ſecundo* loco *obſervandum* eſt ; ſc. ſolutionem vinculi in juramento promiſſorio non intelligi debere reſpectu Obligationis illius prioris,

quæ

quæ nascitur *ex veritate de præsenti*, & est ei cum Juramento Assertorio communis: sed intelligi solum respectu obligationis posterioris, quæ nascitur *ex veritate de futuro*, & est ipsi propria & peculiaris. Hoc est, Omnis promissoriè jurans, ipso facto & vi ipsius actus jurandi, simpliciter & insolubilitur *obligatur de præsenti* bonâ fide & animo intendere id postea efficere quod promisit: sed postquam juratum est, multis de causis fieri potest ut *non obligetur de futuro* illud ad postea implendum quod antè promiserat & intenderat. Verbo sic, Perjurus est semper, qui *c non intendit* quod promittit: non est semper perjurus, qui *d non perficit* quod promisit.

c πρόθεσιν ἔχων μὴ ἐπιτελεῖν. Cleanth. apud Stob. serm. 28.

d *Non omnis, qui aliter facturus est quã promittit, in dolo*, jurat. 22. qu. 2. cap. animadvertendum.

SECT. II.

Ut autem licitè & sine perjurio alióve peccato non adimpleatur quod promissum est, ex horum altero contingere necesse est: vel quòd nulla ab initio fuerit obligatio, vel quòd ea postea (*soluto vinculo*) sublata sit. Si res promissa erat cum juraretur aut *impossibilis*, aut *illicita*, Juramentum eâ de re præstitum nullam inducebat obligationem, neq; indiget solutione, sed pœnitentiâ: quandoquidem sic jurando etsi admissum sit grave peccatum, nullum tamen vinculum est

con-

contractum. Rei enim impossibilis, & rei item illicitæ nullam esse obligationem ante ostendimus. *Solutio* ergo *vinculi* supponit antecedentem obligationem: eámque postea aliunde sic tolli significat aut saltem impediri, ut qui priùs juramenti vinculo ita constrictus tenebatur, ut non liceret ei sub pœna perjurii aliter facere quàm promiserat, ad promissum suum adimplendum jam non ultra teneatur. Itaque quod nunc agitur hoc est, ut certam rationem investigemus, quâ is qui se juramenti vinculo obligavit ad aliquid faciendum, possit esse securus in conscientiâ suâ se ab eo vinculo liberari, nec ad illud faciendum quod promisit ultra obligari. Cujus rei cum quinque omninò modi soleant assignari, singuli sunt à nobis suo ordine examinandi.

SECT. III.

Casus 57. *Primus Casus* est de Dispensabilitate Juramenti: An & quatenus Superioris dispensatio ejus obligationem tollere valeat? *Dispensatio* autem, ut ea vox communiter, accipitur, exemptionem significat alicujus personæ à lege communi factam ex speciali indulgentiâ ab habente authoritatem. Ut si quis legi alicui subditus, Principis beneficio ex speciali gratiâ ab illius legis obedientiâ

tiâ eximatur: & ut fieri quotidie videmus in Academiis, ubi ex rationabili cauſa diſpenſationes ſolent concedi particularibus perſonis, ut liceat eis in aliquibus aliter quàm ſtatutum eſt facere. Fundatur autem *diſpenſationis jus* in ἐπιεικείᾳ illa, quæ poſtulat ut de rigore legis nonnunquam aliquid remittatur ut æquitati ſit locus. Cum enim leges neceſſe eſſet verbis generalibus ferri, & ad id reſpicere quod *communiter & plerumque* bonum & utile eſt publico; quod tamen ſæpius contingere poteſt eſſe *pro hic & nunc* inutile vel ſaltem minus bonum: æquum utique viſum eſt, ut ubi obſervatio ejus quod lege ſancitum eſt videtur eſſe alicui privatæ perſonæ valdè oneroſa vel incommoda, & ex ejus omiſſione publico non multum incommodari, Princeps vel alius legitimus ſuperior poteſtatem haberet determinandi legem in eo caſu non videri ſervandam: & hoc eſt quod dicimus in lege dipenſare. Quam autem poteſtatem habent *Principes ſeculares* diſpenſandi in legibus ſuis, eandem ſibi arrogant *Pontifices Romani* diſpenſandi in votis & juramentis. Quorum in hoc genere audaciam, dum ſubditos Regum à fidelitate ſua abſolvunt, Principum contractus & fœdera reſcindunt, Votorum & Juramentorum vel arctiſſima quæque vincula commutando, relaxando, diſpenſando, con-

contraria jubendo, alióve artificio pro libitu & utilitate diſſolvunt, utinam eorum nonnulli, qui rectiſſime damnant, non peſſimè imitarentur. Sed enim ut alii *de facto* exerceant, ſolus interim Papa vendicat ſibi quaſi *de jure* debitam hanc diſpenſandi in juramentis poteſtatem. Conqueſti ſunt graviter hac de re, & in papalium diſpenſationum abuſus acriter invecti, etiam ante Lutherum multi ad quorum ſcripta remitto iſtarum rerum ſtudioſos; atque aliquot argumentis contendo Juramenti vinculum eſſe ſimpliciter indiſpenſabile, ita ut nec Papa nec alius quiſquam ullam habeat omnino poteſtatem cum eo diſpenſandi. *Primò*, quia obligatio Juramenti eſt de Jure divino naturali: Jus autem naturale non ſubeſt foro humano; quum Deus ſolus ſit author & dominus naturæ, nec hactenus potuerit unquam oſtendi, Deum ulli hominum generi aut ordini authoritatem conceſſiſſe diſpenſandi *b in his quæ ſunt juris naturalis*. *Secundò*, quia conceſſâ hac diſpenſandi poteſtate; everteretur funditus præcipuus juramenti finis, qui eſt aſſecuratio (ut ita dicam) rei promiſſæ: nullam enim poſſet habere certitudinem is cui juratur impletum iri quod promiſſum eſt, ſi cum jurante poſſet diſpenſari ne impleret. *Tertiò* quia juramentum eodem ipſo actu & in eodem inſtanti, quo jurandi inducit *obligationem*

b Et tamen de Re. ſic gloſſa, *Dico quod contra jus naturale poteſt diſpenſare.* ad 15. qu. 6. cap. authoritatem.

gationem ſervandi promiſſionem, acquirit etiam ſimul ei cui juratur *jus* ad rem promiſſam: qui duo effectus Juramenti ita conjuncti ſunt, ut poſito altero vel ſublato, alterum quoque neceſſe ſit ſimul poni vel tolli. Si ergo ſupponeretur diſpenſatione tolli *obligationem* jurantis, ſequeretur eâdem tolli quoque *jus* ejus cui juratur. Et inde etiam ulteriùs ſequeretur, diſpenſationem illam aut *inanem* eſſe aut *iniquam*: inanem & ſupervacaneam, ſi volente eo cui juratur fieret; ſi invito, iniquam & injuſtam. Illo enim volente, remitti poteſt obligatio (ut mox oſtendam) etiam ſine diſpenſatione: nolenti autem jus ſuum adimere, injuria eſt. *Quartò*, quia in Juramento promiſſorio non tantùm proximo fit obligatio, quatenus eſt *promiſſorium*; ſed & Deo, quatenus eſt *Juramentum*. Ergo dato ſed non conceſſo, prælatum habere poteſtatem tollendi obligationem, quâ homo obligatur homini reſpectu promiſſionis: preſumptio tamen eſſet non ſerenda, ſi terra & cinis aſſumeret ſibi poteſtatem tollendi authoritate ſuâ obligationem, qua homo obligatur Deo ut teſti & vindici. *Quintò* denique quia diſpenſatio humana eſt res *fori externi*: obligatio verò juramenti eſt intus in conſcientiâ, quæ uni Deo ſubeſt ut judici, & in quam homo non habet imperium. Quiſquis ergo vendicat ſibi jus diſ-

ſandi in Juramento, aſſumit ſibi poteſtatem divinam erigendo ſibi tribunal *in foro interno*, & exercendo dominium in hominum conſcientias. Et eſt ipſa diſpenſatio invalida, & de jure nulla: ſicut ſententia prolata à Judice in foro non ſuo, quia prolata eſt à non Judice, eſt ad omnem juris effectum invalida.

SECT. IIII.

Torquent hic ſe mirum in modum Diſpenſationum Patroni, ut primi argumenti (quod ſibimet unum objicere ſolent) vim declinare videantur. Sudant nimirum hoc ſaxum verſando, (tuendam enim ſibi vident utcunque Papæ hac ex parte authoritatem, ne culinæ ſuæ malè ſit,) nec tamen proficiunt hilum: dum quo ſe ſolidè tueantur non habent, nec inter ipſos adhuc unquam convenire potuit, quo jure Papa hanc ſibi arroget diſpenſandi poteſtatem. Quod vel unum malæ defenſionis conſcientiam arguit. Quemadmodum enim in bello ſuſcipiendo, ſic & in exercenda poteſtate, cauſa quæ parum conſtanter aſſignatur, facile præſumitur eſſe parum juſta. Opin. Sunt imprimis qui poteſtatem hanc diſpenſandi in Juramentis & Votis, ab illa abſolutâ & Oecumenicâ Papæ authoritate arceſſunt, quâ *mundi dominus* eſt,

eſt, & totius *Orbis Imperator.* Quia enim omnis jurans aut vovens eſt Papæ ſubditus: propterea inquiunt, in omni voto aut Juramento ſubintelligi debere illam conditionem, *a ſi Domino Papæ placuerit.* Unde ſequitur, quamprimum Papa ſignificaverit (id quod diſpenſando facit) ſibi non placere ut ratum ſit quod juratum eſt, obligationem protinus ceſſare. Quæ ſententia ſi obtineret, poſſet Papa pro libitu ſuo juramenta quævis reſcindere, ſive ſubeſſet juſta aliqua cauſa, ſive non. Rejectâ itaque hac craſſiore ſententiâ, alii, inque his moderni aliquot Jeſuitæ, negant Pontificem diſpenſare poſſe in Juramentis, aut regum contractus diſſolvere, neque id ab eo fieri, *propriè* loquendo; tollendo ſc. obligationem, aut (ſtante obligatione) ab ea eximendo privatam aliquam perſonam: ſed dicunt eum diſpenſare *improprie* tantum; *b* declarando ſc. Juramentum in eo caſu non obligare, propter aliquod bonum quod impediretur, aut malum quod ſequeretur, ſi Juramentum illud ſervaretur. Sed contrà, præterquam quòd res ipſa clamat Papam hac in re poteſtatem exercere pluſquam declaratoriam, aut (quod tantundem eſt) ſub declaratoriæ poteſtatis obtentu poſſe eum de fœderibus, Votis, Juramentis & Contractibus Regum & aliorum quorumcunque pro ſuo arbitrio ſtatuere:

a Richard in 4. diſtinct. 38. art. 9. v. Sayr. 6. clav. Reg. 11. num. 8.

Opin. 2.

b Bonavent. Paludanus, Antoninus &c. apud Sayr. ubi ſupra num. 9.

quum ſit ipſe in hoc caſu ſupremus ac ſolitarius Judex, cujus ſententia omninò ſtari oporteat ſine aliqua appellatione, Vel *primò* apertè *cauſa juſta* eſt, cur non debeat res Juramento promiſſa præſtari, ut ſi ſit impoſſibilis, turpis, inhoneſta, vel quovis modo illicita: & tunc poteſt jurans propriâ authoritate, imò verò tenetur retractare quod juravit, non expectatâ Papæ vel alterius cujuſquam diſpenſatione: ubi enim nulla eſt obligatio, conſcientia libera eſt, nec diſpenſatione opus eſt. Vel *ſecundò*, Aut *nulla* apparet juſta *cauſa* cur non ſervetur fides juramento data: & tunc omninò ſervanda eſt: & peccat quiſquis diſpenſationem aut petit aut concedit; quia manet obligatio, quæ humanâ authoritate tolli nec poteſt nec debet. Vel denique *dubia res* eſt, nec ſatis conſtat propter aliquas difficultates ex utraque parte utrum jurans teneatur adimplere quod promiſit: & tunc quidem utile erit viros divini juris peritos prudentes & pios conſulere, & ex ipſorum ſententiâ quid facto, eſt uſus ſtatuere. Quâ in re, cùm peritâ magis quàm poteſtate conſtet, cur potiores ſint Papæ quàm alterius cujuſquam partes non intelligo; niſi certum eſſet Papam cæteros pietate & prudentia anteire: quod non eſt credibile, certe non eſt neceſſarium. Opin. 3. Alii *tertiò*, declaratoriâ hac diſpenſatione

ne

ne non contenti, ut quæ *Pontificiam* potestatem nimium imminuat, responsionem excogitarunt miræ subtilitatis: nempe prælati *c* dispensatione re verâ tolli Juramenti obligationem, quæ est juris divini naturalis; non tamen propterea dicendum, prælatum dispensare in jure divio & naturali. Quia inquiunt, lex illa naturæ divina est, ut juramentum quandiu vis ejus & obligatio manet servetur: & cum hac lege *Prælatus* non dispensat, sed per dispensationem suam tollit illam juramenti vim, quâ jurantem ante dispensationem verè obligavit. Sed hæc subtilitas si ad vivum resecetur, aut mera nugatio est & nihil dicit, aut implicat contradictionem: & eam etiam refellit *Jesuita* d *Achorius*; qui tamen & ipse eo nomine *e* *Sayro monacho* vapulat. Sic isti Cadmei fratres, dum se mutuis ictibus conficiunt, nec certam defensionis suæ rationem afferre valent, causam quam tuendam susceperunt defendi non posse reipsa confitentur. Concludo itaque nec *Papæ* nec *Principi*, nec Synodo, nec Senatui, nec ulli *Prælato* vel Ecclesiastico vel seculari jus esse in fœderibus, contractibus aut Juramentis dispensandi; aut quenquam à vinculo quo ante factam dispensationem obstrictus tenebatur absolvendi.

c V. Sayr. num. 10, &c.

d Part. 1. Instit. lib. 6. cap. 1. dub. 4.

e Sayr. 6. cla. Reg. 11. num. 12.

SECT. V.

Casus 58. Isti de dispensatione quæstioni primæ, proxima est ei affinis *de juramenti commutatione* quæstio, sive *Casus secundus*. Est autem *Commutatio* (ut ipsum nomen indicat) nihil aliud quam translatio obligationis ab unâ materiâ ad aliam; quæ sive major, sive minor, sive equivalens, videtur esse aliquo respectu commodior. Differt autem *Commutatio* à Dispensatione quodammodo sicut *Species* à suo Genere, vel *Pars* a suo Toto. si enim sufficeret ad solvendum vinculum tàm una quàm altera: solveretur & vinculum *ex Toto* per Dispensationem, per Commutationem verò *ex parte* solum. Summa doctrinæ Casuistarum de Commutatione fere hæc est. *Primò* posse privatum quemvis sua authoritate sine superioris dispensatione commutare votum aut Iuramentum in id quod est *evidenter melius*. Quod confirmant exemplo ipsius Dei, qui promissa sua temporalia non semper implet ad literam, sed sæpè ea commutat in melius: & adducunt in hanc sententiam dictum Gregorii, *Propositum aut promissum non infringi, qui in melius id commutat.* *Secundò*, non posse commutari promissum in id quod est *evidenter pejus*, aut de quo dubiũ est an sit melius, sine authoritate su-

ſuperioris, qui habet legitimam poteſtatem in ea parte judicandi & determinandi. *Tertiò*, Commutatione omnino tolli obligationem præexiſtentem à materiâ priori: & induci de novo obligationem in materiâ diverſâ. Sed tota iſta doctrina falſo nititur fundamento, *diſpenſabilitate* ſc. Iuramenti; quæ cum nulla ſit, ut modò probavimus ruat neceſſe eſt hæc ei ſuperſtructa *Commutatio*. Dico ergo breviter, non poſſe remitti vel ſolvi juramenti vinculum, aut ex toto per Diſpenſationem, aut ex parte per Commutationem ſine conſenſu omnium partium. Præcipuò autem requiritur conſenſus ejus cui juratur; quia ei jus acquiritur, quod ſine ipſius conſenſu non debet ei ſurripi. Exemplum autem à Deo ſumptum non eſt ſimile: qui *promiſſiones Dei*, ut ſunt omnes gratuitæ ita temporales ſunt etiam conditionales, & intelligendæ cum exceptione crucis, & beneplaciti ſui utilitatis noſtræ. Nec vero eſt *Voti & Iuramenti*, reſpectu commutationis, ratio per omnia ſimilis. *Votum* enim cum ſoli Deo nuncupetur, poterit fortaſſe voventi aliqua licentia concedi permutandi id ipſum in aliud quod ſit evidenter melius & Deo gratius; cum nulla fiat iſtâ permutatione injuria alicui tertiæ perſonæ; at in *Iuramento*, quod homini factum eſt, fieret illi homini *a injuria*, ſi abſq; ejus conſenſu

a *Nemo poteſt mutare conſilium in alterius injuriam.* l. 75 de diverſ. reg. Jur.

ſu & præter ipſius voluntatem in aliud commutaretur. Ut ſi Caius juratus ſolvere Titio decem libras, daret ei equum decem librarum pretio æſtimatum; non cenſendus eſſet ſatisfeciſſe Juramento. Iniquum enim, ut quis cogatur rem ſibi debitam commutare invitus. Neutro ergo iſtorum modorum ſolvi poteſt juramenti vinculum, aut obligatio tolli.

SECT. VI.

Caſus 59. Sed poſſe videtur reliquis qui ſuperſunt tribus modis: *Irritatione* ſc. *Superioris*, *Ceſſatione* Materiæ, & *Relaxatione* Partis. *Caſus* ergo *Tertius* eſt de ſolutione vinculi per Irritationem à Superiore factam. Significat autem *Irritatio* (ſic enim, Barbarè licet, cum Caſuiſtis loquendum eſt,) actum legitimi ſuperioris, quo authoritate ſua irritum facit ſive annullat juramentum à ſubdito ſine ipſius conſenſu præſtitum. Reſcindere enim poſſe legitimum ſuperiorem vota & juramenta eorum qui ſub ipſorum ſunt poteſtate, & non ſui juris, fuſè docet *c* hoc ipſo capite *Moſes*: uti nos ubi de Cauſa efficiente egimus *d* antè oſtendimus. Ratio eſt, quia is qui alienæ poteſtati ſubeſt, non eſt ſui juris, non habet poteſtatem ſe obligandi in iis rebus in quibus ſubeſt, niſi ex voluntate ſuperioris

c Num. 30

d Prælect. 4. num. 5.

rioris cui ſubeſt: & proinde non debet aliquo actu ſuo inducere ſibi obligationem ſine illius conſenſu, vel expreſſo, vel rationabiliter præſumpto. *Jura* enim *Prælatorum* in ſubditos, ex lege Dei immotâ & æternâ, perpetua ſunt. *Officia* inſuper *Subditorum* erga prælatos, obſequiique jus & ſubjectionis, ex eâdem perpetuâ lege, perpetua ſunt & indiſpenſabiliter obligatoria. Quæ obligatio antecedens (ex tertia noſtra hypotheſi) impedit effectum Juramenti ſubſequentis, ne poſſit obligare: ſemper enim *obligatio prior præjudicat poſteriori*; & irritum facit omnem actum inductivum novæ obligationis ſibi contrariæ. Dicendum ergo in hoc caſu *primò*, non debere ſubditum in iis rebus in quibus alteri ſubeſt jurare ſe facturum quidquam, abſque præſumpto ſaltem ſuperioris ſui conſenſu. *Secundò* ſi juraverit & res ſit licita, obligari ad faciendum quamdiu non videtur id eſſe contra voluntatem, dignitatem, aut utilitatem ſuperioris. *Tertiò*, ſuperiorem, ſi expreſſo conſenſu ſuo, ſive antecedente ſive ſubſequente, promiſſionem ſubditi ſemel confirmaverit, *e* non poſſe eandem poſtea irritam facere, aut obligationem ejus tollere. *Quartò*, ſi ſuperior quamprimùm rem reſcierit, ſtatim, diſſenſum ſuum palàm & peremptoriè ſubdito ſignificaverit, prohibueritque id in quod juratum eſt fieri.

e *Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt.* 21. reg. jur. in 6.

fieri : ceſſare continuò obligationem illam Juramenti tranſitoriam ; & ſubditum vi obligationis officii, quæ permanens eſt & perpetua, teneri contrà quàm juraverat facere. Unde ſiquis alienæ poteſtati ſubditus, puta domini aut patris aut principis vel ſponte ſuâ, vel vi & metu adductus, aliquod fortè Juramentum præſtaret, in quo dominum patrem aut Principem ſi adeſſet non fuiſſe conſenſurum crederet : jurando peccavit contra officium debitum, & omnino tenetur illud juramentum ut officio ſuo contrarium, non ſervare. Stet ergo ſolvi vinculum Juramenti ex irritatione legitimi ſuperioris.

SECT. VII.

Caſus 60. *Caſus quartus* eſt de ſolutione vinculi *per ceſſationem materiæ*, aut mutationem aliquam notabilem factam circa cauſam Juramenti principalem. Tunc enim ceſſaſſe materiam cenſendum eſt, cum rerum ſtatus inter tempus jurandi & tempus adimplendi ita immutatus eſt, ut ſi quo tempore jurabatur prævideri potuiſſet is qui poſtea inſecutus eſt rerum ſtatus, non omnino juratum fuiſſet. Reſpondetur breviter, ceſſante Juramenti, Voti, aut promiſſionis materiâ, ceſſare ſimul ejuſdem & *obligationem:* quemadmodum in naturalibus & artificialibus, deficiente materiâ, de-

deficere neceſſe eſt & actionem agentis. Nec enim poteſt ignis urere, ſi deſit materia combuſtibilis: nec faber, ni adſint ligna, ſcamnum facere. Si quis ergo miles juret obſequium belli Imperatori: finito demum bello, cum ipſe deſierit eſſe imperator, non ultra tenetur ex juramento obſequium ei præſtare. Et ſi pater aliquis juraret, ſe teſtamentum in quo filium inſtituiſſet hæredem nunquam mutaturum: comperto tamen poſtea filium heredem inſtitutum patri venenum miſcuiſſe, pater non ultrà tenetur juramento, ſed eo non obſtante poterit mutato teſtamento alium hæredem inſtituere. Idem dicendum eſt, cum quis juravit ſtatuta alicujus Collegii ſive communitatis ſibi prælecta obſervare: ſi poſtea contigerit ea ſtatuta revocari vel abrogari, jurans abſolvitur à vinculo illius Iuramenti. Ratio eſt, quia radice obligationis ſublatâ, tollitur unà pullulans inde obligatio: fuit autem *Materia* illa quæ cauſam dedit jurationi, radix ejus obligationis quæ ex illa juratione inſecuta eſt. Iuramentum enim *a* *ſequitur naturam & conditionem actus cui adjungitur*, id eſt Materiæ circa quam verſatur, *ſicut acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis b*: & quæ acceſſorium locum obtinent, inquiunt juriſconſulti, extinguuntur, cum principales res peremptæ fuerint.

a 42. reg. Jur. in Sexto.

b l. 2. ff. de pecul. legat.

SECT.

SECT. VIII.

casus 61. *Casus ultimus* est, de solutione vinculi *per Relaxationem Partis*, ejus sc. cui juratum est: ut si Caius Titio aliquid promiserit, an remittente Titio obligationem, Caius promissi religione exolutus sit? Ubi imprimis observandum hunc loquendi modum *Remittere Juramentum*, & alium ei consimilem, *Juramenti gratiam facere*, apud bonos authores non uno semper sensu accipi. Sumuntur enim interdum cum relatione *ad juramentum præstandum*, & sic is dicitur alteri remittere juramentum, vel juramenti gratiam facere, qui cum alter ille paratus est jurare, contentus voluntate non postulat ab eo Juramentum, sed injurato credit, vel aliâ quacunque de causa jusjurandum ab eo, à quo exigendi jus habet, non, exigit. Plerunque tamen sumuntur cum relatione *ad Juramentum præstitum*: & sic is dicitur alteri remittere vel gratiam facere, qui ei id quod promissum est condonat, nec rem virtute juramenti debitam, cum exigendi jus habeat, exigit. Sic de Tiberio Suetonius, a *Equiti Romano jurisjurandi gratiam fecit ut uxorem in stupro generi compertam dimitteret, quam se antea nunquam repudiaturum juraverat.* Et Impp. Antoninus & Verus rescripserunt

a Sueton. in Tiber. cap. 35.

b gra-

b *gratiam se facere jurisjurandi ei qui juraverat se ordini non interfuturum, & postea Duumvir creatus est.* Et hæc est illa remissio sive gratia Juramenti, quam *Relaxationem* vocant Casuistæ. De qua dico *primum*, Relaxationem istam in Juramentis, fœderibus, Pactis, aliisque Contractibus humanis locum habere, non item in Votis. Ratio discriminis est, quia Vota *Deo* fiunt ut parti: ab homine autem ea sola relaxari fas est, quæ homini facta sunt: Dico *secundò*, si juretur in gratiam alterius, id est per respectum ad honorem, obsequium, utilitatem, aliúdve ejus bonum vel commodum: juramentum non obligare, nisi is in cujus gratiam juratur, id gratum ratúmque habuerit. Sicut juris nostratis interpretatione, non obligat Caium ad solvendum Titio centum chirographum, etsi Caii manu subscriptum, sigilloque firmatum; nisi id Caius Titio tradiderit, Titiusque aut alius ejus nomine & vice sic traditum acceperit. Dico *tertiò*, Juramentum sic præstitum, si is cui juratur ratum habuerit & velit servari, non posse *c* ab alia quacunque tertia persona relaxari. Ratio est, quia nemo potest jus alteri acquisitum, nisi ipse consenserit, adimere. Unde sequitur quod ante diximus, per dispensationem tertiæ personæ non tolli obligationem juramenti, absque consensu partium. Dico *quartò*, si

c *Non debet alii nocere, quod inter alios actum est.* l. 10. ff. de Jurejur.

is

is cui juratum est remiserit jusjurandum & nolit servari; jurantem obligatione prorenus solvi nec in conscientia teneri id facere quod se ante facturum juraverat. Ergo Caius Titio juratus solvere centum, si postea Titius ei debitum remiserit, non ultrà tenetur juramento. Ratio est quia potest quilibet suo jure cedere; & rem sibi debitam condonare. Debito autem soluto, *d* cessare ipso facto obligationem necesse est; cum terminus obligationis sit debiti solutio, ut ex obligationis definitione patuit, sicut apud nos, ex ipsâ formulâ syngraphæ obligatoriæ constat, solutâ pecuniâ obligationem solvi. Si dicas debitum hic non solvi, quia promissum non impletur Respondeo, ad omnem juris effectum perinde esse sive realiter impleatur, sive ab eo cujus interest pro impleto habeatur. Ratio est, quia *acceptatio* ejus cujus interest, est interpretativè *acceptio rei*: atque ita, cessante quasi materia, cessat obligatio, eadem fere ratione qua in proximo antecedente casu dictum est. Et hoc ipsum est quod *e Acceptilationem* Iurisconsulti vocant per quam (*civilem* licet *solutionem*, & non veram) non minus tamen obligationem tolli docent, quàm per veram solutionem. Si iterum dicas, ut relaxatione tolli possit obligatio homini facta, videri tamen obligationem Deo factam manere; sicut antè

d Tollitur omnis obligatio solutione ejus quod debetur. l. 1. Instit. quibus modis toll. oblig.

e Est acceptilatio imaginaria solutio. ibid. v. tit. de Acceptil. ff. 46 5. & l. 1. Instit. 3. 30

tè reſponſum eſt caſu Iuramenti metu extorti. Reſpondeo, ex relaxato eo quo jam dictum eſt modo vinculo nullam fieri Deo injuriam, ſicut fit in violatione Iuramenti coacti: quia promiſſio facta præciſè in favorem alterius, in Deum dirigitur ſolum ut teſtem promiſſionis homini factæ, & vindicem violatæ ejus fidei quæ alteri aſtringitur: quam fidem cum non violarit, ſed promiſſioni ſatisfecerit, omni prorſus obligatione ſolutus eſt, & apud Deum & apud hominem. Dico *quintò*, ſolutionem vinculi quæ fit per relaxationem partis, eouſque extendi, quò parti relaxanti placuerit; ut ſi Caius Titio juraverit ſolvere centum, Titius autem ei poſtea quinquaginta remiſerit; ſolvitur obligatio *g ex parte tantùm* non ex toto. Tollitur ſc. vinculum quoad quinquaginta remiſſos, manet quoad quinquaginta non remiſſos. Rurſum, ſi Caius Titio juraverit ſolvere centum infra viginti dies, Titius autem videns Caium non poſſe conſtituto die ſine aliquo ſuo incommodo pecuniam ſolvere, concedat ei adhuc viginti dies alios: Relaxatio hæc quæ fit per dilationem ſive prorogationem temporis, eatenus ſolvit Iuramenti vinculum, ut non teneatur pecunias ſolvere prout initio juraverat intra dies viginti; tenetur tamen, idque ex primi juramenti vinculo intra dies quadraginta eaſdem ſolvere

g *In parte debiti acceptilatio fieri poteſt.* l. 1. Inſtit. 3. 30.

ſolvere. Dico *ſextò*, Relaxationem partis valere ad vinculum juramenti ſolvendum, quantum ipſius intereſt: non tamen valere in præjudicium tertiæ perſonæ. Ratio eſt, quia poteſt quilibet per actum ſuum de jure proprio quantum vult remittere: Sed non poteſt quiſquam de alieno jure quicquam demere, ipſo vel inconſulto vel invito. Debet itaque unuſquiſq; ſic cedere jure ſuo, ut ſalvum ſit interim alteri cuique jus ſuum. Sic *Abraham* de bonis jure belli acquiſitis poſt reportatam de quatuor Regibus victoriam, *Gen.* 14. *h* jure ſuo ceſſit cum ſuam prædæ partem Regi Sodomorum univerſam condonavit; reſervata tamen tribus Ducibus belli ſociis quæ eis obtigiſſet juſta portione. Unde Caius juratus ſolvere Titio & Julio centum, ſi Titius ei ſuam partem debiti condonet, ſolutus eſt Iuramenti vinculo quoad illam partem quæ Titio debebatur; manet tamen obligatio quoad partem Iulio debitam. Ex eodam fundamento fit, ut *relaxatio partium* ex conſenſu nihil efficiat in *contractu Sponſaliorum*. Quia ibi non utilitas tantùm hominis ſpectatur, ſed & inſtitutum Dei: cui magna fieret injuria, ſi contractus ille etſi ex communi contrahentium conſenſu violaretur. Quia virtus illa & efficacia quam habet hæc de qua nunc agitur relaxatio ad tollendam obligationem, ſupponit actum illum qui obliga-

h Gen. 14. 21—24.

obligationem induxerat, non ſpectaviſſe ad aliud aliquid, præter bonum & commodum partis relaxantis tantùm. Si alterius cujuſquam interſit ex aliquo ſuo jure Obligationem non ſolvi, Obligatio non ſolvitur.

SECT. IX.

Eorum igitur quæ de *vinculi Juramentorii ſolutione* hactenus dicta ſunt, breviter hæc ſumma eſt. Nec *diſpenſatione* alicujus ſuperioris nec ulla *commutatione* ſolvi poſſe Juramenti vinculum, quin ut jurans adhuc in conſcientiâ ſuâ obligatus maneat, adimplere id quod promiſit. Sed poſſe tamen id vinculum aut *reſcindi* & irritum reddi authoritate ſuperioris legitimam poteſtatem habentis, aut deficiente materia ceſſare, aut ab eo cui promiſſio facta eſt *relaxari*, ita ut obligandi vim penitus amittat. Abſoluta jam tandem (Deo aſpice) pro modulo tenuitatis meæ, quâ potui brevitate perſpicuitate, fide, promiſſâ cum hoc publicæ profeſſionis munus auſpicarer tractatione: Coronidis loco, monita quædam pauca, velut *Corollaria*, quæ nobis ad vitæ conſcientiæque inſtitutionem ex uſu eſſe poterunt, *de Juramentorum uſu & abuſu*, attexenda duxi. Idque non per modum paræneſeos, ut ſo-

lent Oratores sacri in concionibus ad populum, sed memores nos in Scholâ docere, non Ecclesiâ, per theses quasdam sive Conclusiones Practicas breviter propositas & dilucidè explicatas.

SECT. X.

Conclusio Prima, & est contra Anabaptistas & Socinianos. *Juramenti usus est licitus.* Probatur *primò*, ex usu veteris Testamenti. Jurabant pii *a* Patriarchæ: jure-jurando terminari controversias instituit in lege *b* *Moses*: conditiones in jurando observandas præscripserunt *c* Prophetæ. Neque potest reddi justa aliqua ratio, cur piis sub veteri Testamento jurare licuerit, fidelibus sub novo non item liceat; cum non pertinuisse jusjurandum ad legem Ceremoniarum per Christum abrogandam, & ex ejus *fine* patet, cujus est perpetuus usus; & ex *formâ*, quæ nihil videtur habere cum typo commune, *Secundò*, ab exemplis *d* Dei, *e* Angelorum, *f* Apostolorum; quorum illi ἀνθρωποπαθῶς, hi historicè & κυριολεκτικῶς in sacrâ Scripturâ sæpè jurantes inducuntur. *Tertiò*, a consuetudine omnium populorum: qui ductu luminis naturæ ad fidem firmandam in civilis societatis commoditatem jurisjurandi religionem adhibendam censuerunt: quo nullum potest esse Legis naturalis indicium

a Gen. 14. 22. & 26. 31. & 31. 53.
b Exod. 22. 11
c Jer. 4. 2.
d Gen. 22. 16. Psalm. 149. 3. Heb. 6. & 7.
e Dan. 12. 7 Apoc. 10. 6
f Rom. 1. 9 & 9. 1.

cium certius. *Quartò*, a fine Juramenti; quæ est confirmatio fidei in rebus dubiis, ubi aliæ probationes deficiunt. Qui finis cum sit necessarius ad tollendas & terminandas lites: media ad illum finem necessaria, necesse est ut sint saltem licita. *Quintò*, à naturâ Juramenti, nihil in se continentis quod sit intrinsecè malum. Neque enim malum est *Actus religiosus*; neque malum est *Rei dubiæ confirmatio*; neque malum est *divini testimonii advocatio*: ex quibus quasi membris integratur juramenti essentialis definitio.

SECT. XI.

Conclusio secunda. *Juramenti usus in sermone quotidiano non est licitus.* Probatur *primò*, à natura juramenti. Quia actus omnis religiosus, cum sit pars cultus Dei, debet præstari cum debitâ reverentiâ, & cum aliquâ animi cùm præparatione tum attentione: quæ omnia abesse necesse est, cum temere adhibentur & sine judicio, vel incautis & incogitantibus excidunt verba juratoria. *Secundò*, à fine Juramenti, quæ est rei dubiæ confirmatio. Quum in sermone quotidiano de rebus ferè levibus colloquia serantur, quæ aut non sunt dubia, aut non tanti ut egeant religiosa confirmatione. Aut si tanti essent, non multò confirmatior esset fides apud eos quicum agitur,

c οὐκ ἀνδρὸς ὅρκοι πίστις, ἀλλ' ὅρκων ἀνὴρ Æſchyl. apud Stob. ſer. 27.

d σωφρονῶν Philo.

ex *c* ejus hominis juramento, qui temerè & *d* multùm jurat: cujus ferè ea eſt apud plurimos exiſtimatio, ut ei vel injurato credatur, ſi putetur vera dixiſſe; vel jurato non credatur, ſi putetur falſa. *Tertiò*, à cauſâ unde promanant ejuſmodi juramenta. Quæ vel eſt vitioſus habitus, ex longo uſu & peſſimâ consuetudine contractus cujuſmodi habitus cordis prophani, & tantum non athei, fructus & indicium eſt: vel effrænis aliqua animi perturbatio, velut impotentis iræ, aut intemperantis lætitiæ; quibus dum calent animi, facile diſpumant in contumeliam Dei. Quò mihi videntur quaſi peculiariter reſpicere verba illa Jacobi c. 5. verſ. 12. *Ante omnia*, inquit, *nolite jurare, neque per cœlum, neque per terram, &c.* Hortatus nempe erat fideles ad ferendum patienter injurias verſibus aliquot immediate præcedentibus: & verſu ſequente docet quibus ſe rebus exercere deceat hominem Chriſtianum, ſive doleat, ſive lætetur. Locus ſanè dignus, in quo explicando docti viri ſeſe exerceant, & cujus ſcopus & vis ex verborum ſerie, aliquantò quàm ab Interpretibus factum eſt, accuratius inveſtigetur. Poterit fortaſſis obiter in hanc rem aliquid compendii afferri ex iſta qualicunque verborum (ut mihi ſonare videntur) paraphraſi. "Ponite vobis ante "oculos veterum prophetarum & piorum ex-

"empla.

" empla. Si quid mali patiminieorum sequi-
"mini patientiam. Si illud assequi non potestis,
" πρὸ πάντων δὲ at illud saltem, quod nisi neg-
" ligentissimi esse velitis facillimè caveri po-
" test ante omnia cavete, ne aut doloris nimi-
" ùm impatientes, aut è contra nimiùm effusi
" in lætitiam, temerè jurando aliquid faciatis
" Christiano nomine indignum, & in Dei
" majestatem contumeliosum. Quin con-
" tinete vosmet sive commotiores sive hi-
" lares intra debitos modestiæ fines, nec cœ-
" lum terræ miscete, nec omnia clamoribus
" & jurationibus implete: sed tranquillo
" animo si quid affirmandum sit, nudè &
" simpliciter affirmate; si quid negandum,
" nudè & simpliciter negate. At si vos porrò
" stimulet acrior ex utravis parte animi im-
" petus, non ferentis se intra pectoris an-
" gustias concludi, sed aliquâ exire gesti-
" entis: vestræ erit prudentiæ, animi illum ar-
" dorem in honorem Dei convertere. Quà
" tandem arte quæritis? dicam. *Angitur ani-*
" *mi quis vestrum?* non ex impatientia pro- ὀξυπαθείας;
" rumpat statim in juramenta & blas-
" phemias, quod ira æstuantibus proclive est:
" sed oret potius & precetur Deum, ut
" quoad illa mala auferantur, det sibi pa-
" tientiam. E contra *Animo quis est læto &*
" *hilari?* ne sic quidem in juramenta, qui Bac- ἀθυμίας;
" chantium mos est, ora solvat; sed hym-

" nos

"nos potiùs & Psalmos in laudem Dei mo-
"duletur, qui tàm lætos ipsi dies concessit.
Si quis Apostoli verba simpliciùs intelligi
malit, utatur suo judicio. Exposui tantum
quod mihi videtur non improbabile: nemini
legem dico. Sed ut redeam ad institutum cur-
sum; si tamen digressus sum: illud iterim
certum est Jacobi verba jurandi illud caco-
ethes, quod apud omnes & summæ & abje-
ctissimæ sortis homines passim jamdiu inve-
teravit, omnino damnare. Multas implerem
paginas, si quæ in priorum Patrum & veterum
ex omni gente Doctorum Hebræorum, Græ-
corum, Latinorum, imò & hominum etiam
Ethnicorum scriptis adversus hanc impi m
consuetudinem occurrunt, in unum congerer ẽ.
Accipite é plurimis unum & alterum. Ex
Hebræis sapientissimum virum Siracidem e
—— *Ne assuesce os tuum ad jurandum.* —— *Si-*
cut servus continuò verberatus non caret livore,
sic qui Dei nomen crebro in os suum assumit, non
erit purus à peccato. Et Vir πολύορκ& *implebitur*
iniquitate. E Græcis Eusebium philosophum
Gentilem, f *Multi*, inquit, *hortantur homi-*
nes; τὸ ὄμνυειν ἔιναι, id est, *ut verum jurent: ego*
autem existimo κ) τὸ ἀρχλῶ μηδ' ὅλως ὀμνύναι,
ut ne quidem omnino facile jurent, E La-
tinis Augustinum. g *Jurationem cave quan-*
tum potes. Melius quippe nec verum ju-
rare —— *non quia peccatum est verum*
jurare,

e Sirac. 23. 9.---14.

f Apud Stobæ. serm. 37.

g Lib. 1. de serm. dom. in mont.

jurare, ſed quia graviſſimum eſt falſum jurare: quò citiùs cadit, qui jurare conſuevit. Et alibi *h, falſa juratio exitioſa: etiam vera periculoſa.* Sed quid opus eſt aliunde teſtimoniis, quum prohibita ſit quotidiana hæc & non neceſſaria juratio, ita ut vix aliud quidquam in ſacris literis diſertius: & ab ipſo Chriſto, μηδ' ὅλως, *Ego autem dico vobis, Ne jurate omninò*; & ab ejus Apoſtolo B. Jacobo loco jam citato *k* πρὸ πάντων δὲ, *Ante omnia ne jurate.*

h In Pſalm.

SECT. XII.

Concluſio tertia. *Niſi ex cauſâ juſtâ gravi & neceſſariâ non eſt jurandum.* Eſt Juramentum ex eo rerum genere, quæ nec *per ſe* ſunt *malæ* quales ſunt actus furti, homicidii, ſacrilegii, perjurii, & omnium vitiorum; nec *per ſe expetendæ*, quales ſunt actus charitatis, juſtitiæ, obedientiæ & omnium virtutum: ſed quæ eò tantùm *l bonæ* ſunt *quia neceſſariæ*, ex hypotheſi ſc. finis, nec expetendæ niſi in ordine ad illum finem; qualia ſunt omnia illa quæ ordinata ſunt ad ſubveniendum alicui defectui, ut Medicina. Ut enim *pharmacum* non propter ſe repertum eſt ſed propter ſanitatem, nec ullus eſſet ejus uſus, niſi eſſent humana corpora morbis obnoxia, (m *Honora medicum propter neceſſitatem:*) ſic *Juramentum* inſtitutum

l Non in bonis, id eſt per ſe expetendis, ſed in neceſſariis juratio habenda. Aug. 1. de ſerm. 30

m Sirac. 38 1

ſtitutum eſt ad fidem inter homines firmandam; nec ullus eſſet ejus uſus, ſi non eſſet gens humana ignorantiæ & perfidiæ heu nimis obnoxia: quo fortaſſe ſpectant illa
n Mat. 5. 37 Chriſti verba *n* ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν. Ergo ſicut vitandus eſt medicinæ uſus, ubi ad vitæ conſervationem & valetudinem tuendam non videtur eſſe quodammodo neceſſaria: ſic & Juramentum vitandum, ubi conſervandæ humanæ ſocietatis *o neceſſitas*, veritatis manifeſtatio, & fidei confirmatio, non videntur ipſius uſum aliquo modo efflagitare. Salutare monitum eſt illud Epicteti (ut illius Stoici omnia) ὅρκον παραιτῆσαι, εἰ μὲν οἷόν τ' εἰς ἅπαν, εἰ δὲ μὴ, ἐκ τοῦ ἐνόντος. *Jusjurandum devita, ſi poſſibile eſt, omnino: ſi non, ſaltem quantum potes.* Sancta res eſt Juramentum: ſed quò ſanctior, eo periculoſior, ſi indebitè adhibeatur. Sicut pharmacum, quò majoris eſt efficaciæ & virtutis, eò magis corpori nocet, ſi temerè & imperitè ſumatur. *Juramenti aſſertorii* in Rep. neceſſarius uſus eſt: in publicis præſertim judiciis, ad veritatem eruendam circa facta particularia; quò pertinent juramenta teſtium, calumniæ, purgationis, &c. Extra judicium & in rebus privatis uſus ejus rarior eſt: poteſt tamen quandoque eſſe neceſſarius; ubi ſc. multùm intereſt, ut ei quod aſſertoriè dicitur fides habeatur, & aſſerenti niſi juret non crederetur.

o *In totum jurare, niſi ubi neceſſe eſt, gravi viro Parum convenit.* Quintil. 9. inſtit. 2. in Enchirid.

deretur. *Juramenti Promissorii* in judiciis usus nullus: at extra judicium plurimus, cùm publicus tùm privatus. *Publicus* imprimis ad continendum subditos in fidelitate sua erga Principes; ad firmandum fœdera & contractus Regum & Rerumpublicarum: ad servandum leges & statuta, & consequenter honorem, ordinem, & pacem Collegiorum & Societatum; ad publica munera fideliter administranda; atque id genus alia. Ad privatos etiam contractus confirmandos, ut de præstatione rei inter emptorem & venditorem; de solvendo debito; de depositio reddendo; de mutuo, commodo, fidei commisso, &c. juramentum à Veteribus frequentissimè adhibitum est. Sed in negotiis privatis plerisque aliæ iniri possunt rationes, minore cum conscientiæ scrupulo, & fortassis efficaciores ad cavendam improborum hominum perfidiam, quàm sunt Juramenta: ut per pignora, fide jussores, chirographa, testes & alia quæ inducant obligationem in foro externo. Et ubi ista commodè adhiberi possunt, omnino satius esset à juramentis abstinere: ne aut frequenter & levi de causâ jurando, res sacerrima ex nimis familiari usu abeat in contemptum; aut dum multa juramus, labamur quandoque in perjurium. Rectè Augustinus, *Nemo novit nisi qui expertus est, quàm*

sit

ſit difficile conſuetudinem jurandi extinguere, & non temerè facere, quod aliquando facere neceſſitas cogit.

SECT. XIII.

Concluſio Quarta. *Grave peccatum eſt Juramentum ab alio indebitè exigere.* Exigit autem indebite, *Primò* qui cogit aliquem Juramentum præſtare, quod non eſt aut legibus ſcriptis ſancitum: aut moribus (id eſt uſu) receptum, & longi temporis Præſcriptione ſine intermiſſione vel contradictione ſtabilitum. *Secundò*, qui exigit ab alio juramentum quod apertè repugnat, vel ex eo ſenſu quem verba præ ſe ferunt ſecundùm communem uſum loquendi, videtur repugnare alicui juramento ab eo prius legitimè & licitè præſtito. *Tertiò*, qui jurare cogit in rem illicitam, quæ ſc. eſt contra officium Deo, aut ſuperioribus debitum, contra leges Regni, contra bonos mores, aut aliàs inhoneſta & quæ ſervari non debeat. *Quartò*, qui Juramentum defert ambigui ſenſus, aut quoquo modo captioſum: quò conſcientiæ, vitæ, libertati, aut fortunis proximi ſui laqueum injiciat. *Quintò*, qui ſine neceſſitate aut metu cogit, aut authoritate impellit, aut conſilio, exemplo, dolo malo, alióve artificio aut ratione inducit alium ad jurandum, quem ſcit juraturum

rum contra conſcientiæ ſuæ judicium. Utinam meminerint omnes qui in magna poteſtate, conſcientiæ, famæ, nomini ſuo quàm fœdum & indelebilem characterem inuſſerit *Jeroboamus filius Nebat*, quòd populum Iſraeliticum pellexerit ad peccandum: & quantopere gravem Dei iram in ſe provocent, qui poteſtate ſuâ quam Deus uni cuique dedit ad conſtructionem & non ad ruinam, abutantur in perniciem aliorum.

SECT. XIV.

Coucluſio Quinta. *Juramentum oblatum reluctante vel dubitante conſcientâ non eſt ſuſcipiendum.* Probatur *Primò*; quia a *quod non eſt ex fide peccatum eſt*. *Secundò*, quia jurandum eſt *b in judicio*: quod certè is non facit, qui contra conſcientiæ ſuæ judicium facit. *Tertiò*, quia id neceſſe eſt fieri alicujus temporalis commodi intuitu aut ad evitandum aliquod damnum, aut ad conſequendum aliquod lucrum, aut ad conciliandum alicujus hominis gratiam, aut quid ſimile. Quàm autem indignum eſt homine Chriſtiano, Deum mundo, cælum cæno, animam corpori gaudium æternum lucro temporali, ſpem vitæ futuræ præſenti otio, internam pacem externæ poſthabere! *Quartò*, quia ſic jurans perjurii (graviſſimi peccati) periculo ſe evi-

a Rom. 14. 13

b Jer. 4. 2.

denter

denter exponit. Qui enim ſpe metúve alicujus temporalis commodi vel incommodi induci poteſt ut juraret quod non debuit, hunc vix credibile eſt non poſſe pari ſpe metúve induci ne adimpleat quod juravit. Perjurium autem vel ipſis etiam Ethnicis inter graviſſima illa crimina eſt habitum, quæ credebantur Deorum immortalium iram non in reos tantùm, ſed & in poſteros ipſorum, imò & in univerſas gentes accerſere. Quo magis nobis metuendum eſt, qui Deum illum verum & unum colimus, qui ſolenniter edixit ſe non habiturum inſontem, quiſquis nomen ipſius in vanum aſſumeret: ne dum quacunq; oculos obvertimus tàm uberem & luxuriantem undique Juramentorum & perjuriorum ſegetem, albeſcentemque jamdiu ad meſſem conſpicimus; Deus juſtiſſimus judex, ad tàm perfidam & profanam gentem penitus excindendam, peracutam judiciorum falcem celerrimè immittat. Iratum ſenſimus jamdiu clementiſſimum Patrem, et læſam infinities victamque (ſi fas dicere) peccatis noſtris infinitam Dei patientiam in furorem verſam. Non facile eſt dicere, ob quæ potiſſimum peccata, ubi omnia ſunt ſumma. Sed profectò qui ſeriò cogitaverit, ex quo nos Deus propriore flagello percutere cœpit, de his graviſſimis jurandi pejerandique peccatis quàm non doluimus,

doluimus, imò potiùs quàm immensum increverit, hinc infrænata & impunita jurandi & blasphemandi licentia, illinc pejerandi sub Religionis obtentu fœda hypocrisis: vix fieri potest quin ut ei in mentem subinde veniat illud Jeremiæ Prophetæ, *A juramentis terra luget.*

Quæ cum ita sint, viri, patres & fatres, exorandi sumus qui adsumus omnes, & quotquot uspiam sunt hominum, qui paci cum publicæ Regni & Ecclesiæ, tùm privatæ cordis & conscientiæ suæ benè cupiunt: ut contemptum nominis divini & fidei violatæ crimen ipsi imprimis sedulo caveamus, juramenta non necessaria omnino fugiamus, ab aliis indebitè delata constanter recusemus, à nobis debitè ritéque præstita fideliter expleamus; deinde ut peccandi licentiam & in aliis quoq; quantum in nobis est strenuè coerceamus; Deum denique Opt. Max. assiduè precemur, ut flagello ejus edocti admonitique & sub potenti ejus manu humiliati, ad ipsius misericordiam confugiamus, justitiam agnoscamus, gratiam imploremus, in peccatorum nostrorum remissionem, vitæ emendationem, et animarum salutem, per et propter merita Domini nostri Jesu Christi. Cui cum Patre et Spiritu Tri-uni Omnipotenti Deo sit regnum, potentia et gloria in Secula Seculorum. Amen.

FINIS.